

లోపలి పేజీలలో...

- ◆ పత్తికి ప్రత్యామ్నాయం కంది
- ◆ తెలంగాణ రాష్ట్రంలో కరువుపై తెలంగాణ జే.పి.సి నివేదిక
- ◆ నవధాన్య వ్యవసాయం
- ◆ ప్రభుత్వం నిర్లక్ష్యం మానుకొని, కరువులో రైతాంగాన్ని ఆదుకోవాలి
- ◆ గజ్వేల్ మండలంలో కరువు పాట్లు
- ◆ నాడేప్ కంపోస్టు గుంత

తొలకలి

సుస్థిర వ్యవసాయ మాస పత్రిక

సంపుటి: 4 సంచిక: 12 హైదరాబాద్ మే 2016 పేజీలు: 40 వెల: రూ. 20/-

తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాలలో కరువు కరాళ నృత్యం చేస్తున్నది.

తాగేందుకు నీళ్లు లేవు, పశువులకు మేత లేదు, ఉపాధి హామీ పనులు దొరికినా సకాలంలో వేతనాలు లేవు. ఖరీఫ్ పంటల నష్టపరిహారమే ప్రభుత్వం నుండి అందలేదు. రబీ పంటల నష్టాన్ని లెక్కించే ప్రక్రియ ఇంక మొదలు కాలేదు. వ్యవసాయదారులు, గ్రామీణ ప్రజలు తీవ్ర సంక్షోభంలో వున్నారు. ప్రభుత్వం మీనమేషాలు లెక్కెడుతున్నది. మన ముందున్నది ఒక్కటే మార్గం - కరువు పీడిత ప్రజలను ప్రభుత్వం వెంటనే ఆదుకోవాలని పోరాడడం.

2 'కిసాన్ స్వరాజ్' సమ్మేళనం - హైదరాబాద్ - 2016 ఏప్రిల్ 1, 2, 3

తొలకరి

మే 2016

సంపుటి: 4 సంచిక: 12

నెల: 20

సంపాదకులు

డా॥ జి.వి.రామాంజనేయులు

సహ సంపాదకులు

కన్నెగంటి రవి

ఫోన్: 9912928422

ravi@csa-india.org

సంపాదక వర్గం

డా॥ టి.ఎ.వి.ఎస్. రఘునాథ్

జి. చంద్రశేఖర్

డా॥ జి. రాజశేఖర్

పబ్లిషర్ & ప్రింటర్

ఎం. లీలా ప్రసాద్

ముద్రణ

నవ్య ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్.

వివరాలకు

ఎడిటర్, తొలకరి

12-13-445, వీధి నెం. 1,

తార్నాక, సికింద్రాబాద్ - 500 017

ఫోన్: 040-27014302 / 7735

www.tolakari.com

లోపలి పేజీల్లో

1. సంపాదకీయం కె. రవి 4
1. తెలంగాణా రాష్ట్రంలో విస్తృతంగా వ్యాపించి వున్న కరువు పై
తెలంగాణా జే.ఏ.సి నివేదిక 5
2. కరువు బారిన పడిన ప్రజలను రక్షించడానికి
తెలంగాణా జే.ఏ.సి ప్రభుత్వం ముందు ఉంచిన డిమాండ్లు 14
3. పత్తికి ప్రత్యమ్నాయం కంది డా॥ జి.రాజశేఖర్ 16
4. "రైతులకు ఆదాయ భద్రత, వనరులపై హక్కులు,
వ్యవసాయంలో సుస్థిరత కావాలి" ఎస్. ఆశాలత 18
5. నవధాన్య వ్యవసాయం యం. నారాయణ స్వామి 21
6. గజ్వేల్ మండలంలో కరువు పాట్లు విస్సా కిరణ్ కుమార్ 25
7. చేర్యాల మండలంలో ఆర్.ఎస్.వి. బృంద కరువు అధ్యయనం 26
8. నాదేవ్ కంపోస్ట్ గుంత 27
9. వాననీటిని వడిసిపట్టుకునే ప్రయత్నంలో వాటర్షెడ్లు - వాటి పరిమితులు -
నూతన పద్ధతులు - పరిష్కారాలు టి. హనుమంతరావు 29
10. కరువులో రైతాంగాన్ని వెంటనే ఆదుకోవాలి!
ప్రభుత్వం నిర్లక్ష్యం మానుకోవాలి!
రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు నిస్పృహ చెందవద్దు
రైతు స్వరాజ్య వేదిక పిలుపు 35

‘మట్టి అద్భుత పదార్థం

ఆకుపచ్చని లోకాన్ని తనలో నుంచి

ఆవిష్కరించింది మట్టి’

‘బతుకును బతికించే

నిలబెట్టే కదిలించే

కీలక మూలకం మట్టి’

‘ప్రపంచమంతా మట్టిమీదే

కాదంటే మట్టి మనిషిమీదే నిలబడేది’

‘మట్టిని నమ్ముకున్న బతుకు

మట్టిలోనే పాలి అయినప్పుడు

అది తప్పకుండా హత్య

చేసిందెవరనే నేను ప్రశ్నిస్తాను’

మన సంఘటిత ఉద్యమమే మన సమస్యలను పరిష్కరిస్తుంది గ్రామ గ్రామానారైతు జే.ఏ.సి.లను ఏర్పరుచుకుందాం!

పారిశ్రామిక వేత్తలు, వ్యాపారులు, ఫిక్సీ సిఐఐ పేర్లతో సంఘాలుగా ఏర్పడి తమ డిమాండ్లను (ప్రజల వనరులపై తమ ఆధిపత్యం కోసం చట్టాలలో మార్పు, పన్నుల రాయితీలు, మాఫీలు, తమకు అనుకూలంగా ఎగుమతి, దిగుమతి విధానాలలో మార్పు) ప్రభుత్వాల ముందుపెట్టి సాధించుకుంటున్నారు. కేంద్రం, రాష్ట్రాల చట్ట సభలలో ప్రతినిధులుగా కూడా ఈ వర్గాలకు చెందినవారే అత్యధికులు ఎన్నికవుతున్నారు కాబట్టి, వారు తమ కోర్కెలను సునాయాసంగా సాధించుకుంటున్నారు. ప్రభుత్వరంగ ఆర్థిక సంస్థలకు లక్షలకోట్ల రూపాయలకు కుచ్చుటోపీలు పెట్టి కూడా నిస్సిగ్గుగా సమాజంలో పెద్ద మనుషులుగా చెలామణీ అవుతున్నారు. అవినీతి ద్వారా, వనరులు కొల్లగొట్టడం ద్వారా అక్రమమార్గంలో సంపాదించిన నల్లధనాన్ని విదేశాలకు తరలించి దాచుకుంటూ, ఎప్పుడైనా బయటపడినా బుకాయంపులతో కాలం దొర్లించేస్తున్నారు. దానికి కారణం, వాళ్ళకు దన్నుగా నిలబడే వాళ్ళ సంఘాలే.

మరో వైపు కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఉద్యోగులు, ఉపాధ్యాయులు సంఘటితమై తమ సంఘాల ఆధ్వర్యంలో ప్రభుత్వాల నుండి తమ ఆర్థిక ప్రయోజనాలను, హక్కులను రాబట్టుకుంటున్నారు. 7వ పే కమీషన్ గానీ, రాష్ట్రాల స్థాయిలో ఉద్యోగుల వేతన ఒప్పందాలు గానీ, పదే పదే కరువు భత్యం, ఇతర సౌకర్యాల సాధన కానీ వీరి సంఘటిత శక్తి ప్రధాన కారణం. సమాజంలోని పేదల పట్ల వుండాల్సినంత బాధ్యతగా వీళ్ళు వుండకపోయినా, ప్రభుత్వాల ఆర్థిక విధానాలు ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను నిర్వీర్యం చేస్తున్నా, వాటిని కాపాడుకునేందుకు పెద్ద ఎత్తున పోరాటాలేమీ వీళ్ళు చేయకపోయినా, సమాజంలో మిగతా శ్రమజీవుల ఉపాధి, ఆదాయాలు, హక్కుల భద్రత కోసం వీళ్ళు ఏనాడూ గొంతెత్తక పోయినా, ఉద్యోగులు, ఉపాధ్యాయులు తమ స్వంత డిమాండ్లను ప్రభుత్వం ముందు పెట్టి సాధించుకుంటున్నారంటే, దానికి కారణం ఒక్కటే వారి సంఘాల బలం. వీటిని బట్టి మనకు ఒక్కటే అర్థమవుతున్నది. గడ్డిపోచలుగా మనం వున్నాళ్ళలా మనల్ని దున్నపోతులు మేస్తాయి. వ్యవసాయదారులమైన మనం సంఘటితమై తాడుగా పేనుకుంటే, ఎంతటి దున్నపోతునైనా కట్టేయవచ్చు.

వ్యవసాయదారులుగా మనం కరువు కాటకాలతో తీవ్ర బాధలు అనుభవిస్తున్నా, బోర్లు ఫెయిలై పంటలు ఎండిపోయి, దిగుబడులు పడిపోయి, అప్పులపాలై బలవన్మరణాలకు పాల్పడుతున్నా, పల్లెనూ, తల్లినీ విడిచి పట్నాలకు వలసపోతున్నా, కరెంటు సరిగా రాకున్నా, ఎండ దెబ్బకు ప్రజలు పిట్టల్లా రాలిపోతున్నా - ప్రభుత్వాలు మనల్ని పట్టించుకోవడం లేదంటే కారణం - మనం ఐక్యంగా లేకపోవడమే. మనం కులాల పేరున, మతాల పేరున, రాజకీయ పార్టీల పేరున కొట్టుకుంటే, మనం మధ్యమత్తులో మునిగిపోయి, మనకు జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని గుర్తించకుండా నిద్రపోతే, ప్రజావ్యతిరేక ప్రభుత్వాలకు అంతకన్నా మించిన ఆనందం ఏముంటుంది?

‘ఎవరో తోడు వస్తారని, ఏదో మేలు చేస్తారని ఎదురు చేసి మోసపోకుమా, నిజం మరిచి నిదురపోకుమా’ అని మహాకవి ఎప్పుడో పిలుపు ఇచ్చాడు. వ్యవసాయదారులుగా మనం, మన కోసమే కాకుండా మొత్తం సమాజం గురించి ఆలోచిస్తాం. మనం నిరక్షరాస్యులమే కావచ్చు, కానీ మట్టి నుండి అన్నంతీసే జ్ఞానం మనకున్నది. మనం పదే, పదే మోసానికి గురయ్యే ‘గోచిగుడ్డ గాళ్ళమే’ కావచ్చు. కానీ దొరల దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా ‘గుతపల సంఘాలు’ పెట్టిన చరిత్ర మనకున్నది.

మనం ఒంటరి వాళ్ళం కాము. తెలంగాణా, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాలలో నూటికి 60 మందిమి మనమే. కోట్లాది మందిమి మనం, ఒక్క గొంతై మోగాలి. గ్రామ, గ్రామానా కులాలకు, మతాలకు, పార్టీలకు అతీతంగా రైతు జే.ఏ.సి.లను ఏర్పరుచుకుందాం. సంఘటితమై ముందుకు కదులుదాం. సమస్యలూ పారిపోతాయి. విజయాలు మన స్వంతమవుతాయి.

- కె. రవి...

తెలంగాణ రాష్ట్రంలో విస్తృతంగా వ్యాపించి వున్న కరువు పై తెలంగాణ జే.ఏ.సి నివేదిక

ఉపోద్ఘాతం:

తెలంగాణ అంతటా తీవ్రమైన కరువు వ్యాపించి వున్నది. గత 50-60 సంవత్సరాలలో ఎన్నడూ ఇటువంటి కరువును చూడలేదని చాలా గ్రామాల్లో వయసు మీదపడిన వృద్ధులు మాతో అన్నారు.

ప్రస్తుతం నెలకొన్న ఈ కరువు పరిస్థితులను అధ్యయనం చేయడానికి తెలంగాణ జాయింట్ యాక్షన్ కమిటీ, తెలంగాణ విద్యావంతుల వేదిక బృందాలు రంగారెడ్డి, నల్గొండ, కరీంనగర్, ఆదిలాబాద్ జిల్లాల్లో పర్యటించి సమాచారాన్ని సేకరించాయి. పోగైన సమాచారాన్ని పరిశీలించి, విశ్లేషించినప్పుడు దిగువ విషయాలు కనబడుతున్నాయి.

వాస్తవానికి కరువును గుర్తించడం, కరువు వలన కలిగిన నష్టాన్ని అంచనా వేయడం కష్టమైన పనే. కరువు వరదలు, భూకంపాలు వంటి ప్రకృతి వైపరీత్యాల కన్నా భిన్నమైనది. ఎందుకంటే కరువు, వరదల వలె ఎకాఎకిన వచ్చే ప్రభావాన్ని వెంటనే వెళ్ళిపోయే సంఘటన కాదు. కరువు కానీ, కరువు వలన తలెత్తే అనర్థాలుకానీ మెల్లమెల్లగా బహిర్గతమవుతుంటాయి. ఎక్కడ కరువు మొదలైందో, ఎక్కడ అంతమైతదో తేల్చి చెప్పలేము. భౌతికంగా కంటికి కరువు కారణంగా తలెత్తిన కష్టాలన్నీ కనబడవు. అందుకనే కరువును నిర్వచించడం విషయంలోనూ, కరువు నివారణ కార్యక్రమాలను, కరువు సహాయక చర్యలను గుర్తించడంలోనూ విభేదాలు తలెత్తుతుంటాయి. ఈ నివేదిక నివారణలను పరిష్కరించడం లక్ష్యం కాదు. వున్న కరువు పరిస్థితులను వివరించడమే నివేదిక లక్ష్యం.

కరువు మాన్యువల్:

ప్రభుత్వం కరువును గుర్తించే విషయంలోనూ, కరువు సహాయక చర్యల రూపకల్పన విషయంలోనూ కరువు మాన్యువల్ను అనుసరిస్తున్నది. ఈ మాన్యువల్ను 1995లో

సవరించి పెంపొందించారు. 2009లో కేంద్ర కరువు పరిస్థితులను గుర్తించి ఈ సందర్భంగా తీసుకోవాల్సిన చర్యల రూపకల్పనకు నమూనా కరువు మాన్యువల్ను తయారు చేసింది. ఆ వెలుగులో రాష్ట్ర కరువు మాన్యువల్ మారవలసిన అవసరమున్నది.

అది అట్లుండగా ఇప్పుడున్న కరువు మాన్యువల్ ప్రకారం కరువును గుర్తించడానికి నాలుగు అంశాలను పరిగణనలోనికి తీసుకుంటారు. అందులో మొదటిది వర్షపాతం చాలా ముఖ్యమైనది. సగటు కన్నా వర్షపాతం తగ్గితే కరువును ప్రకటించవచ్చు. ఒక మండలాన్ని కరువు మండలంగా ప్రకటించడానికి లోటు ఎంత వుండాలన్నది ఆ మండలం సగటు వర్షపాతాన్ని బట్టి నిర్ణయిస్తారు. ఆ వివరాలు దిగువ పట్టికలో వున్నాయి.

సగటు వర్షపాతం	కరువు మండలంగా గుర్తించడానికి వుండవలసిన లోటు శాతం
1000 మి.మీ.	25 శాతం
275-999 మి.మీ.	20 శాతం
749.9 లేక అంతకన్నా తక్కువ	15 శాతం

వర్షపాతం ఉన్నట్టయితే అప్పుడు దిగువ అంశాలు కూడా లెక్కలోకి తీసుకుంటారు. వర్షపాతం లోటుతో పాటు కింద ఇచ్చిన మూడు పరిస్థితులతో ఏవేనీ రెండు ఉంటే అప్పుడు ఆ మండలాన్ని కరువు మండలంగా ప్రకటించవచ్చు.

- ✦ సాగు భూమి సగటు సాగు భూమి కన్నా 50 శాతం తగ్గిపోవడం.
- ✦ వున్న మండలాల్లో పంటల దిగుబడి సగటుకన్నా 50 శాతం పడిపోవడం.
- ✦ వర్షాలు లేని రోజులు ఎక్కువ కావడం.

- ✦ ఈ మూడింటిలో ఏ రెండు పరిస్థితులు వున్నా కరువు మండలంగా ప్రకటించవచ్చు.

వర్షాలు లేని పొడి రోజులను లెక్కగట్టడం చాలా అవసరం. ఎందుకంటే వర్షపాతం లోటు తక్కువగా వున్నా కీలకమైన సమయంలో వానలు లేకపోతే పంటలు పూర్తిగా దెబ్బతింటాయి. 750 మి.మీ. సగటు వర్షపాతం కన్నా తక్కువ వానలు పడే మండలాల్లో 2.5 మి.మీ. కన్నా తక్కువ వానపడినా, అసలు వానలు రాని రోజులను పొడి రోజులుగా గుర్తిస్తారు. 750 మి.మీ. కన్నా ఎక్కువ సగటు వర్షపాతం గల మండలాల్లోను 5 మి.మీ. లేక ఇంతకన్నా తక్కువ వానపడిన రోజులను పొడి రోజులుగా లెక్కకడతారు.

కరువు ప్రకటించిన తరువాత మాన్యువల్ ప్రకారం దిగువ వివరించిన కరువు సహాయ చర్యలను మొదలు పెట్టాలి.

- ✦ భూమి శిస్తు, సెసు, ప్రత్యేక భూట్యాక్సులు, డ్రైనేజీ సెస్సు సేకరణ ఆపాలి.
- ✦ సహకార బ్యాంకులు, వాణిజ్య బ్యాంకులు టర్మ్ రుణాలను, పంట రుణాలను రీషెడ్యూల్ చేయాలి. రబీకి అవసరమైన పంట రుణాలను ఇవ్వాలి. ఆర్థిక కార్యకలాపాలను పెంపొందించి ప్రజలకు ఉపాధి ఆదాయాన్ని కల్పించే లక్ష్యంతో వ్యవసాయానికి, వ్యవసాయ అనుబంధ రంగాలకు టర్మ్ లోన్స్ ఇవ్వాలి.
- ✦ వ్యవసాయ విస్తరణాధికారులు వ్యవసాయ రుణాల రీషెడ్యూల్ అవకాశాలను రైతులకు వివరించాలి.
- ✦ రీ షెడ్యూల్ సౌకర్యాన్ని పొందడానికి అవసరమైన రికార్డులను, పత్రాలను గ్రామ రెవెన్యూ అధికారులు ఆలస్యం చేయకుండా ఇవ్వాలి.
- ✦ గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖ తదితర జిల్లా అధికారులు వుపాధి కల్పన పథకాలను రూపొందించి అమలు చేయాలి. ఉపాధి హామీ పనులు వచ్చిన తరువాత ఈ ప్రకరణ నిర్వహకం. ఇప్పుడు కరువు ప్రాంతాలలో ఉపాధి హామీ పనులను 100 రోజుల నుండి 150 రోజులకు పెంచుతున్నారు.
- ✦ తాగు నీటి వనరులను పెంచాలి. పశు గ్రాసం సరఫరా

చేయాలి. ప్రజల ఆరోగ్య పరిరక్షణకు అంటురోగాల నివారణకు తగు చర్యలు తీసుకోవాలి.

- ✦ ఖరీఫ్ విఫలమైన చోట స్వల్పకాలిక పంటల విత్తనాలను సరఫరా చేయాలి.
- ✦ విత్తనాలు, ఎరువులు, క్రిమి సంహారక మందులు కొనుగోళ్ళకు ఇన్పుట్ సబ్సిడీ ఇవ్వాలి. ఈ మధ్య కాలంలో ఇన్పుట్ సబ్సిడీలను ఎప్పుడూ వెంటనే చెల్లించరు. బకాయిలు పేరుకుని పోయాయి. పాత బకాయిలను ఈ మధ్యకాలంలో చాలా వరకు చెల్లించారు. అయితే ఇంకా ఒక సంవత్సరం బకాయిలు మిగిలిపోయాయి.

ఇన్పుట్ సబ్సిడీల చెల్లింపుల్లోనూ అవకతవకలు, అవినీతి, ఆశ్రితజన పక్షపాత ధోరణి ఉందని చాలా చోట్ల ఆరోపణలు వున్నాయి. వాస్తవానికి రైతుకు వున్న భూమికన్నా తక్కువ రాసి, కావలసిన వారి పేర ఎక్కువ సాగు భూమి చూపిస్తున్నారని చాలా చోట్ల అభియోగాలు వున్నాయి. అందుకని గ్రామ పంచాయితీ ఆఫీసులలో ముందుగానే లిస్టులను ప్రదర్శించి, రైతులకు లోపాలను ఎత్తి చూపే అవకాశం కల్పించాలి. రాష్ట్ర స్థాయిలో కమిషనర్ మొత్తం మీద కరువు సహాయ చర్యలు పర్యవేక్షణకు సహాయచర్యల శాఖ, వాతావరణ శాఖ, పశుసంవర్ధక శాఖ, వ్యవసాయ శాఖ, సాగునీటి శాఖ, గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖతో సమన్వయంతో పని చేయాలి. కానీ వాస్తవంగా వివిధ ప్రాంతాలలో రెవెన్యూ శాఖ తప్ప మిగతా ఏ శాఖలు కూడా పనిచేసిన దాఖలాలు లేవు.

కరువు పరిస్థితులు అన్ని జిల్లాలలోనూ ఒకే రకంగా లేవు. వాటి ప్రభావం ఒక్కొక్క జిల్లాలో ఒక్కొక్క రూపంలో వ్యక్తమవుతున్నది. జిల్లాల వారీగా పరిస్థితి ఇలా వున్నది.

రంగారెడ్డి జిల్లా

రంగారెడ్డి జిల్లాలో కాలువల కింద పొరకం లేనే లేదు. ఒకప్పుడు జిల్లాలోని తూర్పు ప్రాంతంలో చెరువులు చాలా వుండేవి. కానీ క్రమంగా చెరువుల కింద సాగు తగ్గిపోతున్నది. ఎందుకంటే అనంతగిరి గుట్టల నుండి మూసీనది ద్వారా వచ్చే వరద నీరు ఫిరంగి నాలా ద్వారా 38 చెరువులను

నింపుతూ చివరికి ఇబ్రహింపట్నం చెరువుకు చేరునేది. కానీ హైదరాబాద్ నగర విస్తరణ పెరిగి పోవడంతో ఈ నాలాలు ఆక్రమణకు గురయ్యాయి. అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం నిర్మించిన తరువాత మిగిలిన వరద ప్రవాహాల దిశ పూర్తిగా మారిపోయింది. గత 30 సంవత్సరాల కాలంలో ఇబ్రహింపట్నం చెరువు కానీ మిగతా చెరువులు కానీ నిండ లేదు. ఆ ప్రభావంతో రంగారెడ్డి జిల్లాలో భూగర్భ జలాల మట్టం పడిపోయింది.

సరిగ్గా ఈ పరిస్థితులతో కరువు వచ్చింది. రంగారెడ్డి జిల్లాలో జె.ఎ.సీ ఆధ్వర్యంలో దిగువ గ్రామాలను సందర్శించినాం.

మండలం పేరు	సందర్శించిన గ్రామాల పేర్లు
యాచారం	మల్కీజుగూడెం, నక్కడ్డి, మేడిపల్లి
మంచాల	చిత్తాపూర్
కందుకూరు	గుమ్మడివెల్లి

అన్ని గ్రామాలలోనూ పరిస్థితి కొంచెం అటు ఇటుగా ఒకే విధంగా వున్నది. వానలు లేవు. చెరువుల్లో ఒక్క చుక్క నీరు లేదు. బోర్లలో నీళ్లు పూర్తిగా అడుగంటి పోయినై. ఖరీఫ్ పంట దాదాపు మొత్తంగా పోయింది. పెట్టిన పెట్టుబడి కూడా రాలేదని రైతులు చెప్పినారు. ఒకటి రెండు గ్రామాలలో స్థానిక అధికారులతో మాట్లాడి సమాచారాన్ని తెలుసుకున్నప్పుడు వారు కూడా రైతులు చెప్పిన విషయాన్ని ధృవీకరించినారు. రంగారెడ్డి జిల్లాలో ఎక్కడా రబీ పంట రైతులు పంటను కాపాడుకోవడానికి ప్రతీ రైతు కనీసంగా రెండైనా అదనంగా బోర్లు వేసినారు. అభినవ అర్జునులు పాతళగంగను వెలికి తీయడానికి వేసిన బోరుబాణాలన్నీ ఫెయిలై పోయినాయి. అప్పులు మత్రం నెత్తిన బడినాయి. రంగారెడ్డి జిల్లాలో చాలా మంది రైతులకు పాడి పశువులున్నాయి. జిల్లాలో పాల సేకరణకై ప్రత్యేక పాల వుత్పత్తిదారుల యూనియన్ లేదు. ఎందుకో గాని రంగారెడ్డి జిల్లాను నల్గొండ జిల్లాకు అనుసంధానం చేసినారు. నల్గొండ జిల్లాకు చెందిన మదర్ డైయరీ నల్గొండ రైతులకు తక్కువ చెల్లించిన ధరకన్నా రంగారెడ్డి జిల్లా రైతులకు చెల్లిస్తున్నదని మాతో మాట్లాడిన పాల రైతులు

అన్నారు. కరువులోను అధికమాసం అన్నట్టు ఈసారి పశు గ్రాసం లేక పాల దిగుబడి బాగా తగ్గిపోయింది. రైతులు గ్రామ పాల సేకరణ కేంద్రం ఏజెంటు చెప్పిన లెక్కల ప్రకారం పాల ఉత్పత్తి మునుపటి సేకరణలో సగానికి పడిపోయింది. బీళ్ళు లేక, పశుగ్రాసం దొరకక వున్న పశువులను కూడా అమ్ముకుంటున్నారు. రంగారెడ్డి జిల్లాలోని ఏ గ్రామానికి వెళ్ళినా 70 శాతం అమ్ముడు పోయాయని చెబుతున్నారు. వ్యవసాయ కూలీలకు వ్యవసాయం పనులు లేవని ప్రత్యేకంగా చెప్పనవసరం లేదు. కానీ ఇటువంటి సమయాలలో ఆసరాగా నిలువవలసిన ఉపాధి హామీ పనుల అమలులో దిగువ లోపాలు తలెత్తడం వలన ఆశించిన ప్రయోజనం కలుగడం లేదు.

- ✦ 4-5 వారాల బకాయిలు పేరుకొనిపోయి వున్నాయి. అందువలన తక్షణ అవసరాలకై ఇతర పనులు వేతుకుంటున్నారు.
- ✦ నేల బాగా గట్టిపడి పోవడంతో కూలీ రేటు పడిపోయింది. వస్తున్న కూలీ చాలలేక ఇంతటి కష్టమైన పని చేయలేక మేము పర్యటించిన అన్ని గ్రామాలలోను వలస పోతున్న కార్మికుల సంఖ్య బాగానే వున్నది.

ఇంత కష్టకాలంలోనూ ఇంటి ట్యాక్సు కట్టమని పంచాయితీ అధికారులు వేధిస్తుండగా, తీసుకున్న రుణాలను చెల్లించాలని పొదుపు సంఘంపైన, రైతులపైన బ్యాంకు అధికారులు ఒత్తిడి తెస్తున్నారు. ఉపాధి హామీ పనుల కారణంగా మహిళలు ఇంటి వద్ద వుండటం లేదని, బ్యాంకు అధికారులు ఉపాధి హామీ అధికారులపై ఒత్తిడి తెచ్చి ఆ పనులను కూడా ఒకటి రెండు రోజులు ఆపించిన వైనాన్ని కందుకూరు మండలం గుమ్మడివెల్లి గ్రామ మహిళలు విన్నవించుకున్నారు.

నీళ్ళకు చాలా ఇబ్బంది పడుతున్నారు. రంగారెడ్డి జిల్లా ఇబ్రహింపట్నం ప్రాంతంలోని గ్రామాలకు తాగునీటిని కృష్ణానది నుండి సరఫరా చేస్తున్నారు. కృష్ణానదీ జలాలను హైదరాబాదుకు తెచ్చే పైప్ లైన్ల నుండి కొంత నీటిని ఇబ్రహింపట్నం ప్రాంతానికి ఇస్తారు. అయితే ఈ నీళ్ళు గ్రామ

అవసరాలను తీర్చలేవు. స్థానికంగా బోర్లను తవ్వి అవసరమైన నీటిని ఇస్తారు. కానీ ఈ సారి బోర్లలో నీళ్ళు అడుగంటి పోయినాయి. తాగునీరు చాలినంత దొరకడం లేదు. పశువులకు నీళ్ళు కష్టమై పోయింది.

నల్గొండ జిల్లా:

నల్గొండ జిల్లాలోని కొన్ని ప్రాంతాలకు నాగార్జునసాగర్ కాలువల నుండి నీళ్ళు వస్తాయి. మరికొన్ని మండలాలకు మూసీనది కింద పారకంలో వున్నాయి. ఇక మిగిలిన మండలాలల్లో చెరువులు, బావుల కింద సాగవుతున్నది. మేము ప్రధానంగా కాలువల కింద సాగవుతున్న ప్రాంతాలకు వెళ్ళినాము. ఈ సారి కృష్ణానదిలో నీళ్ళు లేవు. సాగుకు నీళ్ళను విడుదల చేయలేక పోయారు. అందుకని బావులపైన ఆధారపడి వరి పంట వేసినారు. కొన్ని ప్రాంతాలలో భూగర్భ జలాలు లేవు. మొత్తంగా సాగర్ కాలువ పారే ప్రాంతాలలో కింద రాయి వున్నది. అందుకని ఎక్కువ లోతు బోర్లు వేసే అవకాశం లేనందున బావులు తవ్వతుంటారు. ఈ సారి రైతులు కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేసి బావులు తవ్వినారు. బావులను తవ్వడానికి ఇప్పుడు కొత్తరకం ప్రొక్లెయినులు వచ్చినాయి. ఇవి ఒక్క రోజులోనే బావిని తవ్వతాయి. ఇలాంటి ప్రొక్లెయినుల సాయంతో కోట్ల రూపాయలు వెచ్చించి వందలాది బావులను తవ్వినారు. సాగర్ ఆయకట్టు ప్రాంతంలో ఎక్కడ చూసినా కరెంటు తీగలు, బావులు కనబడుతుంటాయి.

భూగర్భ జలాలు వున్న ప్రాంతాలలో ఖరీఫ్ లో వరి పంట వేసినారు. హాళియా లాంటి కొన్ని ప్రాంతాలలో భూగర్భ జలాలు లేక పొలాలను పడావు వుంచినారు. చాలా గ్రామాల్లో భూగర్భ జలాలు చాలలేదు. చివరకు కాలువల ద్వారా మంచినీటి అవసరాలకు వదిలిన నీళ్లను పొలాలకు మళ్ళించుకొని ఖరీఫ్ పంటను దక్కించుకోగలిగారు. దాదాపు 80 శాతం పంట వచ్చింది.

మూసీ కింద పారకం వున్న ఎండ్లపల్లి గ్రామ పరిస్థితి వేరు. ఈసారి మూసీ ప్రాజెక్టు రిపేరులో వుండటం వల్లన నీళ్ళు రాలేదు. వున్న నీటిని సూర్యపేట తాగునీటి అవసరాలకు నిల్వ వుంచారు. అందువలన పూర్తిగా బావుల కింద

సేద్యమైంది. మొత్తం భూమి సాగుకాలేదు. సాగైన భూమిలోను దాదాపు 40 శాతం పంట వచ్చింది.

అయితే రబీలో బావులను మరింత లోతు తీసినా ఆశించిన స్థాయిలో నీళ్ళు రాలేదు. దాదాపు 50 శాతం భూమి సాగైనా నామమాత్రమైన దిగుబడి వచ్చింది. కానీ బావుల మీద భారీ మొత్తంలో ఖర్చు పెట్టినారు. మునగాల మండలంలోని నారాయణగూడెంలో బావులకై 3 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేస్తే పక్కనే వున్న గణపవరం గ్రామస్తులు బావులపై 2 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేసినారు. అయినా చాలినన్ని నీళ్ళు రాలేదు. సాగర్ నుండి నీళ్ళు విడుదలవుతాయని ఆశించిన రైతులకు నిరాశే మిగిలింది. ఇంకొక విషయమేమిటంటే సాగర్ కాలువలకు సిమెంట్ లైనింగ్ చేసినప్పటి నుండి కాలువల నుండి నీరు భూమిలోకి ఇంకి భూగర్భ జలాల్లోకి చేరడం లేదని రైతులు అంటున్నారు. అందుకని మునుపటి వలె భూగర్భ జలాల రీఛార్జింగ్ కావడంలేదు. ఫలితంగా భూగర్భ జలాల మట్టం వేగంగా పడిపోతున్నది. అనుభవం ద్వారా రైతులు గ్రహించిన ఈ విషయాన్ని శాస్త్రజ్ఞులు పరిశీలించవలసిన అవసరమున్నది. కాలువలను చెరువులతో అనుసంధానం చేస్తే భూగర్భ జలాలను కాపాడుకోవచ్చునని రైతులందరు చెప్తున్నారు. ఈ సంవత్సరం నల్గొండ జిల్లాలోను తీవ్రమైన నీటి ఎద్దడి వున్నది. సాగర్ నీళ్ళు వదిలితే తప్ప ఈ సమస్యకు పరిష్కారం దొరకదు.

నీటి ఎద్దడి కారణంగానే పశువులను అమ్ముకుంటున్నారు. దాదాపు 70 శాతం పశువులు ఈ పాటికే సంతకు చేరుకున్నాయి. పశు సంపద ఇంకా తగ్గిపోయే ప్రమాదమున్నది.

చాలా గ్రామాల్లో కల్లుగీత కార్మికులు తాటి చెట్ల నుండి కల్లు తగ్గిపోతున్నదని చెప్పినారు. ఎండ్లపల్లిలో కలిసిన కల్లుగీత కార్మికులు కల్లు సగానికి తగ్గిందని చెప్పినారు.

గ్రామాలలో కరువు కారణంగా పిల్లల ఫీజులు కట్టడానికి చాలా ఇబ్బంది పడుతున్నారు. ఒక్కొక్క గ్రామంలో 40-50 లక్షల రూపాయలు ఫీజు రూపంలో కడుతున్నారు. గణపవరం నుండి మునగాలలోని ప్రైవేటు స్కూళ్ళకు దాదాపు 200 మంది వెళుతుంటారు.

కరీంనగర్ జిల్లా:

కరీంనగర్ జిల్లాలోని జగిత్యాల డివిజన్ లో మార్చి నెల 19, 20 తేదీలలో దాదాపు 260 కి.మీ. పర్యటించాము. రైతులతో పాటు వివిధ వర్గాల ప్రజలతో మాట్లాడినాము. ఈ డివిజన్ లో కొంత ప్రాంతం శ్రీరామ్ సాగర్ ప్రాజెక్టు ఆయకట్టు, మరికొంత ప్రాంతం గోదావరి నదిపై కట్టిన గంగనాల ప్రాజెక్టు ఆయకట్టు పరిధిలో వుంది. శ్రీరామ్ సాగర్ ప్రాజెక్టు కాలువల కింద వున్న గ్రామాలలోను టెయిలెండ్ గ్రామాలకు ఎప్పుడూ నీళ్ళురావు. ఇవికాక ఈ ప్రాంతంలో రోళ్ళవాగు ప్రాజెక్టు వుంది. దీని ద్వారా ధర్మపురి, సారంగాపూర్ మండలాల్లోని సుమారు 20 గ్రామాలకు మంచినీరు సరఫరా అవుతుంది. అధికారిక లెక్కల ప్రకారం 6000 ఎకరాలకు సాగునీటి సౌకర్యం అందుతున్నది. అయితే ఈసారి రోళ్ళవాగు ప్రాజెక్టులోనూ నీళ్ళు లేవు. ఈ ప్రాజెక్టులు కాక ప్రతి గ్రామంలో ఏదో ఒక చెరువు వున్నది. దాదాపుగా అన్నీ ఎండిపోయినై. కొన్ని చెరువుల్లో కొద్దిపాటి నీళ్ళున్నాయి. వాటిని కూడా పశువుల కోసం నిలువ ఉంచినారు. అవి కూడా ఎక్కువ రోజులు నిలువవు. అందుకని జగిత్యాల ప్రాంతంలో బావులు, బోర్లు ప్రధాన సాగునీటి ఆధారంగా వున్నాయి. భూగర్భ జలాలు అడుగంటి బోర్లు, బావుల్లో కూడా నీళ్ళు లేకుండా పోయాయి. ఈసారి డివిజన్ లోని మండలాల్లో వర్షపాతం సగటు వర్షపాతం కన్నా 20 నుండి 50 శాతం తక్కువగా కురిసింది.

వానలు లేక కాలువలు పారక, భూగర్భ జలాలు అడుగంటి జగిత్యాల డివిజన్లో వ్యవసాయం పూర్తిగా చితికిపోయింది. ఖరీఫ్ లో డివిజన్ లోని అన్ని మండలాల్లో వరిసాగు సగటు కన్నా సగానికి పడిపోయింది. దాదాపుగా వరి మొత్తం ఎండిపోయింది. ఇక మిగతా పంటల కిందనున్న సాగుభూమి పెద్దగా తగ్గలేదు. పసుపు, సోయాబీన్, మిరప, మొక్క వంటి పంటలతో పాటు ఉద్యానవన శాఖ ప్రోద్బలంతో అరటి కూడా సాగు చేసినారు. ఒక్క మొక్కజొన్న మాత్రమే కొంత పంట చేతికొచ్చింది. మిగతావన్నీ ఎండిపోయినాయి. పంటను కాపాడుకోవటానికి రైతులు విపరీతంగా బోర్లు వేసినారు. ఇబ్రహీంపట్నం అమ్మక్కపల్లి గ్రామానికి చెందిన

ఒక రైతు 2008 నుండి ఇప్పటి వరకు 75 బోర్లు వేస్తే, మరొకరైతు రెండు నెలల్లోనే 35 బోర్లు వేసినాడు. 35 బోర్లలో ఒక్కటే బోరు నుండి కొద్దిపాటి నీళ్ళు పారుతున్నాయి. దీనిని బట్టి రైతులు బోర్లు ఏ స్థాయిలో వేసింద్రో అర్థం చేసుకోవచ్చు. దాదాపు ప్రతి రైతు వున్నబోరు కాకుండా అదనంగా ఒక్కటైనా బోర్ వేసి ఉంటాడు. లేదా బావినైనా తవ్వి ఉంటాడు.

రైతులు పంట కోసం ఎకరాకు 25,000 నుండి 1,50,000 రూపాయల వరకు పంటను బట్టి పెట్టుబడి పెట్టినారు. మక్కుకు తక్కువ ఖర్చు, పసుపు, మిర్చి పంటలకు అత్యధిక పెట్టుబడి అవుతుంది. దాదాపు సాగు చేసి పంటరాక పోవడంతో రైతులు పెట్టుబడి నష్టపోయారు. భారీగా అప్పులు పెరిగిపోయాయి. వర్షాలు లేకపోవడం వలన వ్యవసాయేతర వృత్తులు సంక్షోభంలో పడినాయి. గొర్రెలు, మేకల పెంపకానికి మేత లేదు. తాగడానికి నీరు కూడా లేదు. అమ్మక్కపేట గ్రామంలో మామిడి ముత్తయ్య అనే రైతు బతుకుదెరువు కోసం గల్ఫ్ పోయిండు. అక్కడా అతనికి పని దొరుకలేదు. వెనుకకు వచ్చి వ్యవసాయం చేస్తే అందులోనూ నష్టం వచ్చింది. చివరకు కులవృత్తిని నమ్ముకొని మేకలు, గొర్రెలు కొన్నాడు. ఈ సారి మేతకు కరువున్నది. ఎందుచొప్ప తెచ్చివేసిండు. మేకలు, గొర్రెలు చొప్పును తినవు. కానీ గత్యంతరం లేక ఆకు నములుతన్నాయి. బెండును చప్పరిస్తుంటాయి. కానీ మేత ఎన్ని రోజులు చాలుతుందో తెలియదు. మళ్ళీ మేతకొనాలన్నా అప్పు చేయక తప్పదు.

ఇప్పటికీ ఫీజుకట్టలేక కొడుకు ఇంటర్మీడియట్ చదువును మధ్యలో ఆపివేసిండు. వాస్తవానికి ఫీజు ప్రభుత్వమే కడుతుంది. కానీ సమయానికి ఫీజు రీయంబర్సుమెంటు కావడం లేదు. కనుక విద్యార్థులను ముందు ఫీజు కట్టమని యాజమాన్యం ఒత్తిడి తెచ్చింది. గత్యంతరం లేక ముత్తయ్య కొడుకు వెంకటేశ్ చదువు ఆపేసినాడు. శ్రీకాంత్ అనే మరో యువకుడు పదవ తరగతి పూర్తయిన తరువాత ఫీజు కట్టలేక ఇంటర్మీడియట్ లో చేరలేదు.

చాకలి వాళ్ళకు ఐట్టలు ఉతకడానికి నీళ్ళులేవు. అందుకని పనులు బందైపోయినాయి. ఎవరైనా అవసరముంటే

ఇంటి వద్ద బట్టలు ఉతికించుకుంటారు. చాకలివారు ఇతర పనులు చేసుకొని బతుకవలసి వస్తున్నది.

నీళ్ళు లేక కల్లు పారుతలేదని కల్లుగీత కార్మికులు అన్నారు. ప్రత్యేకంగా నీళ్ళు పోసి కొన్ని చెట్ల నుండి కొంతైనా కల్లుపొందడానికి కల్లుగీత కార్మికులు కృషి చేస్తున్నారు. ఎన్ని నీళ్ళు పోసినా కల్లు పారకం తగ్గిపోతున్నది. ఎండవేడి పెరిగి, కల్లు తగ్గుతున్నప్పుడు కల్లు చిక్కగా అయిపోతుంది. అట్లా చిక్కబడిన కల్లు ఆరోగ్యానికి మంచిది కాదు. చెట్లు నీళ్ళులేక ఎండిపోతున్నాయి.

అందరికీ ఉపాధి హామీ పనులు ఏకైక బతుకుదెరువు ఆధారంగా నిలిచాయి. ఇది వరకెన్నడూ పనులకు వెళ్ళనివారు సైతం మొదటిసారి ఉపాధి కార్డులు తీసుకున్నారు. కానీ చాలా గ్రామాలలో పనులు నిలిచిపోయాయి. కొత్త పనులను గుర్తించి అమలులోకి తేలేదు. 4-5 వారాల కూళ్ళు కూడా చెల్లించవలసి వున్నది. సమయానికి కూలీ రాకపోవడంతో చాలా మంది వుపాధి హామీ పనులను వదిలి ఇతర పనులకు వెళ్తున్నారు.

జగిత్యాల డివిజన్లో బీడీ కార్మికుల సంఖ్య చాలా ఎక్కువ. ముఖ్యంగా సారంగాపూర్ మండలంలో బీడీ కార్మికులు ఎక్కువగా వున్నారు. బీడీ పరిశ్రమ కూడా సంక్షోభంలో వున్నది. నెలకు 15 రోజులు కూడా బీడీ పని దొరకడం లేదు. మరోవైపు నీటి ఎద్దడి కారణంగా చాలా మంది మహిళలకు నీళ్ళు మోయడానికే సమయం చాలడం లేదు. అందుకని వారెవ్వరూ బీడీలు చేయలేకపోతున్నారు. సారంగాపూర్ మండలంలోని లక్ష్మీదేవిపెల్లి గ్రామంలో 30 బోర్లకు గాను 20 బోర్లు నడుస్తున్నాయి. ఏ బోరు కూడా చాలినన్ని నీళ్ళు ఇవ్వడం లేదు. గంటసేపు కూర్చుంటే ఒక బిందెడు నీళ్ళు దొరుకుతున్నాయి. నీళ్ళకు బాగా కష్టమైతున్నది. నీళ్ళు మోసుకోవడానికే సమయమంతా పోతున్నదని మహిళలు అన్నారు. 300 కుటుంబాలున్న ఎస్.సి. కాలనీకి ఒక్కటే బోరు ఆధారం. ఎస్.టి. కాలనీ పరిస్థితి అదేవిధంగా వున్నది.

మేములకుర్తిలో రోజుకు 20 నిముషాలు నీళ్ళు వస్తాయి. అవి చాలవు. ఆ తరువాత ఎక్కడ దొరికితే అక్కడికి పోయి నీళ్ళు తెచ్చుకుంటారు. నీటి ఎద్దడి చాలా తీవ్రంగా

వున్నది. మగవాళ్ళు సైకిల్ మోటర్ల మీద, ఎడ్ల బండ్లమీద వెళ్ళి నీళ్ళు మోసుకొస్తున్నారు. ఆసరా లేని మహిళలు చాలా అవస్థలు పడుతున్నారు. నీళ్ళు మోయడానికే సమయం చాలడం లేదు. ఇంకొక పని చేసుకోలేక పోతున్నారు. కోరుట్లలో ప్రత్యేక పరిస్థితి నెలకొని వున్నది. అక్కడ ట్యాంకర్లతో నీళ్ళు సప్లై చేస్తున్నారు. నీళ్ళు నిల్వ ఉంచుకోవడానికి ప్రత్యేకంగా డ్రమ్ములు కొనుక్కోవలసి వస్తున్నది. ఆ ఊరి ప్రజలు ప్లాస్టిక్ డ్రమ్ముల కొనుగోలుకు సుమారు కోటి రూపాయలు ఖర్చు చేసినారు.

మామిడితోటలు జగిత్యాల డివిజన్లో చాల ఎక్కువ. కానీ ఈసారి నెలకొన్న వేడి కారణంగా మామిడి పూత రాలేదు. ఎక్కడైనా పూసినా పెందెలు నిలవలేదు. కొమ్మలు, చెట్లు విరిగిపోతేనే పంట నష్టపరిహారం దొరుకుతది. అట్లాంటి నష్టం ఈసారి జరగలేదు. కానీ పూత రాలేదు. నష్టానికి పరిహారం వుండదు. నీటి ఎద్దడి కారణంగా పనులు లేక పంటలు పండక చాలా మంది బొంబాయికి, దుబాయికి వలస పోతున్నారు. గత రెండు నెలల్లో ఒక్క లక్ష్మీదేవిపల్లె నుండి 50 - 60 మంది యువకులు బయటకు వెళ్ళినారు. కరువు కారణంగా ఇంత నష్టం జరిగినా, వర్షాభావ పరిస్థితులున్నా జగిత్యాల డివిజన్లోని ఏ మండలాన్ని కూడా కరువు మండలంగా ప్రకటించలేదు. రైతు సంఘాలు సమాచార హక్కు కింద వర్షపాతం లెక్కలు తీసుకున్నారు. దాని ఆధారంగా జగిత్యాల డివిజన్లోని మండలాలను కరువు మండలాలుగా ప్రకటించాలని కోరినా స్పందన రాలేదు.

ఆదిలాబాద్ జిల్లా:

ఏప్రిల్ 5, 6 తేదీలలో కరువు అధ్యయన బృందం ఆదిలాబాద్ జిల్లా పడమటి ప్రాంతాలను పర్యటించింది. ముథోల్, ఖైంసా, కుంటాల, దిలావర్పూర్, నేరడిగొండ, బోధ్, బజార్ హత్నూర్ మండలాల్లో వివిధ గ్రామాలకు వెళ్ళి వివిధ వర్గాల ప్రజలను కలిసి కరువుకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని సేకరించింది.

ఆదిలాబాద్ జిల్లా పడమటి ప్రాంతాల నేల స్వభావం వేరు. కొంచెం వాన తగ్గితే భూమి నెర్రెలు చాచుతది. వాన

కొంచెం ఎక్కువైనా నీళ్లు నిలిచి పంటలు పండేపోతాయి. ఈ పరిస్థితులను దృష్టిలో పెట్టుకొని కరువు పరిస్థితులను పరిశీలించాలని చాలా గ్రామాల్లో రైతులు మాతో అన్నారు.

ఆదిలాబాద్ లో కరువు లేదంటున్న అధికారుల వాదనను చాలా గ్రామాలలో ప్రస్తావించినాము. దానికి గ్రామ ప్రజల నుండి చాలా స్పష్టమైన సమాధానం వచ్చింది. వాగులు, ఒరెలు పారలేదు. చెరువులు నిండలేదు. బావులల్లో నీళ్ళు అడుగంటినై అని కరువుకు సాక్ష్యాలు చూపించినారు. ఎన్నడూ ఎండని కుంటాల మండలంలోని అందకూరు చెరువు ఈసారి ఎండిపోయింది. దాని బట్టి చూస్తే కరువు ఎంత తీవ్రంగా వున్నదో అర్థం చేసుకోవచ్చు. అని కూడా అన్నారు. ఆదిలాబాద్ జిల్లాలోను వర్షాలు సరిగ్గా కురువలేదు. ఈ సారి వర్షపాతం అంతటా ఒకే విధంగా లేదు. ఒక చోట వానపడుతుంటే పక్కన ఒక కిలోమీటరు దూరంలో వాన అసలే ఉండటం లేదు. ఒకే ఊళ్లో ఒక పక్క నానుంటే మరోపక్క ఒక్క చుక్క కూడా కురియదు. మొత్తం మీద పరిస్థితి ఏమిటంటే జూన్ లో వానలు పడినాయి. వర్షపాతం కొన్ని చోట్ల ఎక్కువ మరికొన్ని చోట్ల తక్కువగానే వున్నది. కొన్ని వానలు కురిసిన తరువాత వరుసగా సుమారు 20 రోజుల దాకా పొడిదినాలు రావడంతో పంట సరిగ్గా ఎదగలేదు. చివరకు మళ్ళీ వానలు కురిసాయి. జూలై మాసంలో కొద్దిపాటి వానలు, ఆగస్టు మొదటి పక్షంలో జల్లులు పడినాయి. దీంతో ఎరువులు చల్లినారు. చెట్లు ఎదుగుతున్న సమయంలో వానలు వెనుదిరిగిపోయాయి. ఆగస్టు మూడవ వారం ప్రత్యేకంగా చెప్పాలంటే రాఫీపార్లమి నుండి ఒక్క చుక్క పడలేదు. ఈ పరిస్థితి కారణంతో మిర్చి, పసుపు, మక్క వంటి పంటలు పూర్తిగా ఎండిపోయినై. కాని పత్తి, సోయ కొంత దిగుబడి వెచ్చింది. అది కూడా మామూలుగా వచ్చే దిగుబడిలో నాలుగోవంతు మాత్రమే. కొంత వర్షపాతం ఎక్కువగా ఉన్నచోట పత్తి పంట వేసిన వారికి పెట్టుబడి దక్కింది. పంటను కాపాడుకోవటానికి విపరీతంగా బోర్లు వేసినారు. భూగర్భ జలాల మట్టం బాగా పడిపోయింది. అందువలన సాధారణ స్థాయికన్నా రెండు, మూడు రెట్లు లోతుకు పోయినా ఆశించిన నీళ్ళు ఎవ్వరికీ

రాలేదు. బోర్ లో నీటిమట్టం ఇంకా లోతుకు పోయింది. నేరడిగొండ లోని కొన్ని ప్రాంతాలలో అసలు భూగర్భ జలాలు లేవు. ఒక 20 శాతం బోర్లలో కొంత నీళ్ళు బాగా పడ్డాయని చెప్పిన రైతును ఒక్కరినే చూసినం. కలిసినం. మేము పరిశీలించిన గ్రామాల్లో 100 నుండి 300 దాకా ఈ ఒక్క సంవత్సరం బోర్లు వేసినారు.

చాలా బోర్లు ఎండిపోయినై. అందుకే రబీలో సాగు బాగా తగ్గిపోయింది. బోర్లలో నీళ్ళుంటాయని ఆశపడి వేసిన పంటలు మొత్తంగా ఎండిపోయాయి. వేసిన పంటల్లో 20 శాతం మించి దిగుబడి రాదని చాలా మంది రైతులు అన్నారు.

మంచినీళ్ళకు చాలా ఇబ్బంది వున్నది. ఈ సందర్భంగా బాసర పక్కనే వున్న బిద్రెల్లి గురించి ఒక మాట చెప్పాలి. ఇక్కడ భూగర్భ జలాలు ఉప్పుగా ఉంటాయి. తాగడానికి అస్సలు పనికి రావు. సాగుకు ఇవి వుపయోగపడవు. వాడితే భూమిపై తెల్లటి పొర ఏర్పడుతుంది.

తిండిగింజల్లో రుచికూడా మారిపోతది. 4-5 సంవత్సరాల కొకసరి పత్తిపంటకు మాత్రం వాడుతుంటారు. అందుకని ఈ గ్రామంలో పూర్తిగా వర్షాధారంగా పంటలు పండిస్తరు. గోదావరి తలాపునే వున్నా మా గ్రామానికి నీళ్ళు రావడం లేదని గ్రామస్తులన్నారు. రెండు సంవత్సరాలుగా గ్రామ తాగు అవసరానికి కావలసిన నీళ్లను ట్యాంకు ద్వారా సప్లయ చేస్తున్నారు. గ్రామం వాగుపై కట్టకట్టి దాని నుండి చెరువుకు నీళ్ళను మళ్ళించినా, గోదావరి నుండి నీళ్ళు తెచ్చి గ్రామ చెరువు నింపినా ఈ సమస్య పరిష్కారమవుతుంది. కానీ స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటి నుండి ఇప్పటి వరకు ఎవ్వరు చిద్రెల్లి సమస్య పరిష్కారాలనికి పూనుకోలేదని గ్రామస్తులు వాపోయారు. తిమ్మాపూర్ గ్రామంలో గతంలో 4 బోర్లతో ఊరందరికి నీళ్ళందించగలిగారు. కానీ ఇప్పుడు 21 బోర్లు నడుస్తున్నా గ్రామ తాగునీటి అవసరాలకు చాలడం లేదు. విలావర్ పూర్ గ్రామం గుండంపల్లిలో నీళ్ళ కొరకు లైన్లలో నిలబడుతున్నారు. బోర్ మండలం సోనాల గ్రామం కింద వున్న వజ్రేర మరో ఇతర ఆదివాసీ గూడేలలోను బోర్లు పడవు. చెరువులు లేవు. ఈ సారి తాగడానికి కూడా నీళ్ళు లేవు.

4-5 రోజుల కొకసారి ట్యాంకర్లతో నీళ్ళు సప్లై చేస్తారు. ఆ ఊరికి చెందిన కోవజైతు పటేల్ “కొండెంగల లెక్క బతుకుతున్నామని” తమ పరిస్థితి గురించి అన్నాడు. నేరేడిగొండ మండలం తేజాపూర్ గ్రామంలో బోర్లు పడవు. 2 కి.మీ. దూరం నుండి నీరు తెచ్చుకుంటారు. మేము తిరిగిన చాలా గ్రామాల్లో ఉపాధి హామీ పనులు ఆగిపోయినై. దాదాపు నెలరోజుల బకాయిలు చెల్లించలేదు.

జిల్లాలో ఎక్కడికి వెళ్ళినా అడవి పండులు, నెమళ్ళు దాడి కారణంగా తిండి గింజలు పండించలేక పోతున్నామని అన్నారు. అందుకని సోయా, పత్తి వంటి పంటల వైపు మొగ్గు చూపుతున్నారు. ప్రత్యామ్నాయ పంటలకు రైతులు సిద్ధంగా వున్నారు. పశువులు, పక్షుల దాడి కారణంగా పంటల మార్పిడి సాధ్యం కావడం లేదు. చాకలి వారు నీళ్లు లేక వృత్తిని వదులుకొని ఏ పని లేకుండా వున్నారు. తొట్టెలు నిర్మించి వాటిని నీటితో నింపితే వృత్తిని కొనసాగించవచ్చునని అన్నారు.

తీవ్రమైన కరువు జిల్లాలో వున్నా ఏ ఒక్క మండలాన్ని కూడా ప్రభుత్వం కరువు మండలంగా గుర్తించలేదు. జిల్లా పరిషత్ సర్వసభ్య సమావేశం జిల్లాను కరువు జిల్లాగా ప్రకటించాలని తీర్మాణం చేసింది. పలు మండలాలకు చెందిన సర్వసభ్య సమావేశాలు కూడా తమ మండలాన్ని కరువు మండలంగా ప్రకటించాలని తీర్మాణం చేసినాయి. అయినా అధికారుల నుండి స్పందన రాలేదు.

కరువు సమస్యకు శాశ్వత పరిష్కారాలను గ్రామస్తులు సూచించారు. వున్న చెరువులను గోదావరి నదితోని, జిల్లాలోని వాగులతోని అనుసంధానం చేయాలన్నారు. అవసరమైన చోట కొత్త చెరువులు నిర్మించాలన్నారు. జిల్లాలోని పడమటి ప్రాంతంలో వున్న మీడియం ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు సాంకేతిక కారణాల వలన నిరుపయోగంగా వున్నాయి. వీటిని పునరుద్ధరించాలని చాలా మంది సూచనలు చేసినారు.

ముగింపు:

✦ రైతులు చెప్పిన దాని ప్రకారం వర్షపాతం కొలమానం శాస్త్రీయంగా లేదు. వర్షపాతాన్ని కొలిసే గేజ్లు మండల కేంద్రంలో మాత్రమే ఉంటాయి. వాతావరణ

మార్పు వలన వానలు నిలకడగాను, అన్ని చోట్ల సమానంగాను ఉండటం లేదు. ఒక్కొక్క సారి మండల కేంద్రంలో బాగానే వానలు పడుతున్నాయి. కానీ మిగతా గ్రామాలలో వానలు ఉండటం లేదు. ఇటువంటి పరిస్థితి ఈ సారి నల్గొండ జిల్లా గుండాల మండలంలో తలెత్తింది. గుండాల గ్రామంలో వానలు బాగా పడడంతో మంచి వర్షపాతం నమోదైంది. కాని మండలంలోని ఇతర గ్రామాలలో అస్సలు వానలు లేవు. ఈ విషయాన్ని ప్రస్తుత కరువు మాన్యువల్ గుర్తించడం లేదు.

✦ కరువును అంచనా వేయడానికి రైతులు వుపయోగిస్తున్న కొలమానాలు వేరు. నదులు, వాగుల్లో ప్రవాహం లేకపోవడం, చెరువులు ఎండిపోవడం, భూగర్భ జలాలు అడుగంటి పోవడం రైతుల దృష్టిలో కరువుకు గుర్తులు. తెలంగాణాలో బావులు, బోర్లు ప్రధానమైన సాగునీటి సౌకర్యంగా వున్నాయి. మొత్తం సాగునీటి సౌకర్యం గల భూమిలో 80 శాతం భూగర్భ జలాలతోనే సాగువుతున్నది. భూగర్భ జలాలు పడిపోతే చాలా గ్రామాల్లో వ్యవసాయము నిలిచిపోతది. కరువును గుర్తించేటప్పుడు పైన చెప్పిన అన్ని విషయాలను పరిగణలోనికి తీసుకోవాలని రైతులు అంటున్నారు.

✦ కరువు కారణంగా రైతులు పెట్టుబడిని నష్టపోయారు. పంటపైన పెట్టుబడి ఈ మధ్య కాలంలో బాగా పెరిగిపోయింది. అయితే వ్యయం అన్ని పంటలకు ఒకే రకంగా లేదు. మక్క, సోయా వంటి పంటలకు తక్కువగా వున్నది. కానీ పసుపు, మిర్చి వంటి పంటలకు చాలా ఎక్కువగా ఉన్నది. పంటలు దెబ్బతినడంతో రైతులు వేల కోట్ల రూపాయలు మునిగిపోయారు.

✦ పంటను బతికించడానికి రైతులు బోర్లు వేయడానికి, బావులు తవ్వడానికి విపరీతంగా ఖర్చు చేసినారు. బావులు తవ్వడానికి కొత్తగా వచ్చిన ప్రొక్రెయిన్లు బాగా

వుపయోగపడుతున్నాయి. గతంలో అత్యవసర పరిస్థితులలో బోర్లు మాత్రమే వేసేవారు. ఈసారి బోర్లతో పాటు వున్న బావులను లోతు చేయడానికి కొత్త బావులను తవ్వడానికి కూడా అవకాశం వున్నది. అందువలన గతంకంటే ఈసారి బోర్లు, బావులపై ఎక్కువ ఖర్చు చేసినారు. పంటను బతికించడానికి రైతు చేసే కృషిని బావులు, బోర్ల తవ్వకం ఒక సాక్ష్యం మాత్రమే. నీళ్ళు దొరుకుతాయన్న ఆశతో రైతు కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేసిండు.

◆ నీళ్ళు లేక మేతలు దొరకక రైతులు పశువులను అమ్ముకున్నారు. గత్యంతరం లేక, విధిలేని పరిస్థితులలో అమ్మకంతో దళారులు ధరలను బాగా తగ్గించినారు. నామమాత్రమైన ధరలకే పశువులు అమ్ముడుపోతున్నాయి. రేపు వ్యవసాయానికి ముఖ్యంగా సేంద్రియ వ్యవసాయానికి ఆధారం లేకుండా పోతున్నది. అదనంగా పాలు అమ్మడం ద్వారా కొంత ఆదాయాన్ని నమకూర్చుకుంటున్న రైతులు భవిష్యత్తులో పాడి ద్వారా వచ్చే ఆదాయాన్ని కోల్పోతారు.

◆ చాలా మంది రైతులు అందినకాడికి అప్పులు చేసినారు. పంటలు పోవడంతో ఆ అప్పులు తీర్చలేని స్థితిలో వున్నారు. ప్రభుత్వం మొత్తం తాను రద్దు చేస్తానన్న అప్పు మొత్తాన్ని బ్యాంకులకు కట్టలేదు. బ్యాంకుల నుండి రావలసిన దానికన్నా తక్కువ మొత్తంలో లోన్ పొందినారు. ఎక్కువగా బయటనుండి 2 నుండి 3 రూపాయల వడ్డీకి అప్పు తెచ్చుకున్నారు. తీరక ఆత్మహత్యలు చేసుకున్న రైతులున్నారు. మొత్తం మీద వచ్చే ఖరీఫ్ కాలానికి అప్పు పొందడం కష్టమే. అందుకే వచ్చే ఖరీఫ్ లో సాగుకు అవసరమైన విత్తనాలను, ఎరువులను ప్రభుత్వం సమకూర్చాలి.

◆ రైతులు కాక నీళ్ళ మీద ఆధారపడి బతికే ఇతర వృత్తులు కూడా వున్నాయి. నీళ్లు లేకుంటే చాకలి వృత్తి సాగదు. చేపల పెంపకం దెబ్బతింటది. చేపల పెంపకం సాధ్యం కాదు. కల్లుగీత కార్మికుల ఆదాయం

తగ్గిపోతది. ఎందుకంటే నీళ్ళు లేకపోతే కల్లు పొరకం తగ్గిపోతది. నీళ్లు లేకపోతే పశుపోషణ ఎంతకష్టమో పైన తెలుసుకున్నాం.

◆ పరోక్షంగా గ్రామంలోను, చుట్టు పక్కల పట్టణాలలోనూ వృత్తులు, వ్యాపారాలు దెబ్బతింటాయి. ఆసుపత్రులకు వెళ్ళేవారు తగ్గిపోతారంటే ఎంతగా బిజినెస్ లు నిలిచిపోతాయో ఊహించవచ్చు.

◆ రైతులు, గ్రామస్థులు శాశ్వత పరిష్కారాలను కోరుకుంటున్నారు. చెరువులను నదులు, వాగులతో అనుసంధానం చేయాలని నూచిన్నన్నారు. అవసరమైన చోట కొత్త చెరువులను నిర్మించాలంటున్నారు.

◆ పండిన పంటకు లాభసాటి ధర ఇవ్వాలని, రైతుల ఆదాయాలను పెంచడానికి తోడ్పడాలని ప్రభుత్వాన్ని రైతులు కోరుతున్నారు.

◆ మంచి నీళ్ళకు చాలా ఇబ్బంది వున్నది. ప్రత్యేకంగా దళిత వాడలలో, ఆదివాసీ గూడాలలో సమస్య ఇంకా తీవ్రంగా వున్నది. ఈ రెండు వాడలలో నీటి సౌకర్యాన్ని పెంచాలి.

◆ ఆడవాళ్ళు మరీ ముఖ్యంగా మగదిక్కులేని ఆడవాళ్ళు నీళ్ళను మోసుకోవడానికి సమయం చాలడం లేదు. వాళ్ళు అన్ని పనులను వదులుకొని నీళ్ళను మోసే పని ఒక్కటే చేయవలసిన వస్తున్నది. తాగునీటి సప్లై చేసే బాధ్యతను స్థానిక సంస్థలు నెత్తిన వేసుకుంటే స్త్రీలకు పని భారం తగ్గుతది.

◆ అనువుగాని పంటలను వేసి రైతులు కరువుతో ఎక్కువ నష్టపోతున్నారన్న విమర్శలకు, పంటల మార్పిడికి రైతులు సంసిద్ధంగా వున్నారు. అంతేకాక సేంద్రియ వ్యవసాయానికి సముఖంగా వున్నామని చాలా చోట్ల రైతులు అన్నారు. కాకపోతే కోతులు, పక్షులు, నెమళ్ళ తాకిడిని అరికట్టాలి. ప్రత్యామ్నాయ పంటలను, సేంద్రియ పంటలకు మంచి ధరను ముందే ప్రకటించాలి. ఈ సారి ప్రత్యామ్నాయ పంటలను వేసి చేతులు కాల్చుకున్న వారు చాలా మంది వున్నారు.

కరువు బారి న పడిన ప్రజలను రక్షించడానికి తెలంగాణ జే.ఏ.సి ప్రభుత్వం ముందు ఉంచిన డిమాండ్లు

తెలంగాణ జే.ఏ.సి పరిశీలించిన మేరకు తెలంగాణ వ్యాపితంగా అనేక జిల్లాలలోని అనేక మండలాలలో కరువు మండలాలుగా ప్రకటించడానికి ప్రభుత్వం నిర్దేశించుకున్న నిబంధనలకు అనుగుణంగా పరిస్థితులు నెలకొని వున్నాయి. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో భూగర్భజలాలు పూర్తిగా అడుగంటి పోయాయి. చెరువులు, కుంటలు, బావులు, బోరింగులు, తదితర సాంద్రాయ నీటి వనరులు పూర్తిగా ఎండిపోయాయి. పూతల నుండి కాయకాసే కీలక సమయాల్లో ఎలాంటి వర్షాలు కురవకపోవడంతో రైతులు వేసుకున్న పంటలు పూర్తిగా ఎండిపోవడంతో రైతులు తమ సాగు పెట్టుబడి పూర్తిగా నష్టపోయారు. గత ఖరీఫ్ సీజన్లో పంటల దిగుబడి మూడోవంతు తగ్గిపోవడమే కాకుండా, రబీ సీజన్లో సాగుబడి విస్తీర్ణం పూర్తిగానే తగ్గిపోయింది.

అనేక గ్రామాల్లో ప్రజలకు తాగునీరు అందుబాటులో లేదు. చాలా గ్రామాల్లో ప్రజలు మంచినీటిని డబ్బాకు 5 రూపాయల నుండి 12 రూపాయల దాకా ఖర్చు పెట్టి కొనుక్కొంటున్నారు. మరికొన్ని ప్రాంతాలలో ప్రజలు అనేక కిలో మీటర్ల దూరంపోయి తాగునీటి కోసం తండ్లాడుతున్నారు. పశువులకు కనీసం మేతలేక కబేళాలకు అమ్ముకుంటున్నారు.

రైతు కుటుంబాలు బతుకుదెరువు కోసం ఆధారపడి వేసుకున్న పంట పొలాలు ఎండిపోయి, సాగుకోసం ఖర్చుచేసిన పెట్టుబడిని నష్టపోయి, మరోవైపు అప్పులపాలై గత్యంతరం లేని పరిస్థితుల్లో దిక్కుతోచని స్థితిలో ఆత్మహత్యలకు పాల్పడుతున్నారు. గడచిన రెండు సంవత్సరాల కాలంలో తెలంగాణ రాష్ట్రంలో వేలాది మంది రైతులు కరువు, దుర్భిక్ష పరిస్థితుల ఫలితంగా బలవన్మరణాలబారినపడ్డారు. వీరిలో చాలా మందికి ప్రభుత్వం ప్రకటించిన ఎక్స్ గ్రేషియా అందలేదు.

తీవ్రమైన కరువు పరిస్థితుల కారణంగా తమ పిల్లల చదువులు మాన్పించిన రైతులున్నారు. తీవ్రమైన అనారోగ్యంతో బాధపడుతున్న వైద్యం కోసం ఆసుపత్రులకు వెళ్లలేనివాళ్ళు

వున్నారు. తమ పిల్లల వివాహాలను వాయిదా వేసుకున్న వాళ్ళున్నారు. వ్యవసాయం మీద ఆధారపడిన ఇతర వృత్తుల ప్రజలు కూడా ప్రత్యక్షంగానూ, పరోక్షంగానూ అనేక ఇబ్బందులను ఎదుర్కొంటున్నారు. అందుబాటులో మేతలేక గొర్రు, మేకల పెంపకం మీద ఆధారపడిన గొల్ల కురుమలు, చెరువుల్లో నీళ్ళులేక చేపల వృత్తిపై ఆధారపడిన మత్స్యకారులు ఉపాధిని కోల్పోయినవాళ్ళు, బట్టలు ఉతకడానికి అవకాశాలు లేక పని కోల్పోయినవాళ్ళు... ఇట్లా అనేక మంది అనేక విధాలుగా దిక్కుతోచక ఉపాధికోసం తల్లడిల్లుతున్నారు. ఇంతటి దుర్భరమైన, తీవ్రమైన దుర్భిక్ష, కరువు పరిస్థితులను రాష్ట్రంలోని అనేక గ్రామాల ప్రజలు ప్రత్యక్షంగా ఎదుర్కొంటుంటే.. ప్రభుత్వ యంత్రాంగంగానీ, ప్రజా ప్రతినిధులు గానీ ఆపదలో వున్న ప్రజలను ఆదుకునేందుకు ముందుకు రాకపోవడం, కనీసం వారిని పలకరించేవారు కరువై పోవడంతో ప్రజలు ఆత్మస్థయిర్యాన్ని కోల్పోతున్నారు.

పైన పేర్కొన్న వాస్తవ పరిస్థితుల నేపథ్యంలో, గత నెల రోజులుగా తెలంగాణ జే.ఏ.సి పలు జిల్లాల్లో నిర్వహించిన కరువు అధ్యయనయాత్ర సందర్భంగా రైతుల నుండి సేకరించిన సూచనల ఆధారంగా తెలంగాణ ఐక్య కార్యాచరణ సమితి (తెలంగాణ జే.ఏ.సి) తరపున ఈ క్రింది సూచనలు చేయదలుచుకున్నది.

1. తెలంగాణ రాష్ట్రంలో వాస్తవ పరిస్థితుల ఆధారంగా అర్హత కలిగిన అన్ని మండలాలను కరవు పీడిత ప్రాంతాలుగా ప్రకటించి, డ్రాట్ మాన్యువల్ ప్రకారం తక్షణమే కరువు నివారణ చర్యలు తీసుకోవాలి.
2. వాతావరణంలో చోటుచేసుకున్న మార్పుల ప్రభావం కారణంగా ఒక గ్రామంలోని వేర్వేరు ప్రాంతాలలో వర్షపాతం ఒకే విధంగా వుండటం లేదు. అందువల్ల మండలాన్ని ఒక యూనిట్గా వర్షపాతాన్ని నమోదు చేయడం వల్ల కరువు పరిస్థితులను, దుర్భిక్షాన్ని

అంచనావేయడంలో వాస్తవ పరిస్థితులు ప్రతిబింబడం లేదు. అందువల్ల గ్రామాన్ని యూనిట్‌గా వార్షిక వర్షపాతాన్ని నమోదు చేయాలనే రైతుల సూచనలను పరిగణనలోకి తీసుకుని ప్రతిగ్రామంలోనూ వర్షపాత నమోదు కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేయాలి. వర్షపాతాన్ని నమోదు చేయడంలో భూగర్భజలాల లభ్యతను కూడా ప్రమాణంగా స్వీకరించాలి.

3. వర్షాభావం, దుర్భిక్షపరిస్థితుల కారణంగా పంటలు నష్టపోయిన రైతులందరికీ ఎకరానికి కనీసం 10 వేల రూపాయల తక్షణ సహాయంగా నేరుగా రైతులకే నగదు రూపంలో అందించాలి.
4. కరువు పీడిత గ్రామాలలో ప్రజలందరికీ తాగునీటి సరఫరాకు తక్షణం తగిన చర్యలు తీసుకోవాలి. పశువులకు తాగునీరు, మేతను అందుబాటులోకి తెచ్చేవిధంగా చర్యలు తీసుకోవాలి.
5. కరువు పీడిత ప్రాంతాల్లోని అన్ని గ్రామాల్లో పాఠశాల విద్యార్థులందరికీ మధ్యాహ్న భోజన పథకం సెలవు దినాలతో నిమిత్తం లేకుండా కొనసాగించాలి. గ్రామంలోని నిరుపేద వృద్ధులకు కూడా మధ్యాహ్న భోజన పథకాన్ని వర్తింపజేయాలి.
6. వ్యవసాయానికి అనుబంధంగా వున్న వృత్తులపై ఆధారపడిన రజకులకు, కల్లుగీతకార్మికులు, పశువులకాపర్లు, గొర్లు, మేకల పెంపకం దారులు, మత్స్యకారులు తదితరులను కరువుకాలంలో

7. ఆదుకునేందుకు ప్రత్యేక సహాయ చర్యలు తీసుకోవాలి. గ్రామీణ ఉపాధి పథకాన్ని గ్రామీణ వ్యవసాయ అభివృద్ధితో అనుసంధానం చేసి మరింత పకడ్బందీగా అమలు చేయాలి.
8. ప్రభుత్వం ప్రకటించిన రైతుల రుణమాఫీని ఒకేసారి చెల్లించి వెంటనే పంట రుణాలను ఇప్పించాలి.
9. పంటల బీమా పేరుమీద ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీలు రైతుల నుండి వసూలు చేసిన ప్రీమియం డబ్బులను తిరిగి ఇప్పించాలి. రైతులు నష్టపోయిన పంటలకు పరిహారం చెల్లించే విధంగా చర్యలు తీసుకోవాలి.
10. కృష్ణా, గోదావరి, తదితర నదులు, వాటికి అనుబంధంగా వున్న ఉపనదులు, వాగులు, వంకలు, తదితర నీటి వనరుల నుండి సమీప ప్రాంతాలలోని చెరువులు, కుంటల్లోకి నీటిని తరలించాలనే రైతులు చేస్తున్న సూచన శాశ్వత కరవు నివారణకు వుపయోగకరంగానూ, ఆచరణయోగ్యంగానూ వున్నది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రతిపాదించిన, అమలు చేస్తున్న సాగునీటి ప్రాజెక్టుల్లో ఈ ప్రతిపాదనను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలని కోరుతున్నాం.
11. గ్రామీణ వ్యవసాయ స్థిరీకరణకోసం వ్యవసాయ అనుబంధ పరిశ్రమలు, పాడి పరిశ్రమల అభివృద్ధికి ప్రత్యేక కార్యాచరణ రూపొందించి అమలు చేయాల్సిన అవసరం వున్నది.

సందేహాలు సూచనలు

రసాయనిక ఎరువులు, పురుగు మందులు వాడకుండా సేంద్రీయ పద్ధతుల్లో వ్యవసాయం చేస్తున్న / చేయాలను కుంటున్న రైతులు వివిధ పంటల సస్యరక్షణ విషయంలో తమ సందేహాలను సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం (సి.ఎస్.ఎ) కార్యాలయానికి ఫోన్ చేసి, శాస్త్రవేత్తలను అడిగి నివృత్తి చేసుకోవచ్చు.

పురుగు మందులు లేని వ్యవసాయం గురించి, పద్ధతుల గురించి, మీ దగ్గర సంపన్నమైన అనుభవాలు వుంటాయి, ఆలోచనలు ఉంటాయి. ఈ పని ఇంకా మెరుగ్గా చేయడానికి సూచనలు, సలహాలు అందిస్తూ 'తొలకరి' కి ఉత్తరాలు రాయండి, వాటిని రాబోయే సంచికలలో ప్రచురిస్తాం.

ఫోన్ నం: 040-27017735

పత్తికి ప్రత్యమ్నాయం కంది

డా॥ జి. రాజశేఖర్, సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం

కంది పంట తెలంగాణా రాష్ట్రంలో సాగుచేసే ముఖ్యమైన పప్పుధాన్యం. కంది ముఖ్యంగా వివిధ పంటలలో మిశ్రమ పంటగా సాగుకు అనుకూలం. దీనిని సోయాచిక్కుడు, పత్తి, వేరుశనగ, పెసర, మినుము లాంటి పైర్లతో కలిపి అంతర పంటగా సాగు చేయవచ్చు. ఖరీఫ్ తో పాటు రబీకి కూడా అనుకూలమైన రకాలు కూడా మన రాష్ట్రంలో అందుబాటులో వున్నాయి.

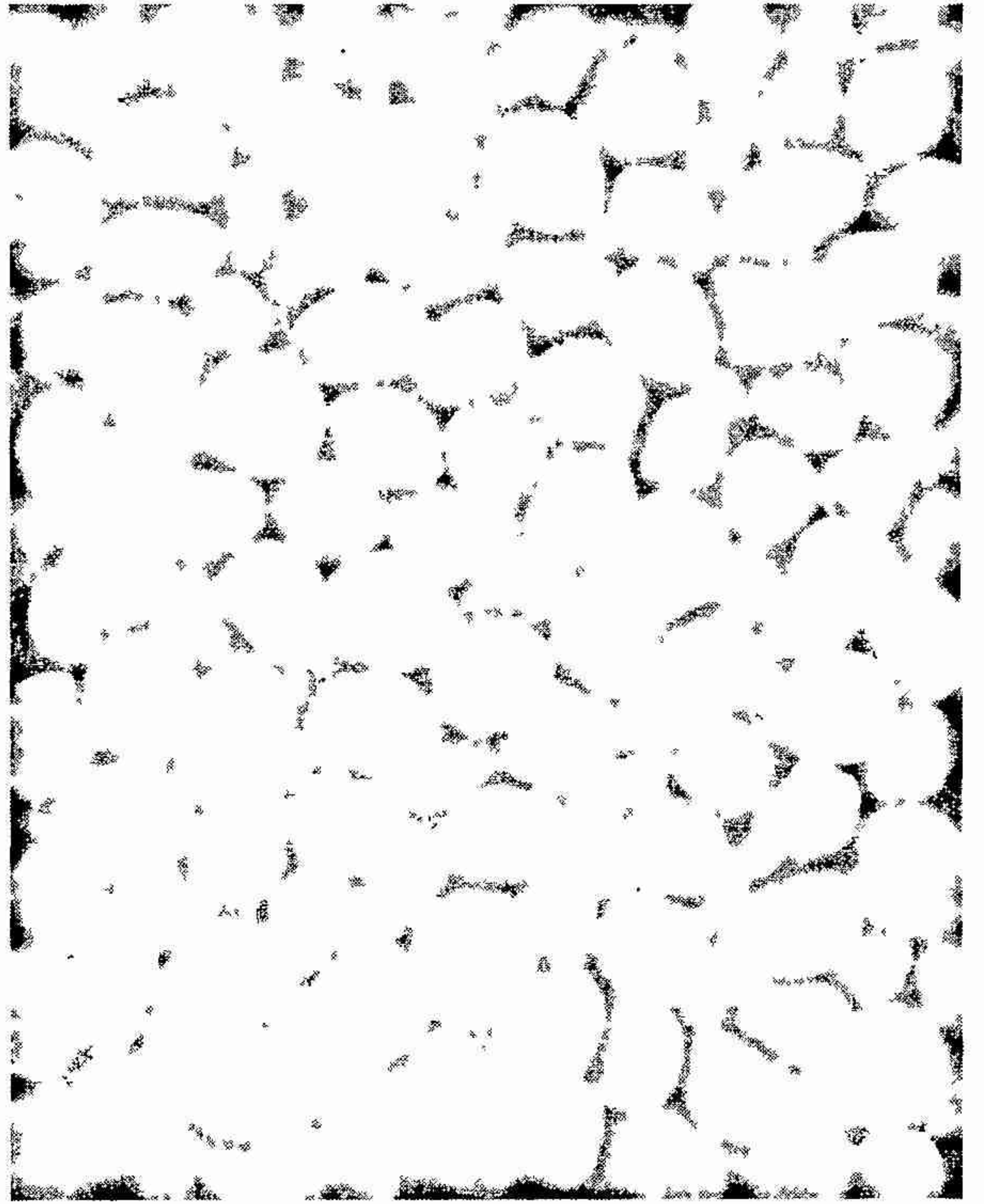
కంది అనేక రకాలు: తెలంగాణా రాష్ట్రంలో నేలలకి అనుకూలమైన అనేక రకాలు అందుబాటులో వున్నాయి. 120 రోజుల పంటకాలం నుండి 180 రోజుల పంట కాలం వుంటుంది. ప్రాంతీయ రకాలే కాక ఇతర రాష్ట్రాలలో రూపొందించిన ఇతర రకాలు కూడా సాగులో వున్నాయి. సహజంగా ఎల్.ఆర్.జి 30, ఎల్.ఆర్.జి. 41, ఆశ అనేవి ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు రూపొందించిన రకాలు. వీటితో పాటు బి.ఎస్.ఎం.ఆర్-736, రిచా 2000, మచ్చల కంది, బహువార్షిక కంది, మొదలైనవి తెలుగు రాష్ట్రాలకు అనుకూలమైనవి.

బి.ఎస్.ఎం.ఆర్ -736, 150 రోజుల పంట. ఎకరానికి 10 నుండి 25 క్వింటాళ్ళ దిగుబడి వస్తుంది. గింజ ఎరుపురంగులో వుండి పచ్చపురుగుని కొంత వరకు తట్టుకొంటుంది. దొడ్డు రకం స్టెరిలిటి మోసాయిక్ రోగం తట్టుకుంటుంది. నారు పెంచి ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ చేస్తే మంచి దిగుబడి వస్తుంది.

రిచా 2000 రైతు అభివృద్ధి చేసిన రకం. దీనిని యం.పి.లో రాజ్ కుమార్ రాథోడ్ అనే రైతు అభివృద్ధి చేశారు.

ఇది ఖరీఫ్ సాగుకు అనుకూలమైనది. మొక్క 10 అడుగుల వరకు పెరుగుతుంది. ఇది రెండు కాతలకి అనుకూలమైనది. సేంద్రీయ సాగులో ఎకరాకు 20-24 క్వింటాళ్ళ వరకు దిగుబడి వస్తుంది. మొక్క గుబురుగా పెరగవు కానీ, అధిక శాతం పూత కాయలుగా, అభివృద్ధి చెందడం

విత్తు కాలం జూన్, జులై
విత్తనం 2-3 కిలోలు ఎకరానికి
విత్తే దూరం 150 x 20 సెం.మీ.
(లేదా) 180 x 20 సెం.మీ.

వలన దిగుబడి అధికంగా వస్తుంది. ఈ రకాన్ని 2016 ఖరీఫ్ కాలంలో తెలుగు రాష్ట్రాలలో సి.ఎస్.ఎ. ఆధ్వర్యంలో సాగు చేస్తున్నారు. ఈ రకానికి భారత ప్రభుత్వం పి.పి.వి.ఎఫ్.ఆర్.ఎ. (రైతులు అభివృద్ధి చేసిన రకాలను రిజిస్ట్రేషన్ చేసే సంస్థ)లో భాగంగా గుర్తించింది.

రిచా-2000

శ్రీ రాజ్ కుమార్ రాథోడ్ మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రం, సెహార్ జిల్లా.

మేలైన రకం వెలువడిన విధానం : 1997 సంవత్సరములో ఈ రైతు పొలంలో పండించిన

కె.పి.ఎల్-87 అనే రకం కందిలో ఒక వైవిధ్యమైన మొక్కను చూశాడు. ఆ మొక్కకు రెండు రంగుల రెండు పెద్ద పుష్పాలు, చాలా పొడవైన ఆకులు కలిగి మొక్క చాలా రోజులు పచ్చగా వున్నది. మొక్క చివరి భాగంలో కాయలు గుత్తులు గుత్తులుగా కాయడం గమనించాడు. రాజ్ కుమార్ ఈ మొక్కను చూసిన తర్వాత దీని నుండి చాలా మొక్కలు పెంచి తన పొలంలో దిగుబడి పెంచాలని అనుకున్నాడు.

దీనిలో ఏపుగా కాయలు వచ్చే లక్షణాన్ని ఉపయోగించుకోవాలని అనుకున్నాడు. దీనిని దృష్టిలో ఉంచుకొని ఈ మొక్క నుండి ప్రత్యేకంగా కాయలను తీశాడు. తదుపరి సీజన్ లో ఈ మొక్కలో తక్కువ కొమ్మలను కాయలను గమనించి దానిని అధిగమించడానికి మొక్కలలో పెరుగుదలకు దోహదపడు ఉత్పేరకాలను/హార్మోన్లను మొక్కలకు ఇచ్చాడు. మొక్కలు బాగా పెరగడానికి కొమ్మల శాఖల చివరలు కత్తిరించాడు.

ఈ విధంగా చేయడం వలన ఆరు కొమ్మలు బాగా రావడం గమనించాడు. ఈ పద్ధతిని రెండు సార్లు (విత్తిన 45 మరియు 90 రోజుల తర్వాత) అనుసరించాడు. 12-14 కొమ్మలు బాగా రావడం గమనించాడు. మూడు సీజన్లు చేసి 2000 సంవత్సరము వరకు బాగా విత్తనాలను అభివృద్ధి చేశాడు.

మొక్క ముఖ్య లక్షణాలు:

- ✦ ఎకరానికి అయ్యే విత్తనం చాలా తక్కువ (3-4 కిలోలు/ఎకరం).
- ✦ రిచా 2000 బహు వార్షిక రకం.
- ✦ అన్ని కొమ్మలు ఒకేసారి కాపుకు వస్తాయి.
- ✦ కోయడానికి చాలా సులభం.
- ✦ కాయలు పొడవుగా (7-8 అంగుళాలు) ఉంటాయి.
- ✦ సంవత్సరానికి రెండు సార్లు దిగుబడి (24 క్వీ/ఎకరానికి) వస్తుంది.

సందేహాలు సూచనలు

రసాయనిక ఎరువులు, పురుగు మందులు వాడకుండా సేంద్రియ పద్ధతుల్లో వ్యవసాయం చేస్తున్న / చేయాలను కుంటున్న

రైతులు వివిధ పంటల సస్యరక్షణ విషయంలో తమ సందేహాలను సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం (సి.ఎస్.ఎ)

కార్యాలయానికి ఫోన్ చేసి, శాస్త్రవేత్తలను అడిగి నివృత్తి చేసుకోవచ్చు.

పురుగు మందులు లేని వ్యవసాయం గురించి, పద్ధతుల గురించి, మీ దగ్గర సంపన్నమైన అనుభవాలు వుంటాయి.

ఆలోచనలు ఉంటాయి. ఈ పని ఇంకా మెరుగ్గా చేయడానికి సూచనలు, సలహాలు అందిస్తూ 'తొలకరి' కి

ఉత్తరాలు రాయండి, వాటిని రాబోయే సంచికలలో ప్రచురిస్తాం.

ఫోన్ నం 040-27017735

రైతులకు ఆదాయ భద్రత వసతులపై హక్కులు వ్యవసాయంలో సుస్థిరత కావాలి

2016 - ఏప్రిల్ 1, 2, 3 - హైదరాబాద్ - కిసాన్ స్వరాజ్ సమ్మేళన్ ప్రకటన

ఎస్. ఆశాలత, రైతు స్వరాజ్య వేదిక

పెరిగిపోతున్న రైతుల అప్పులు, కొనసాగుతున్న రైతు ఆత్మహత్యలు, సాగుదారుల నిర్వాసితం, భూగర్భ జలాలు, నేలసారం, జీవవైవిధ్యం నానాటికీ తరిగిపోతూ భారత దేశ వ్యవసాయం తీవ్ర దుర్భర స్థితి లో వున్న సమయంలో దేశం నలుమూలల నుండి వచ్చిన రైతులు, రైతుల సమస్యల పై పనిచేస్తున్న అనేక రైతు సంఘాల, ప్రజా ఉద్యమాల, స్వచ్ఛంద సంస్థల ప్రతినిధులం ఏప్రిల్ 1వ తేదీ నుండి 3వ తేదీ వరకు జరిగిన కిసాన్ స్వరాజ్ సమ్మేళన్ లో సమావేశమయ్యాము.

వ్యవసాయంలో పెరిగిపోతున్న కార్పోరేటీకరణకు విరుద్ధంగా సుస్థిర వ్యవసాయ జీవనోపాధులను సంరక్షించి సహకారం అందించక పోతే దేశ ఆహార భద్రతకు ప్రమాదం వాటిల్లుతుందని మేము బలంగా నమ్ముతున్నాము. రైతులు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను పరిష్కరించనిదే రాజ్యాంగం మనకు హామీ ఇచ్చిన జీవించే హక్కు సమానత్వ హక్కులను నెరవేర్చటం సాధ్యం కాదని నమ్ముతూ ఈ క్రింది ప్రకటన చేస్తున్నాము :

1. **రైతుల ఆదాయ భద్రత:** ప్రతి వ్యవసాయ కుటుంబము, కౌలు రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు గౌరవంగా బ్రతకటానికి అవసరమయ్యే ఆదాయానికి హామీ కల్పించే ఒక సమగ్రమైన ఆదాయ భద్రత చట్టాన్ని తీసుకురావాలని డిమాండ్ చేస్తున్నాము. 2022 నాటికి రైతుల ఆదాయాలను రెట్టింపు చేస్తామని బడ్జెట్ ప్రసంగంలో ప్రభుత్వం చేసిన వాగ్దానం డొల్ల వాగ్దానమని దానిని సాధించటానికి మార్గాలను సూచించలేదని అభిప్రాయ పడుతున్నాము. భారత సమాజంలో అదాయాలలో వున్న అంతరాలను తుడిచిపెట్టటానికి 7వ పే కమిషన్ మార్గంలో ఒక శాశ్వత రైతు ఆదాయ కమిషన్ ను ఏర్పాటు చెయ్యాలని డిమాండ్ చేస్తున్నాము. వ్యవసాయానికి సంబంధించిన

విధానాలన్నీ మద్దతు ధరలు, మార్కెటింగ్, రుణాలు, కరువు నష్ట పరిహారం, పంటల బీమా, వాణిజ్యం, ఎగుమతి దిగుమతి విధానాలు అన్నీ రైతులకు గౌరవప్రదమైన ఆదాయాన్ని కల్పించేవిగా వుండాలి, సుస్థిర వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించాలి.

2. **ప్రకృతి వైపరీత్యాలకు సహాయం, పంటల బీమా:** దేశంలో సగానికి పైగా భూభాగం వరుస కరువులు, ప్రకృతి వైపరీత్యాలకు గురైన నేపథ్యంలో రైతులు తీవ్ర దుర్భర పరిస్థితుల్లోకి, అప్పుల ఊబిలోకి వెళ్ళకుండా చర్యలు తీసుకునేందుకు అత్యధిక ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి. ఇటీవల ప్రకటించిన ప్రధాన మంత్రి ఫసల్ బీమా యోజన కూడా పంట బీమా వ్యవస్థలో వున్న తీవ్ర లోపాలతో కూడుకుని వుంది, అది సమస్యలను పరిష్కరించలేదు. రైతు సంఘాలు డిమాండ్ చేస్తున్నట్లుగా వ్యక్తిగత రైతుల కమతాలను యూనిట్ గా తీసుకోవాలి, జంతువుల వల్ల జరిగే పంటనష్టంతో సహా అన్ని రకాల పంట నష్టాలకు పరిహారం ఇవ్వాలి, కౌలు రైతులకు కూడా పంట బీమా సౌకర్యం వర్తింపజేయాలి అనే అంశాలతో సహా పంట బీమా పథకాన్ని సంపూర్ణంగా పునరుద్ధరించాలి. రైతులకు జరిగే పంట నష్టానికి సమగ్రమైన పరిహారాన్ని సకాలంలో అందించే విధంగా ప్రకృతి వైపరీత్యాల సహాయక వ్యవస్థను ఏర్పాటు చెయ్యాలి. వ్యవసాయ కూలీలకు జరుగుతున్న నష్టాలకు కూడా పరిహారాన్ని అందించే వ్యవస్థను ఏర్పాటు చెయ్యాలి. వాతావరణ మార్పుల దృష్ట్యా వైపరీత్యాలను తట్టుకునేందుకు వివిధ రకాల పంటలతో కూడిన తక్కువ ఉత్పదకాలు అవసరమయ్యే ప్రకృతి వ్యవస్థానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.

3. భూసేకరణ - భూమి హక్కులు: పారిశ్రామిక అభివృద్ధి, మౌలిక సదుపాయాల కల్పన పేరుతో దేశ వ్యాప్తంగా కోట్లాది ఎకరాలను కబళించటం అనేది నేడు వ్యవసాయానికి, ప్రజల జీవనోపాధులకు అతి పెద్ద ప్రమాదంగా పరిణమించింది. దీనిని వెంటనే ఆపివెయ్యాలి. దీనిలో ఆదివాసులు అత్యధికంగా నష్టపోతున్నారు. భూ సేకరణ చట్టం 2013ను, దానిలో వున్న లోపాలను సవరించి అమలు చేయాలని డిమాండ్ చేస్తున్నాము. అన్ని సందర్భాలలోనూ గ్రామ సభలకు ముందుగా సమాచారాన్ని అందించి అనుమతి తీసుకునే పద్ధతిని అనుసరించాలి. ప్రభుత్వ ఉత్తరువులు, భూ సమీకరణ వంటి పద్ధతుల ద్వారా 2013 భూ సేకరణ చట్టాన్ని నీరు గార్చటమో లేక దానిని అమలు చేయాల్సిన అవసరం లేకుండా చర్యలు తీసుకోవటాన్ని వ్యతిరేకిస్తున్నాము. భూ బ్యాంకులు సృష్టించి కార్పొరేటు కంపెనీలకు భూమిని ధారాదత్తం చేయటానికి బదులుగా భూమి లేని సాగుదారులకు భూమిని ఇవ్వాలి, దానిని కూడా ప్రజాప్రయోజనంగా పరిగణించాలి. ప్రకటించిన ప్రయోజనం కోసం భూమిని సేకరించి దానిని అందుకోనం వినియోగించని పక్షంలో ఆ భూమిని తిరిగి దాని యజమానులకు తిరిగి ఇవ్వాలి. అసైన్డ్ భూములు పొందిన వారి నుండి ఇకపై భూ సేకరణ చెయ్యకూడదు. వ్యవసాయ భూములను, ఉమ్మడి భూములను వ్యవసాయేతర అవసరాలకు మళ్ళించకుండా నివారించే విధంగా ఒక సమగ్రమైన భూ వినియోగ విధానాన్ని తీసుకురావాలి.

4. కౌలు రైతుల గుర్తింపు, వాస్తవ సాగుదారుల గుర్తింపు: వాస్తవ సాగుదారులైన కౌలు రైతులు, బటాయిదారులు, మహిళా రైతులు వ్యవసాయ సంక్షోభం వల్ల అత్యధికంగా నష్టపోతున్నారు ఎందుకంటే వారికి తక్కువ వడ్డీ బ్యాంకు రుణాలు, పంట నష్టపరిహారం,

బీమా, మార్కెటింగ్ సదుపాయాలు, సబ్సిడీలు వంటివేవి అందవు. అందుకే వాస్తవ సాగుదారులను అధికారికంగా నమోదు చేసే ఒక సమగ్రమైన వ్యవస్థ వుండాలి. కౌలు రైతులు, మహిళా రైతులకు అన్ని ప్రభుత్వ మద్దతు వ్యవస్థలు, పథకాలు అందే విధంగా ఏర్పాటు వుండాలి.

5. విత్తన సార్వభౌమత్వం: జీవనోపాధుల సంరక్షణకు, ఆహార భద్రతకు విత్తన సార్వభౌమత్వం చాలా కీలకమైనది. బీ.టీ పత్తి విత్తనాల ధరలను తగ్గించటాన్ని ఆహ్వానిస్తున్నాము అయితే విత్తన కంపెనీలకు ఇస్తున్న రాయబీలను పూర్తిగా రద్దు చెయ్యాలని డిమాండ్ చేస్తున్నాము. విత్తనం పై మేధో సంపత్తి హక్కులను రద్దు చెయ్యాలి. విత్తన వైవిధ్యాన్ని కాపాడాలి. రైతుల హక్కులను, ప్రయోజనాలను కాపాడే అంశాలన్నిటితో కూడిన విత్తన బిల్లును తీసుకురావాలి.

6. పురుగుమందులు, జన్యు మార్పిడి వంటి ప్రమాదకరమైన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాలు: ఆధునిక వ్యవసాయ పద్ధతుల ముసుగులో ముందుకు తెస్తున్న రసాయన ఎరువులు, పురుగుమందులు, కలుపు మందులు, జన్యుమార్పిడి పంటలు వంటి ప్రమాదకరమైన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాలే వ్యవసాయ సంక్షోభానికి ముఖ్య కారణం. తూర్పు భారత దేశంలో హరిత విప్లవాన్ని ప్రవేశపెట్టటాన్ని మేము వ్యతిరేకిస్తున్నాము. ఆ పెట్టుబడులను ప్రకృతి వ్యవసాయానికి మళ్ళించాలి. వ్యవసాయంలో రసాయనాలను కొంత కాలపరిమితి విధించి వుపసంహరించాలి. జన్యుమార్పిడి పంటలను పర్యావరణంలోకి విడుదల చెయ్యటాన్ని ఆపివెయ్యాలి. జన్యు మార్పిడి ఆవాల పంటకు వాణిజ్య పరంగా సాగుచేయటానికి అనుమతినిచ్చే క్రమాన్ని వెంటనే ఆపాలి.

7. మహిళా రైతుల హక్కులు: మన దేశ వ్యవసాయంలో

మహిళలు 70 శాతం పనులు నిర్వహిస్తున్నప్పటికీ వారికి రైతులుగా గుర్తింపు లేదు, వారికి ప్రభుత్వ మద్దతు అందటం లేదు. ప్రభుత్వం మహిళా రైతులను గుర్తించాలి. ఉత్పాదక వనరులపై - వ్యక్తిగత వనరులు, ఉమ్మడి వనరుల పై మహిళల హక్కులు కల్పించాలి. పురుష రైతులతో సమానంగా వ్యవసాయ పథకాలు, సేవలు అందుబాటులోకి కల్పించాలి. వారికి సమగ్రమైన సామాజిక భద్రత, సమాన వేతనాలు, వ్యవసాయ సంబంధిత నిర్ణయాలు తీసుకునే సంస్థలలో మహిళా రైతులకు సమాన అవకాశం కల్పించాలి.

8. ప్రకృతి వ్యవసాయం: భారతదేశంలో పర్యావరణానికి, ఆరోగ్యానికీ జరిగిన నష్టం రీత్యా ప్రకృతి వ్యవసాయం అవసరమే కాదు తప్పనిసరైంది కూడా. ఇటీవల కొన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సేంద్రియ వ్యవసాయం దిశలో తీసుకున్న చర్యలను ఆహ్వానిస్తున్నాము అయితే దానిని కొద్ది పాటి నిధులతో మరొక పథకంగా మార్చకూడదు. వ్యవసాయంలో-వ్యవసాయ విద్య, పరిశోధన, విస్తరణ, మార్కెటింగ్ లలో ప్రకృతి వ్యవసాయ పద్ధతులను ప్రధాన స్రవంతిలోకి తేవాలి. విస్తృత సంప్రదింపుల తర్వాత అన్ని రాష్ట్రాలు సేంద్రియ వ్యవసాయ విధానాలను తీసుకురావాలి. సేంద్రియ పంటల ఉత్పత్తి మార్కెటింగ్ లను ప్రోత్సహించేందుకు తగినంత ఆర్థిక సహాయం అందించాలి. సేంద్రియంగా పండించిన ఆహారాన్ని స్థానికంగా ఎక్కడికక్కడ ప్రభుత్వ ఆహార పథకాలలోకి మళ్ళించాలి.

9. నీటి వనరుల సంరక్షణ: దేశ వ్యాప్తంగా నీటి వనరులు తరిగిపోతున్నాయి, అత్యంత కలుషితమై పోతున్నాయి. నీటి వనరులను సంరక్షించటానికీ, వాటి ప్రయివేటికరణను నివారించటానికి నిర్దిష్టమైన చర్యలు తీసుకోవాలి. నీరు ఎక్కువగా అవసరమయ్యే పంటలను

ప్రోత్సహించకూడదు. వ్యవసాయాన్ని పణంగా పెట్టి పరిశ్రమలకు నీటిని మళ్ళించకూడదు.

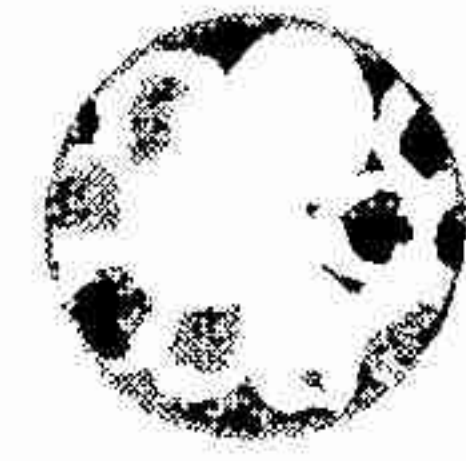
10. ఆదివాసీ వ్యవసాయం: అటవీ హక్కుల చట్టాన్ని సమర్థవంతంగా అమలు చెయ్యాలి, సాముదాయిక హక్కులకు అత్యంత ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి. ఆదివాసుల సాంప్రదాయక జ్ఞానం, జీవన వైవిధ్యాల ప్రాముఖ్యతను గౌరవిస్తూ వ్యవసాయ విధానాలను పునర్ నిర్దేశించాలి. ఆదివాసులకు అడవులు ఆహారాన్ని ఉత్పత్తి చేసే ముఖ్యమైన అవసాలని ఆహార విధానాలు అటవీ విధానాలు గుర్తించి మద్దతునివ్వాలి.

11. స్వేచ్ఛ వాణిజ్య ఒప్పందాలు ప్రపంచ వాణిజ్య సంస్థ: అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలు, ఒప్పందాలు రైతుల ప్రయోజనాలకు పూర్తి విరుద్ధంగా వున్నాయి. ప్రభుత్వం అనేక అంతర్జాతీయ ఒప్పందాల విషయమై జరుపుతున్న చర్చలలో రైతులతో విస్తృత సంప్రదింపులు జరపకుండా ఎటువంటి నిర్ణయాలు తీసుకోకూడదు. రైతులకు మద్దతు ధరలు, ధాన్య సేకరణకు ప్రత్యక్ష సంబంధం వున్న “ఆహారాన్ని నిలవచేయటం” అనే సమస్యకు శాశ్వత పరిష్కారం కనుగొనకుండా ప్రభుత్వం మరే అంశాలపైనా చర్చలలో ముందుకెళ్ళకూడదు. ఎటువంటి స్వేచ్ఛ వాణిజ్య ఒప్పందాలపై సంతకం చెయ్యకూడదు. ఇప్పటికే వున్న ఒప్పందాలను సమీక్షించాలి.

12. రైతు సంఘాలకు మద్దతు: రైతులు పరస్పరం సహకరించుకుని సమీకరించబడటానికి సహకార సూత్రాల ఆధారంగా రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంఘాలకు తగినంత ఆర్థిక సహకారాన్ని అందించాలి. అటువంటి సంఘాలు గ్రామా స్థాయిలో వ్యవసాయ ఆధారిత పరిశ్రమలను నెలకొల్పటానికి భూమినీ, పన్ను రాయితీ మొదలైనవి కల్పించాలి.

13. రైతు ఆత్మహత్య కుటుంబాలకు సహాయ సహకారాలు: ప్రభుత్వాలు రైతు ఆత్మహత్య బాధిత కుటుంబాలకు సమగ్రమైన సహాయ సహకార చర్యలను సకాలంలో చేపట్టాలి.

నవధాన్య వ్యవసాయం

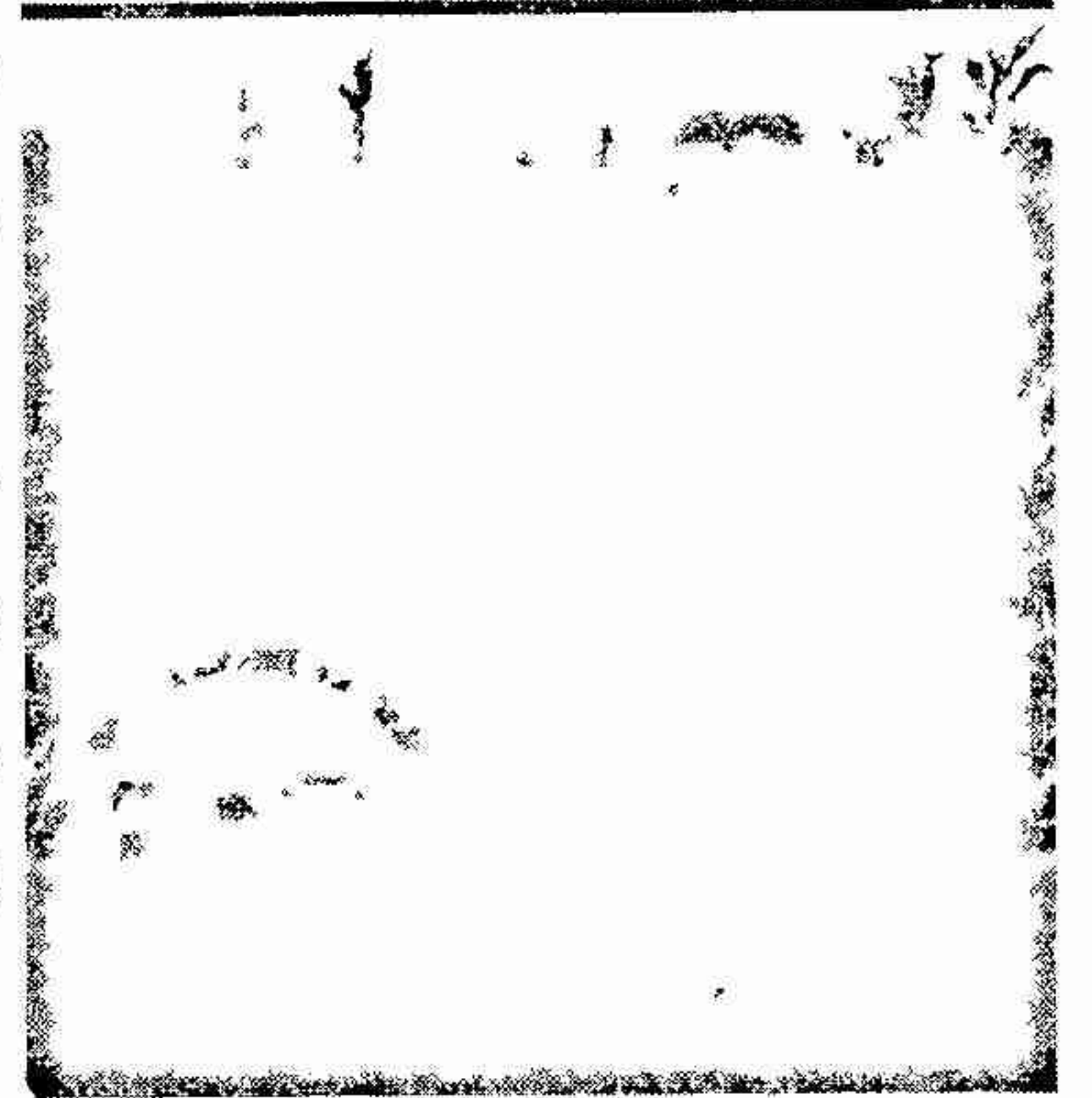

నవధాన్య
వ్యవసాయ విధానం

యం. నారాయణ స్వామి

కరువు రైతు తన ఆకలి బాధను తీర్చుకోవటానికి ప్రకృతితో జరిపిన పంట ప్రయోగాల ఫలితంగా నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం రూపుదిద్దుకుంది. ఇది కరువు రైతు అనుభవాలను వడబోసి తీర్చిదిద్దిన వ్యవసాయ సిద్ధాంతం.

అయితే గత రైతు అనుభవాల పాదులను విస్మరించి, పందిరి పందిళ్ళగా అల్లుకుంటున్న ఆధునిక వ్యవసాయ విప్లవం గతులు తప్పి, అసలు రైతును అధః పాతాళానికి తోక్కిసింది. వ్యవసాయం వ్యాపారంగా మారింది. ప్రస్తుతం వ్యవసాయం అంటే మార్కెట్ అవసరాలు, పంటల మీద పెట్టుబడి, వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల మీద లాభాలు. ఇక్కడ వుత్పత్తిదారుడికీ, వినియోగదారుడికీ సంబంధాలు వుండనే వుండవు. దళారి వ్యాపార జిమ్మిక్కులతో బక్కచిక్కిన రైతుల వ్యవసాయం చతికిల పడింది.

అందుకే నేల నిర్వీర్యమైంది, రైతు బతుకు అన్యాయమైంది. ఈ దృక్పథం మారాలి. భూమికి రైతుకు మధ్య వ్యవసాయ సంబంధాలు మాత్రమే పెంపొందాలి. మన తాత, తండ్రుల వ్యవసాయ అనుభవాల ఆధారంగా యువ రైతులు ఆధునిక వ్యవసాయ శాస్త్రం, సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో ఈ కాల పరిస్థితులకు అనుగుణమైన వ్యవసాయ విధానాన్ని రూపొందించుకొని, వ్యవసాయం చేయాల్సిన అవసరం వుంది.

సుస్థిరతను కోల్పోతుంది. మేతగా ఉపయోగపడిన పంట భాగాలు తిరిగి పశువుల పెండగా దిబ్బచేరి, ఈ తరువాత ఎరువుగా వ్యవసాయభూమికి చేరి, భూమిని తిరిగి సారవంతం చేస్తుంది. పంటల నుండి వచ్చిన మేత పశువులకు, పశువుల ద్వారా వచ్చిన పెండ వ్యవసాయ భూమికి చేరతాయి. దీన్నే వ్యవసాయ పరిభాషలో పొలి (వ్యవసాయ చక్రం) అంటారు.

అందుకే నవధాన్య వ్యవసాయంలో పొలి, పంటలు విడదియ్యరానివి.

రైతు అంటే?

పై నాలిగింటి (మానవుడు, వ్యవసాయ భూమి, పంటలు, పశువులు) బతుకు బాధను, భాషను అర్థం చేసుకొని, తన బతుకు తెరువు కోసం వాటినన్నింటిని పోషించేవాడే నిజమైన రైతు, “రైతంటే మట్టిలో పరబ్రహ్మ స్వరూపమయిన అన్నాన్ని సృష్టించి సమాజానికి అందించేవాడు.” అందుకే ఈ సమాజం రాజ్యాలు ఏలే రాజులను అటుంచి, ‘రైతే రాజు’ అంటుంది. “రైతు వేళ్ళు మట్టిని తాకితేనే ఈ సమాజంలో అందరి వేళ్ళు నోటిని తాకుతాయి.” అన్న నానుడి వుంది.

నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం

ఉష్ట మండల ప్రాంతాలలో సూర్య తాపాన్ని (ఎండ వేడిమిని) వజ్రాయుధంగా మలచుకొని కరువులను జయించడానికి కరువు రైతు వుపయోగించిన సాధనం ఈ

వ్యవసాయంలో నాలుగు ప్రధాన అంశాలు వుంటాయి. ఒకటి మానవుడు, రెండు వ్యవసాయ భూమి, మూడు వ్యవసాయ పంటలు, నాలుగు వ్యవసాయ పశువులు. ఈ నాలుగింటి మేలిమి కలయికతో రైతు సర్వమానవాళి ఆకలి తీర్చి, ఆరోగ్యం, ఆయుఃప్రమాణాలను పెంపొందించే విధానాన్నే వ్యవసాయం అంటారు. పై నాలుగు అంశాలలో ఏ ఒక్కటి దెబ్బతిన్నా మిగిలిన మూడు నిర్వీర్యమై వ్యవసాయం క్షీణదశకు చేరుకుంటుంది.

వ్యవసాయ భూమిలో పండిన ప్రతిపంటలోనూ ముగ్గురు భాగస్తులు వుంటారు. వేళ్ల భాగాలు భూమికి, గింజ (ప్రధాన) భాగాలు మనుషులకు, ఇక దంటు లేదా చొప్ప, పొట్టు భాగాలు పశువులకు. వ్యవసాయ భూమి నుండి వచ్చే ప్రతి పంటలో ఈ ముగ్గురు భాగస్తులకు వారి వాటాలు వారికి చెంది తీరాలి. ఇందులో తేడాలు వస్తే ఆ వ్యవసాయం

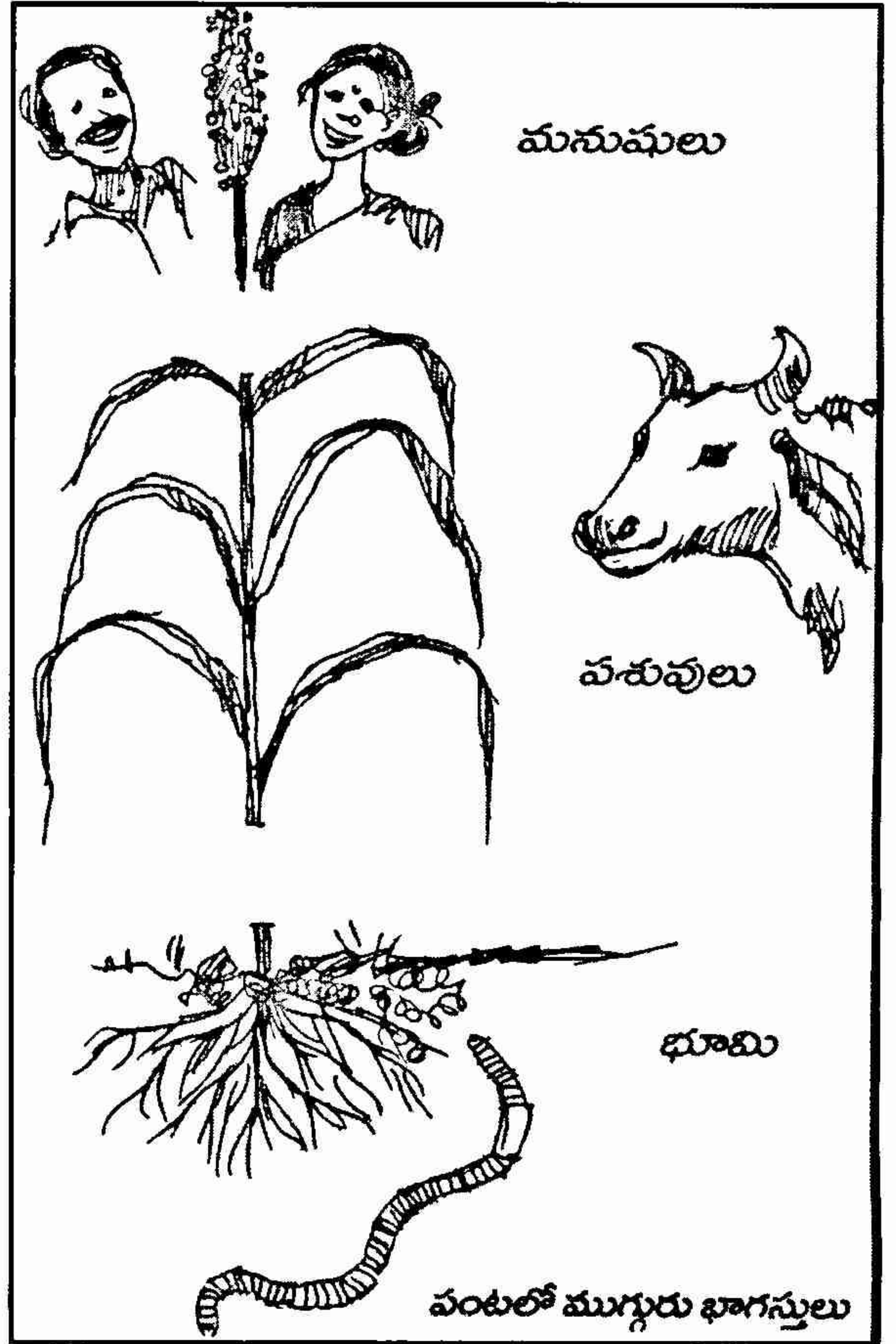
“నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం”. వ్యవసాయ భూమిని, అన్ని కాలాల్లో పంటలతో కప్పి వుంచి, తద్వారా భూమిలోని తేమను, భూసారాన్ని నూటికి నూరు శాతం పంటలకు వుపయోగించుకునే శాస్త్రీయ విధానం ఇది.

సంవత్సరంలో మొత్తం 12 నెలలను నాలుగు భాగాలుగా విభజించవచ్చు. అందులో 3 నెలలు మాత్రం వ్యవసాయ భూమిలోని ముందు పంట (పంట కొయ్యలు) అవశేషాలను తీసి, నేలను తిరిగి విత్తుకోవడానికి సిద్ధపరచడం. మిగిలిన తొమ్మిది నెలల కాలం పంటలు మొలిచి, ఎదిగి, పండే కాలంగా ఈ నవధాన్య వ్యవసాయ విధానంలో నిర్ధారించారు.

అయితే ఈ తొమ్మిది నెలల కాలంలో వర్షం ఎప్పుడు పడుతుందో చెప్పలేం. అందుకే మొత్తం వివిధ కాల పరిమితులుగల తొమ్మిది వర్షాధార పంటలతో వర్షాలు ఎప్పుడు పడినా ఏదో ఒక పంటకు ఉపయోగపడే విధంగా రూపొందిన వ్యూహమే ఈ నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం. అందుకే అంటారు “నవధాన్య విత్తన విధానం వర్షానికి వలపన్నటం” అని.

ఆధునిక వ్యవసాయ విధానాల వల్ల దాదాపు ఈ నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం తగ్గిపోయింది. అయితే కొంత మంది రైతులు ఇప్పటికీ దీనిని అనుసరిస్తున్నారు. ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన వ్యవసాయ విధానాలన్నీ రైతు క్షేత్రస్థాయి అనుభవాలను పరిగణనలోకి తీసుకోకుండా, పెట్టుబడి దారులకు అనుకూలంగా ఉన్నాయి.

మరి ఇప్పటి రైతు వ్యవసాయంలో సుస్థిరతను సాధించాలంటే తిరిగి ఆ వ్యవసాయ విధానాన్ని సరికొత్తగా

రూపొందించుకొని, అటువంటి పద్ధతులను అనుసరించాలి.

నవధాన్య వ్యవసాయ వ్యూహం

ఈ నవధాన్య వ్యవసాయ వ్యూహాన్ని మనం మూడు విభాగాలుగా విభజించవచ్చు. ఒకటి ప్రధాన (Main Crop) పంట, రెండు అక్కిడి (Inter Crop) పంటలు, ఇక మూడవది ప్రధాన పంట, అక్కిడి పంటలలో కలిపి (Mixed Crop) విత్తుకునే వేరు వేరు మిత పంటలు. ఇవి కాక మేర

ప్రధాన అక్కిడి మిత కొసరు మేర పంటల ఉదాహరణలు

ప్రధాన పంట:	చిన్న చిరుధాన్యాలు, పెద్ద చిరుధాన్యాలు, వేరుశనగ, పొద్దుతిరుగుడు, పత్తి, మొక్కజొన్న, కూరగాయలు
ఒకటవ అక్కిడి:	సజ్జ, జొన్న, మొక్కజొన్న వంటివి
రెండవ అక్కిడి:	ప్రధానంగా కంది
మిత పంటలు:	ప్రధాన, అక్కిళ్ల వరసల్లో 5 శాతం మించకుండా విత్తుకునే పంటలు, ఉదా: పెసర, అలసంద, అనప, చిక్కుడు వంటివి. 2వ అక్కిడి అయిన కంది పంట వరసలో 20 శాతం మించకుండా ఆముదం పంట
మేర పంటలు:	ఎత్తుగా పెరిగే జొన్న, సజ్జ వంటివి
కొసరు పంటలు:	మిత పంటలతో పాటు కలిపి విత్తుకునే గోంగూర, బెండ, మొటిక్కాయలు వంటివి.

పంటలు, కొసరు పంటలు ఉంటాయి. ఈ విధానంలో పంటలకు సంబంధించి నాలుగు విషయాలు పరిశీలించవలసి వుంటుంది. అవి.

1. భూమిలో విస్తరించే వేరు వ్యవస్థ
2. భూమి మీద ఎదిగే ఎత్తు
3. భూమిపై ఆక్రమించే విస్తీర్ణం
4. విత్తినప్పటి నుండి పరిపక్వత దశకు (కోత) చేరుకునే కాలపరిమితి.

వీటి ఆధారంగానే ఆ పంటలు విత్తే స్థానాన్ని నిర్ణయిస్తారు. అన్ని పంటలు వాటి కాలపరిమితిని బట్టి ఎదిగి పండాలంటే ఈ విధానంలో ఇది రాజీలేని సూత్రం.

ఇది ఏవో తొమ్మిది పంటలు ఎట్లాపడితే అట్లా విత్తుకునే వ్యవహారం కాదు. ఇక బహుపంటల విధానం అంతకన్నా కాదు. నవధాన్య వ్యవసాయం విధానం అంటే కీలక పంటలను ఒకేసారి విత్తుకొని, పండించే ఒక పంటల సమ్మేళన పద్ధతి. అయితే ఇది కరువు ప్రాంత వర్షాధార వ్యవసాయం అని చెప్పుకున్నాం. సకాలంలో రుతుపవనాలు ప్రారంభమై (తొలకరి వర్షాలు సక్రమంగా పడితే) అదునుకు పడునైతే... అంటే రోహిణి, మృగశిర, ఆరుద్ర, (15 మే నుంచి 31 జూన్ వరకు) కార్తూల్లో విత్తుకుంటే ఈ విధానంలో 9 కీలక పంటల సమ్మేళనం సాధ్యపడుతుంది. వీటినే ముంగారి పంటలు అంటారు. ఒక వేళ అప్పుడు వర్షాలు సహకరించకపోతే పునర్వసు, పుస్యమి, ఆశ్లేష (1 జూలై నుండి 15 ఆగస్టు వరకు) కార్తూల్లో అయితే 6 కీలక పంటల సమ్మేళనంతో మాత్రమే విత్తుకోవలసి వుంటుంది. వీటిని మధ్యస్థ పంటలు అంటారు. ఇక మఖ, పుబ్బ, ఉత్తర (16 ఆగస్టు నుండి 30 సెప్టెంబరు వరకు) కార్తూల్లో అయితే కేవలం 3 పంటల సమ్మేళనంతో చలి, మంచు పంటలు (Winter Crops) మాత్రమే విత్తుకోవలసి వుంటుంది.

ఈ నవధాన్య వ్యవసాయ విధానంలో వివిధ పంటలు కలిపి విత్తుకున్నప్పటికీ అవి ఒకదానితో మరొకటి (వేర్లు పాకడంలో గానీ, కొమ్మ రెమ్మలు విస్తరించడంలోగానీ, ఎత్తు పెరగడంలో గానీ) పోటి పడకూడదు. ఇంకా గాలి, ఎండ, భూమిలోని తేమతో కలిపి భూసారాన్ని తీసుకునే విషయంలో

కూడ ఒక పంటతో మరొక పంట పోటీపడి, నష్టపోకుండా జాగ్రత్త వహించాలి. ఈ విధానంలో పంటలు అన్ని ఒక దాని పక్క ఒకటి ఒద్దికగా, ఒకటి తరువాత మరొకటి వాటి వాటి కాలపరిమితులను బట్టి ఎదుగుతూ పరిపక్వతకు చేరుకుంటాయి.

ఈ విధానంలో పంటలు వారుపులో (వర్షాభావ పరిస్థితుల్లో) ఎదుగుదలను ఆపి, కేవలం నిలదొక్కుకొని, పండగలిగిన పంట రకాలు మాత్రమే వుంటాయి. తిరిగి వర్షాలు పడి వాతావరణం అనుకూలించిన వెంటనే ఇందులో పంటలు ఎదగాల్సిన స్థాయికి ఎదిగి పండగలుగుతాయి. ముఖ్యంగా చెరుకు జాతి పంటలకు చెందిన జొన్న, సజ్జ వంటివి వర్షాభావ పరిస్థితుల్లో పూర్తిగా ఎండిపోయి, చెదలు పట్టిన తరువాత కూడా వర్షాలు పడితే, వేర్ల నుండి పిలకలు పుట్టుకొచ్చి, అందరిని అబ్బురపరచి, పండిన కాలాలు వున్నాయని వృద్ధ రైతులు తమ అనుభవాలు చెపుతున్నారు.

ఇంకా ఈ విధానంలో మనం చెప్పుకోవలసింది. ముఖ్యంగా మూడు అంశాలు వున్నాయి.

1. వివిధ రకాల పంటల ఎంపిక,
2. వాటిని విత్తుకునే పద్ధతి,
3. వొడుపుకునే (కోత) విషయంలో జాగ్రత్తలు.

ఈ ప్రధాన పంటలే కాకుండా కొసరు పంటలుగా ఆకుకూరలు, కాయకూరలు, కాయలు, పండ్లు వంటి పంటలు కూడా ఇందులో విత్తుకోవచ్చు. ఈ విధంగా విత్తుకోవడం వల్ల సుమారు ఆరు నెలల పాటు ఇంటికి స్వచ్ఛమైన తాజా ఆకుకూరలు, కాయగూరలు, ఇంకా పండ్లు వంటివి లభిస్తాయి.

ఒకసారి విత్తుకుంటే ఆరుగాలం (ఆరు నెలలు) పంటలను వరుసగా వొడుపుకునే పంటల విధానం ఇది. ఇంకా ఈ విధానంలో కలుపు, చీడ పీడల బెడద అదుపులో వుంటుంది. అన్నింటినీ మించి, ఈ విధానంలో పంటలు పండించే భూమిలో తేమ అంటిపెట్టుకునే గుణం, పంటలకు అవసరమైన పోషకాలను అందించే శక్తి, సామర్థ్యాలు పుష్కలంగా పెంపొందుతూనే వుంటాయి. వీటితోపాటు ఆలస్యంగా పడిన వర్షాన్ని (ఈశాన్య రుతుపవనాలను), చలి కాలంలోని మంచును ఉపయోగించుకోవటం ఒక ప్రత్యేకత.

ఈ నవధాన్య వ్యవసాయ విధానంలో రైతు తన వ్యవసాయ భూమిని ఎప్పుడూ పురిటి తల్లిగానే చూస్తాడు. ఎల్లప్పుడూ ప్రసవ వేదనలో వుంటుందని నమ్ముతాడు. (అట్లని భూమిని స్త్రీ లేదా పురుష లింగానికి చెందినది అన్ని చెప్పలేం. హరిదంలో ఇమిడి వున్నట్లే, భూమిలో కూడా స్త్రీ, పురుష తత్వాలు ఇమిడి వున్నాయి.) అందుకే రైతు తన వ్యవసాయ భూమి ఎప్పుడూ ప్రకృతి శక్తుల (ఎండ, గాలి, వాన, చలి, మంచు వంటి వాటి) ప్రభావాలకు లోను కాకుండా (దెబ్బ తినకుండా) పైరులతో కప్పివుంచి, పంటపొలాన్ని కాపాడుతూనే వుండాలి.

నవధాన్య వ్యవసాయ విధానానికి అనుకూల వాతావరణం, ప్రదేశాలు

ఇది కరువు ప్రాంత వ్యవసాయం. కరువు ప్రాంతాలలో నీటి ఆధారం వున్న భూములలో ఈ విధానాన్ని సూచించలేం. నీటి ఆధారం కింద ఉదా: చెరువులు, కుంటలు, వాగులు, వంకలు, తలిపెరలు, ఇంకా నీటి ప్రాజెక్టుల కింద వున్న ఆయకట్టు భూములలో రెండు, మూడు పంటలు పండించే చోట ఈ వ్యవసాయం లాభసాటి కాకపోవచ్చు.

అయితే ఇటువంటి చోట్లలో నీటి లభ్యత తక్కువగా వుండి, తడిపంటలు పండించేటప్పుడు ఈ పద్ధతిని కొంత వరకు అనుసరించవచ్చు. అంటే... ఎండ, వాన, గాలి వంటి ప్రకృతి శక్తులు నేరుగా నేలను తాకనివ్వకుండా మూడు లేదా నాలుగు నెలల పంటలు వేసిన పొలాలలో రెండవ రకం అక్కిడి పంటలను విత్తుకోవచ్చు.

భూమికి పంచేంద్రియాల అనుభవంతో కూడిన జ్ఞానం వుంటుంది.

ప్రకృతి (ఎండ, వర్షం, గాలి, చలి, మంచు) ప్రభావాలకు భూమి స్పందిస్తుంది. వాటికొరకు తపిస్తుంది. అవి అందినప్పుడు పులకింతలతో కూడిన అమితానందం పొందుతుంది. అయితే భూమి వాటిని నేరుగా కాకుండా తనపై కప్పుకున్న సహజ పచ్చదనంలో నుంచి మాత్రమే ఆస్వాదిస్తుంది. ఇది భూమాతకు సహజ సిద్ధమైన మేలిముసుగు, పచ్చటి, పసిడి వన్నెల పీతాంబరం.

అందుకే సూర్యకిరణాలు, వర్షపు తీవ్రత, గాలి వత్తిడి వంటి ప్రకృతి శక్తులు నేరుగా భూమి మీద పడడాన్ని నవధాన్య విధానం పూర్తిగా వ్యతిరేకిస్తుంది. ఇది నవధాన్య వ్యవసాయ విధానంలో రాజీలేని సూత్రం. అందుకే “ఎండ, వాన, గాలి, చలి, మంచు పైరు మీద పడితే అన్నం, నేరుగ నేలమీద పడితే మరణం” అని నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం నమ్ముతుంది. తీవ్రమైన ఎండ ఎక్కువ కాలం నేలమీద పడితే, నేల మండి భూమిలోని జీవాణువులు చనిపోయి భూమి నిర్వీర్యమవుతుంది. వర్షాల ఉధృతికి, గాలి తీవ్రతకు భూమిపై ఏర్పడ్డ విలువైన మెత్తటి పొసిమట్టి కొట్టుకుపోతుంది. తీవ్రమైన చలి, మంచుతో భూమి వెచ్చదనాన్ని కోల్పోతుంది. ప్రకృతి శక్తుల ప్రభావాలకు భూమి సప్టపోకుండా కాపాడాలన్నదే ఇక్కడ ప్రధాన సూత్రం.

(వాసన్ ఫౌండేషన్, పర్మనెంట్ గ్రీన్ ప్రచురణగా వచ్చిన “నవధాన్య వ్యవసాయ విధానం” పుస్తకం నుండి)

సందేహాలు సూచనలు

రసాయనిక ఎరువులు, పురుగు మందులు వాడకుండా సేంద్రియ పద్ధతుల్లో వ్యవసాయం చేస్తున్న / చేయాలను కుంటున్న రైతులు వివిధ పంటల సస్యరక్షణ విషయంలో తమ సందేహాలను సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం (సి.ఎస్.ఎ) కార్యాలయానికి ఫోన్ చేసి, శాస్త్రవేత్తలను అడిగి నివృత్తి చేసుకోవచ్చు.

పురుగు మందులు లేని వ్యవసాయం గురించి, పద్ధతుల గురించి, మీ దగ్గర సంపన్నమైన అనుభవాలు వుంటాయి, ఆలోచనలు ఉంటాయి. ఈ పని ఇంకా మెరుగ్గా చేయడానికి సూచనలు, సలహాలు అందిస్తూ ‘తొలకరి’ కి ఉత్తరాలు రాయండి, వాటిని రాబోయే సంచికలలో ప్రచురిస్తాం.

ఫోన్ నెం: 040-27017735

గజ్వేల్ మండలంలో కరువు పాట్లు

విస్సా కిరణ్ కుమార్, రైతు స్వరాజ్య వేదిక

ఏప్రిల్ 22వ తేదీన రైతు స్వరాజ్య వేదిక బృందంగా గజ్వేల్ మండలంలోని బూరుగుపల్లి, అనంతరావుపల్లి గ్రామాలలో వర్యటించి గ్రామస్తులతో సమావేశాలు నిర్వహించాము. కరువు మండలంగా నవంబరులోనే ప్రకటించినా కరువు మాన్యువల్ ప్రకారం తీసుకోవలసిన చర్యలు చాలా వరకు ప్రభుత్వం తీసుకోలేదని స్పష్టంగా అర్థమయింది. అసలు ప్రభుత్వం ఏ చర్యలు తీసుకోవాలి అనే సమాచారం గ్రామస్తుల వద్ద, తుదకు సర్పంచ్, ఎంపీటీసీ వద్ద కూడా లేకపోవడంతో ప్రభుత్వ అధికారులని ఏమి అడగాలి అన్నది కూడా తెలియని పరిస్థితి గ్రామాల్లో ఉంది. ఆ సమాచారం గ్రామ సమావేశంలో మా బృందం ఇచ్చిన తర్వాత, రైతులు అధికారులను ప్రశ్నించడానికి ఇప్పుడు తాము సిద్ధమని చెప్పారు.

పత్తి, మొక్కజొన్న, కొంత వరి, ఇవి ముఖ్య పంటలుగా ఉండగా, అన్ని పంటలలోనూ నష్టం విపరీతంగా వచ్చింది. సగటున ఎకరానికి 10 క్వింటాళ్ళు పత్తి పండే రేగడి నేలల్లో కూడా ఈసారి 3-4 క్వింటాళ్ళు మాత్రమే వచ్చింది. మొక్కజొన్న ఎకరానికి 20-25 క్వింటాళ్ళు పండే చోట 6-7 క్వింటాళ్ళు మాత్రమే పండింది. ఖరీఫ్ లో వరి పంట కొంత వరకు రాగా, రబీలో పూర్తిగా ఎండి పోయింది. పంట బీమా ప్రీమియం ప్రతి సంవత్సరం కడుతూ వున్నా, ఇప్పటి దాకా ఒక్క సారి కూడా బీమా చెల్లింపు లభించలేదని గ్రామస్తులు తెలిపారు.

బూరుగుపల్లి గ్రామంలో గత కొద్ది నెలలుగా రైతులు కేవలం పాలపై వచ్చే కొద్దిపాటి ఆదాయంపై ఆధారపడి వున్నారు. దాదాపు 400 గేదెలు ఉన్న ఆ ఊళ్ళో పశువుల మేత కరువై బయట గ్రామాల నుండి కొనవలసి వస్తోంది. మొక్కజొన్న పండించిన రైతులు ఆ చొప్పును వాడుతున్నారు. కరువు వలన పాల ఉత్పత్తి కూడా తగ్గిపోయింది. ఈ సమస్యల వలన గత నెలలో ఆ పల్లెలో 50 గేదెలు అమ్ముకోవలసి వచ్చింది. ఒక గేదెను అమ్మితేనే మరో రెండు గేదెలకు మేత కొనగలుగు తున్నామని ఒక రైతు చెప్పాడు. రెండు సంవత్సరాల క్రితం 10 గేదెలున్న ఒక రైతు నాలుగు గేదెలు అమ్మి వేశాడు, ఇప్పుడు మరో రెండు అమ్ముకోవలసి వస్తుందని బాధపడ్డాడు.

అనంతరావుపల్లి గ్రామంలో నీటి సౌకర్యం మరీ తక్కువ కాబట్టి గేదెలు, ఆవులు చాలా తక్కువ. కాని చాలా మంది రైతుల వద్ద ఎడ్లు ఉన్నాయి. నవంబరులో 50 జతల ఎడ్లు వున్న ఆ పల్లెలో ఏప్రిల్లో 20 జతలే మిగిలాయి. ఇక్కడి

రైతులందరూ గత కొద్ది నెలలుగా బయట నుండే మేత కొని వేయవలసి వస్తోంది. ఒక ట్రాక్టరు మేత ఖర్చు 15 వేల రూపాయలు. ఇప్పుడు కొందామన్నా దొరకట్టేదు.

పశువుల మేత గురించి గానీ, ఫీడ్ గురించి గానీ ప్రభుత్వం ఎటువంటి సహాయం చెయ్యట్లేదని రైతులు చెప్పారు. ఇప్పుడు గడ్డి విత్తనాలిస్తే రైతులు ఎట్లా పండించుకుంటారని ప్రశ్నించారు. ఉపాధి హామీ పనులు రెండు గ్రామాలలోనూ జరుగుతున్నాయి, దానిపై గ్రామస్తులందరూ ఆధారపడి వున్నారు. అయితే, వేతనాల చెల్లింపు నాలుగు వారాలుగా పెండింగ్ పెట్టడంతో గ్రామస్తులు నిరాశ చెందారు. ఒక గ్రామంలో 50 ఇంకుడు గుంటలు తవ్వినా వాటికి రెండు నెలలుగా వేతనం చెల్లించకపోవడంతో ఇక ఇంకుడు గుంటలు తవ్వడం మానేసారు. మండు వేసవిలో ఉపాధి హామీ పని స్థలాల్లో టెంట్లు, త్రాగు నీటి వసతులు, మెడికల్ కిట్లు సరిగ్గా కల్పించడం లేదు.

వీటన్నిటి పై కలిసి పని చేద్దామని రైతు స్వరాజ్య వేదిక పిలుపునిచ్చి, గజ్వేల్ మండలంలో పూర్తి స్థాయి కార్యకర్తలతో పని చేపట్టామని గ్రామ సమావేశాల్లో తెలిపి పరిచయం చేశాము. తమ సమస్యల పరిష్కారానికి గ్రామస్తులే ముందుకు రావాలని వేదిక కార్యకర్తలు సహాయకులుగా వుంటారని తెలిపాము. ఒక్కో గ్రామం నుండి నలుగురు గ్రామస్తులు తాము గ్రామం తరపున పని చెయ్యడానికి సిద్ధంగా వున్నామని నమోదు చేసుకున్నారు.

ఆ తర్వాత మా బృందం “గజ్వేల్ ఏరియా డెవలప్మెంట్ అథారిటీ” ఉన్నత స్థాయి అధికారితో కలిసి కరువులో గ్రామస్తుల కష్టాల గురించి, ప్రభుత్వ శాఖల పని తీరు గురించి వివరించాము. వినతి పత్రాన్ని ఇచ్చాము. తాను అన్ని ప్రభుత్వ శాఖలను సమన్వయపరిచి సమస్యలు పరిష్కారమయ్యేలా చూస్తానని అధికారి హామీ ఇచ్చారు. వ్యవసాయశాఖ అధికారి తోనూ, పశుసంవర్ధక శాఖ అధికారితోను ఫోన్ ద్వారా సమస్యలను వివరించాము.

మండలమంతా ఏప్రిల్ 25 నుండి మే 5 వరకూ జరగబోయే “మన తెలంగాణ, మన వ్యవసాయం” కార్యక్రమంలో పాల్గొని కరువు సమస్యలు, పరిష్కారాలపై కరపత్రాలతో వేదిక కార్యకర్తలు ప్రచారం చేయాలని నిర్ణయించాము.

చేర్యాల మండలంలో ఆర్.ఎస్.వి. బృంద కరువు అధ్యయనం

తెలంగాణలో నెలకొన్న తీవ్ర కరువు దృష్ట్యా కరువు పరిస్థితుల గురించి తెలుసుకోవటానికి వరంగల్ జిల్లా చేర్యా మండలం చిట్యాల గ్రామంలో గ్రామస్థులతో కలిసి సమావేశం నిర్వహించాము. నవంబర్లో కరువు ప్రకటించినప్పటికీ ఇప్పటి వరకు ఎటువంటి కరువు సహాయం అందలేదు. భూగర్భ జలాలు పూర్తిగా ఎండిపోయాయి. మొక్కజొన్న పంట పూర్తిగా కోల్పోయారు. గ్రామంలో పంట నష్టం గురించి సర్వే చేశారు. కాని వాటిలో పంట నష్ట పోయిన కౌలు రైతుల గురించి ప్రస్తావన రాలేదన్నారు.

గ్రామంలో నీటి కొరత, పశుగ్రాసం కొరత కారణంగా నవంబర్లోనే చాలామంది పసువులను అమ్ముకున్నారు. కరువు కారణంగా ఎండాకాలం సెలవులలో కుడా పాటశాలలో మధ్యాహ్న భోజనం అమలు చేయాలన్న ప్రభుత్వ ఉత్తర్వులు నిన్నటి వరకైతే అమలు కాలేదు. ఇక ఇంత కరువు పరిస్థితిలో కుడా 3 నెలల నుండి ఉపాది హామీ పనికి వెళ్ళిన డబ్బులు కూలీలకు అందాకా పోవటం మరింత భాదాకరం. ఇక పత్తి పంట నుండి బయట పడదామని భావించిన గ్రామా ప్రజలు కోతుల సమస్య నుండి బయట పడటానికి ప్రభుత్వం, గ్రామా

పంచాయితీ సహకరించనప్పటికి రైతులలో కొంతమంది కృష్ణ జిల్లా, నూజివీడు వైపు వెళ్లి ఒక కొండ కోతిని తెచ్చుకున్నారు. దాని వాళ్ళ కొంత కోతుల బెడద ప్రస్తుతానికి తగ్గిందని భావిస్తున్నారు. గ్రామస్తులందరూ పంటల భీమాలో జరుగుతున్న అన్యాయం గురించి ఆవేదన చెందారు. చాల సార్లు ప్రీమియం కట్టాము కాని ఒక్క సారి కుడా నష్ట పరిహారం (భీమా) రాలేదని తెలిపారు. పత్తి పంట 4 క్వింటల్లకు మించలేదని తెలిపారు. సగటు 2.5 నుండి 3 క్వింటల్లని తెలిపారు. గ్రామంలో భూగర్భ జలాలు నిలపటం కోసం తీసుకు వచ్చిన ఇంకుడు గుంతల పథకంలో ఇంకుడు గుంటలు కట్టించుకున్న వారికి 3 నెలలుగా బిల్లులు రాలేదు.

ఇక కరువు పరిస్థితి పై స్థానిక తహసిల్దార్‌ను కలవగా తమ ప్రాధాన్యతలలో తాగు నీరు మొదటి ప్రాధాన్యత అని దాని కోసం ప్రతి మంగళ వారం రివ్యూ జరుగుతుందని తెలిపారు. పశుగ్రాసం కోసం పశువైద్య అధికారి సలహా మేరకు ప్రోపోజల్ పంపమని తెలిపారు. ఇక అంబలి కేంద్రాల గురించి ఎటువంటి ప్రోపోజల్ పంపలేదని తెలిపారు. ఉపాధి హామీ పని రోజులు కూలి పెంచినట్లు తెలిపారు

**సుస్థిర సేద్యంతోనే సురక్షిత ఆహారం ప్రచార కార్యక్రమంలో
మనం సగరాలలో ఎం చేయగలం.**

- ❖ కార్యాలయాల్లో, స్కూల్స్‌లో, కళాశాలల్లో మీటింగులు ఏర్పాటు చేయవచ్చు. వివిధ చోట్ల పోస్టర్లు, స్టిక్కర్లు అంటించవచ్చు. వీడియోలు ప్రదర్శించవచ్చు.
- ❖ గ్రామాలకు వెళ్ళి రైతులలో సేంద్రియ వ్యవసాయ అవసరాన్ని గురించి విస్తృత ప్రచారం చేయవచ్చు. సేంద్రియ వ్యవసాయం చేస్తున్న రైతులను అభినందించవచ్చు. నగరంలో సేంద్రియ ఉత్పత్తులతో మేళాలు నిర్వహించవచ్చు.
- ❖ సేంద్రియ వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించేందుకు రైతులకు అవసరమైన మద్దతు అందించాలని ప్రభుత్వం పై ఒత్తిడి చేయవచ్చు.
- ❖ 'ఇంటి పంట'ను పండించుకోవచ్చు. దీని వల్ల ఆరోగ్యకరమైన కూరగాయలు, పండ్లు అందుతాయి. వ్యవసాయంలో

SECRET

52 140 240 2485 710 2 140 240 110

[illegible]

నాడెప్ కంపోస్ట్ గుంత

ఎమిటి?

భూసార యాజమాన్య పద్ధతులలో (పర్యావరణానికి హానిచేయు, ఖర్చులు ఎక్కువగా గల) రసాయనిక ఎరువులకు బదులు సేంద్రీయ ఎరువులు వాడుటకు పంటల మిగుళ్ళు, పశువుల పేడ వంటి పద్ధతులతో ఎరువు తయారుచేయుటకు భూమిపై ఇటుకలతో నిర్మించే కట్టడాన్ని నాడెప్ కంపోస్ట్ గుంత అంటారు.

ఎక్కడ?

వ్యవసాయాధికారులు సూచించిన ఎస్సీ,ఎస్టీ,మరియు చిన్న, సన్నకారు రైతుల పొలాలలో

ఎందుకు?

పర్యావరణానికి హాని కలిగించే రసాయనిక ఎరువులకు బదులు సేంద్రీయ ఎరువులను వాడుటకు

కొలతలు:

3 మీటర్లు (పొడవు) × 1.80 మీటర్లు (వెడల్పు) - 0.90 మీటర్లు × (లోతు/ఎత్తు)

ఎలా?

ముందుగా భూమి క్రిందకి 0.15 మీ లోతు 3 మీ (వెడల్పు) కొలతలతో గుంతగా త్రవ్వి ఆ భాగాన్ని ముందుగా 1:4:8 కాంక్రీటు మిశ్రమంతో పునాది వేయవలెను. తరువాత దానిపై ఒక అడుగు ఎత్తువరకు ఎటువంటి ఖాళీలు లేకుండా చుట్టూ ఇటుకలతో కట్టవలెను. తరువాత వరుసలో ఇటుకకు మధ్యలో 6 అంగుళాలు ఖాళీ వదలాలి. ఈ విధంగా 0.90 మీ ఎత్తు వచ్చేవరకు నిర్మించాలి. దీనిని ఖాళీలు అలానే వుంచి ప్లాస్టరింగ్ 1:6 సిమెంటు ఇసుక మిశ్రమంతో చేయవలెను.

నాడెప్ కంపోస్ట్ తయారీకి కావాల్సిన పదార్థాలు:

- ❖ పంటల మిగుళ్ళు లేదా అకులు 1,350-1,400 కిలోలు
- ❖ పశువుల పేడ లేదా బయోగ్యాస్ స్లర్రీ - 98-100 కిలోలు
- ❖ జల్లెడ పట్టిన మట్టి - 1,675 కిలోలు
- ❖ నీరు - 1,350-1,400 లీటర్లు

కంపోస్టు పిట్ను నింపే ముందు గోడలను పేడతో అలకాలి. కంపోస్ట్ పిట్ను పొరలు పొరలుగా నింపాలి.

మొదటి పొర: 8 నుండి 10 అంగుళాల వరకు పంట మిగుళ్ళు, అకులు మొదలైనవి వేయాలి.

రెండవ పొర: 4 కిలోల పేడను 100 లీటర్లను నీటిలో కలిపి మొదటి పొరలో చల్లాలి.

మూడవ పొర: 60 కిలోల మట్టిని పొరలుగా చల్లాలి.

ఈ విధంగా 6-7 పొరలుగా కంపోస్టు పిట్ను పూర్తి చేయాలి. పిట్ నింపిన తరువాత పేడతో, మట్టితో మూడు అంగుళాల ఎత్తు వచ్చే వరకు అలకాలి. ఈ విధంగా కంపోస్ట్ పిట్ నింపిన తరువాత 15-30 రోజులకు గుంతలో వేసిన పదార్థాలు కుంగడం జరుగుతుంది. కుంగిన దానిపై పేర్కొన్న విధంగా మళ్ళీ నింపాలి. దీనిపైన కొబ్బరి ఆకులు, వెదురు కర్రలతో కప్పుగా వేయాలి. 90-120 రోజుల తరువాత సుమారు 2.5 టన్నుల ఎరువు తయారు అవుతుంది.

తప్పకుండా పాటించవలసిన నియమాలు:

- ❖ క్రింద 0.15 మీటర్ల కాంక్రీట్ తప్పనిసరిగా వేయాలి.
- ❖ ఒక అడుగు ఎత్తు వరకు ఖాళీలు లేకుండా చుట్టు ప్రక్కల 9 అంగుళాల మందంతో గోడలు కట్టాలి.
- ❖ ఇటుకకు ఇటుకకు మధ్య క్రమం తప్పకుండా 6 అంగుళాల ఖాళీని వదిలి పెట్టాలి.
- ❖ వ్యర్థాలను 10 అంగుళాల కన్న మించి ఒక పొరగా వేయరాదు. ఆ పొరలపై తప్పనిసరిగా వేడి నీళ్ళు మట్టి వేయాలి.
- ❖ తాటాకులతో తప్పనిసరిగా షెడ్ గా వేయాలి.

ఎమ్.జి. రికార్డింగ్:

క్ర.సం.	ట్రాన్స్ కోడ్	పని వివరాలు	సంఖ్య	కొలతలు			పరిమాణం	రేటు	మొత్తం
				పొడవు	వెడల్పు	లోతు			
1.	16249	సాధారణ నేలల్లో గుంత కొరకు మట్టి తవ్వటకై నైపుణ్యతలేని కూలీల ఛార్జీలు	1×1	3.00	1.80	0.15	0.81	120.91	98.00
2.		పి.సి.సి.	1×1	3.00	1.80	0.15	0.81	2249.69	1822.00
3.		ఇటుక ఖరీదు మరియు	1×2	3.00	0.225	0.90	1.20		
		గోడ నిర్మాణం నైపుణ్యత	1×2	1.30	0.225	0.90	0.52		
		గల కూలీల ఛార్జీలు					1.73ఘ.మీ		
		కలిపి	ఇటుకకు ఇటుకకు మధ్య ఖాళీలు (0.225×15×0.10)						
4.		ప్లాస్టరింగ్ చేయుటకు	1×2	3.00	0.90	-	5.40		
		(1:5) ఖరీదు మరియు	1×2	2.50	0.90	-	4.50		
		నైపుణ్యత గల కూలీల	1×2	1.80	0.90	-	3.24		
		ఛార్జీలు	1×2	1.30	0.90	-	2.34		
			1×2	3.00	0.225	-	0.67		
			1×2	2.50	0.225	-	0.56		
		ఇటుకకు ఇటుకకు మధ్య ప్లాస్టరింగ్కు ఖాళీలు (0.15×0.10)					16.71చ.మీ		
5.		ఇటుక రవాణా ఛార్జీలు	1×1						
6.		ఇసుక రవాణా ఛార్జీలు	1×1						
7.		కంకర (40 మి.మీ.) రవాణా ఛార్జీలు	1×1						

మహాత్మాగాంధీ జాతీయ ఉపాధి హామీ పథకం క్రింద ఈ నాడెవ్ కంపోస్ట్ యూనిట్లను నిర్మించుకునే అవకాశం వుంది. స్థానిక వ్యవసాయ అధికారిని సంప్రదించండి.)

వాననీటిని వడిసిపట్టుకునే ప్రయత్నంలో వాటర్షెడ్లు - వాటి పరిమితులు - సూతీగ్ పద్ధతులు - పరిష్కారాలు

టి. హనుమంతరావు, మాజీ ఇంజనీర్ - ఇన్ - చీఫ్, నీటి పారుదల శాఖ

గడచిన 40 సంవత్సరాలుగా భారత్ లో చేపడుతున్న ‘వాటర్షెడ్ల అభివృద్ధి పనులు’ సత్ఫలితాలు ఇవ్వడం లేదని జాతీయ, అంతర్జాతీయ సంస్థల సర్వేలు చెబుతున్నాయి. ఆ సంస్థల (దిల్లీలోని ఈఎఫ్, వాషింగ్టన్ కు చెందిన ఐఎఫ్ పీఆర్ ఐ) ప్రకారం రైతుల భాగస్వామ్యంతో పనులు సజావుగా సాగుతున్న, నిధులు సద్వినియోగమవుతున్న కొన్ని వాటర్షెడ్లలో సైతం ఆశించిన ఫలితాలు రావడం లేదు. ‘ఇక్రిశాట్’ వంటి అంతర్జాతీయ సంస్థలు చేపట్టిన వాటర్షెడ్ల పనుల్లో సూక్ష్మ పోషక పదార్థాల ద్వారా పొలాల ఫలసాయం పెంచగలిగారు. ఆ వాటర్షెడ్ల పనుల ఫలితాలైన దుర్బిక్ష నివారణ, నేల కోత, భూగర్భ జలాల్ని దాదాపు నేలమట్టానికి తేవడం వంటివి... సాధించలేకపోయారు. ఈ పరిస్థితికి సాంకేతికపరమైన కారణాలున్నాయి. ఇక కొత్తగా ఏ పనులు సాగించాలన్నా ముందుగానే సమగ్ర అధ్యయనం చేయాల్సి ఉంటుంది.

ఈ నేపథ్యంలో ‘చతుర్విధ జలప్రక్రియ’ పేరిట నూతన సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో రూపొందిన ‘హనుమంతరావు టెక్నాలజీ’ని రాజస్థాన్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అమలుచేస్తోంది. ప్రస్తుత స్థితిగతుల్లో గణనీయమైన మార్పులు తెచ్చే ఇదే తరహా పద్ధతిని గతంలో హెబెయి (చైనా) ప్రాంతంలోని ఖనాన్సీ ప్రాజెక్టులో అనుసరించారు. గుత్తేదార్లు, ఇంజనీర్లు, అధికారుల ప్రమేయం లేకుండా రైతులే చిన్నపాటి పనులు (వృక్ష సంబంధమైన వాటితో సహా) చేసుకోవడం ప్రస్తుత ‘పరిజ్ఞానం’లోని ప్రధానాంశం! ఈ విధానంలో రైతులకు ఒకరోజు శిక్షణ ద్వారా తగినంత అవగాహన కలిగించవచ్చు. వారు చేయాల్సిన పనులేమిటో, అందువల్ల వాటర్షెడ్లలో మంచి ఫలితాలు ఎలా వస్తాయో వివరంగా చర్చించవచ్చు.

వాటర్షెడ్ ఫలితాలు:

అంటే కేవలం అధిక వ్యవసాయ దిగుబడులు, పండ్ల తోటలు, పాల ఉత్పత్తి, పశుమత్స్యసంపద అభివృద్ధికి సంబంధించినవి కాదు. ఇవన్నీ, వాటర్షెడ్ల సత్ఫలితాలు ఇస్తున్నప్పుడు నిధులంటూ ఉంటే వాటంతట అవే వృద్ధి చెందుతాయి. సత్ఫలితాలంటే, ప్రధాన వంక అనేది వర్షాలు లేనప్పుడూ వూట నీటితో పారుతుండాలి. వాటర్షెడ్ పూర్తిగా అభివృద్ధి చెందినప్పుడు, ఎండాకాలంలోనూ కొద్దిగా వూట నీటికి అవకాశం ఉండాలి. వర్షాలు వస్తున్నప్పుడు, ముఖ్యంగా వాగులోని నీరు బురదమయం కాకుండా, కాస్త తేటగా కనిపించాలి. వృక్షసంపద ఉన్న దట్టమైన అడవుల నుంచి వచ్చే సెలయేళ్ల తేటదనం నిండాలి. నీరు బురదమయంగా ఉంటే, నేల కోతకు గురవుతోందని అర్థం. వాటర్షెడ్ల పనులు పూర్తయినా, నేల కోత ఉందంటే, చేసిన పనులన్నీ వృధా అయినట్లే. భూగర్భ జలం ఇప్పుడు ఉండే 3550 అడుగుల లోతు నుంచి దాదాపు నేలమట్టానికి (నేల నుంచి నాలుగు అడుగుల లోతు) రావాలి. దీనివల్ల ఎంతలేదన్నా 40శాతం వర్షాధార పంటలకు, సంవత్సరం పొడవునా (మూడు పంటలకు) సేద్యపు నీరు అందుతుంది. ఇదంతా బోర్ల వల్ల కాకుండా, తవ్వే దిగుడు బావుల ద్వారా సాధిస్తే మేలు. దుర్బిక్ష నివారణ జరగాలి. అంటే, వరసగా రెండో దుర్బిక్ష సంవత్సరంలోనూ వేసవిలో సైతం తాగునీరు, తోటలకు నీరు లభ్యం కావాలి. వాటర్షెడ్ల పనుల ఫలితాల్లో ఇదే అత్యంత ప్రధానం. ఖర్చుపెట్టే నిధులన్నీ దీనికోసమే! పాత సాంకేతికత అవలంబించిన ఏ వాటర్షెడ్లలోనూ ఈ ఫలితాలు రాలేదు. చతుర్విధ జలప్రక్రియ పాటించిన చోట్ల ఇవి ఒనగూరాయి.

ఎలాంటి పనులు చేయరాదో రైతులు ముందుగా తెలుసుకోవాలి. చేయనవసరం లేని మూడు పనుల్లో మొదటిది సిమెంటు చెక్‌డ్యామ్ కట్టకపోవడం!

సిమెంటు చెక్‌డ్యామ్‌లు:

ఇవి సిమెంటుతో కూడిన కాంక్రీటు రాతికట్టడం పనులు. మూడు లేదా నాలుగు వాగుల్లో, వంకల్లో అడ్డంగా కట్టే కట్టడాలన్న మాట. వీటివల్ల వాగు ప్రాంతంలో కొద్దిపాటి దూరంవరకు నీరు నిల్వ ఉంటుంది. పక్కన ఉండే పంట చేలు మునగవు. ఈ కట్టడాలన్నీ వాటర్‌షెడ్ దిగువ ప్రాంతంలో ఉంటాయి కాబట్టి, ఈ కొద్దిపాటి నీటి నిల్వ దిగువ ప్రాంతానికే మేలుచేస్తుంది. ఇదివరకు ఒక వాటర్‌షెడ్‌లో ఏ మూడో నాలుగో చెక్‌డ్యామ్‌లు కట్టడానికి దాదాపు రూ. 30 లక్షలు ఖర్చు అయ్యేవి. రాతికట్టలు, చేలల్లో గుంతలు, పొలం గట్లు వంటి పనులకు మరికొన్ని లక్షల రూపాయలు తూతూమంత్రంగా ఖర్చుపెట్టి నిధులైపోయాయని, వాటర్‌షెడ్ పనులు పూర్తి అయ్యాయని ప్రకటించేవారు. నాలుగు ముఖ్య ఫలితాలూ సాధించకుండానే ఇదంతా జరిగిపోతోంది. చతుర్విధ జల ప్రక్రియలో, సిమెంటు చెక్‌డ్యామ్‌లు పూర్తిగా నిషిద్ధం. వీటికి ఖర్చుపెట్టే రూ. 30 లక్షలతో పది రకాల చిన్నపనులు, నాలుగు వృక్ష సంబంధ పనుల్ని రైతులే చేపడితే నాలుగు ఫలితాలనూ సాధించినట్లవుతుంది.

గల్లీలకు అడ్డంగా రాతి కట్టడాలు:

గల్లీల్లో అంటే అతి చిన్న వంకల్లో, నేల కోతకు గురికాకుండా ఉండేందుకు వీటిని కట్టాలనుకుంటారు. నిజానికి వీటివల్ల నేలకోత మరింత ఎక్కువ అవుతుంది. కట్టిన కొన్ని సంవత్సరాలవరకే ఇవి బాగా పనిచేస్తాయి. తరవాత కట్టడం ఎగువన ఒండ్రు పేరుకుపోయి, చిన్న వర్షం వచ్చినా కట్టపై నుంచి నీరు పొర్లుతుంది. దూకుడు వల్ల నీటి వేగం పెరిగి, కట్టడం దిగువన నేల ఎక్కువ కోతకు గురవుతుంది. నేలకోతను తగ్గించడానికి ఉద్దేశించిన చిన్న రాతి కట్టడం, వాస్తవానికి నేలకోతను ఎక్కువ చేస్తుందన్న మాట. డబ్బులు

ఖర్చుపెట్టి నష్టాన్ని కొనితెచ్చుకొనే పని కాబట్టి, ఇటువంటివి 'చతుర్విధ జలప్రక్రియ'లో నిషిద్ధమైనవే!

పొలంలో గుంతలు:

ఈ పనుల్లో స్పష్టత ఉండదు. చేను లోతట్టు ప్రాంతంలో గుంత తవ్వాలి. అందులో చేరే వర్షపునీటిని ఇంకిపోకుండా కాపాడుకోవాలి. ఆ నీటిని పంట ఎండిపోయే దశలో ఉన్నప్పుడు వినియోగించుకోవాలి. పంపు ద్వారా ఒక తడి ఇచ్చి, పంటను బతికించుకోవాలి. దీన్ని 'ఇక్రిశాట్' రూపొందించింది. 'పంపింగ్' సమస్య వల్ల రైతులు దీనివైపు మొగ్గుచూపడం లేదు. ఒక పంపు పెట్టాలనుకుంటే ఎంతో ఖర్చవుతుంది. పంపుతో పాటు ఒక బావి ఉండాలనీ రైతు కోరుకుంటాడు. ఈ ప్రయత్నం విఫలమవడంతో, రైతులు ఇంకుడుగుంతలుగా వాడుతున్నారు. నీరు భూగర్భంలోకి ఇంకడానికి ఇవి ఉపయోగపడతాయి. వీటికయ్యే ఖర్చు చాలా ఎక్కువ. అదే ఖర్చుతో ఇంతకంటే 40 రెట్లు నీరు ఇంకే మార్గాలు నూతన ప్రక్రియలో ఉన్నాయి. కాబట్టి ఈ గుంతలకూ 'చతుర్విధ జలప్రక్రియ'లో చోటు లేదు. ఉపయోగం లేని (లేదా) అతి తక్కువగా ఉపయోగపడే ఈ మూడు పనులనూ నిషేధించి, నిధులన్నింటినీ నిర్ణీత పనులకు వెచ్చించడం వల్లనే 'వాటర్‌షెడ్' అద్భుత ఫలితాలనిచ్చింది. సంవత్సరం పొడవునా మూడు పంటలు దుర్భిక్ష సంవత్సరాల్లో కూడా ముఖ్యంగా మెదక్, ఖమ్మం, చిత్తూరు జిల్లాల్లో వచ్చాయి.

సరికొత్త సాంకేతిక భాగస్వామ్యంలో చేయాల్సినవి:

ఇవి ముఖ్యంగా పది రకాలైన, ఇదివరకే రైతులకు ఎంతో కొంత పరిచయమున్న చిన్నచిన్న సాంకేతిక పనులు. వీటితో పాటు నాలుగు రకాల వృక్షసంబంధ పనులూ వున్నాయి.

కాంటూరు ప్రకారం దున్నడం:

అంటే, వాలుకు అడ్డంగా దున్నడం. వాస్తవంగా, పొలంలో వాలు ఎలాగుంటే అలాగే దున్నుతున్నారు. దీనిమీద చాలామంది రైతులకే కాకుండా, కొందరు ప్రభుత్వ

అధికారులకు సైతం అవగాహన లేదు. వ్యవసాయ శాఖలోని సంబంధిత విభాగం దీనిపై చొరవ చూపించాల్సి ఉంటుంది. ఒకటి రెండు సార్లు రైతులచేతనే కాంటూరు ప్రకారం పొలం దున్నించాలి. ఈ ఒక్క ప్రక్రియతోనే అధమం 25 శాతం వర్షపునీరు భూమిలోకి ఇంకుతుందని గమనించాలి.

పొలం సరిహద్దు గట్లకు కందకాలు:

ఈ అతిచిన్న వాటిని పొలం వద్ద తవ్వితే, అక్కడ వర్షపునీరు నిల్వ వుంటుంది. కందకం వాలులో ఉంటే, 20మీటర్లకు ఒకచోట చప్పా వదలాలి. లేకపోతే, వాలులో వున్న 'ట్రెంచి' ఒక వాగులా ప్రవహిస్తుంది. ఈ కందకాల వల్ల ముఖ్యంగా మూడు ప్రయోజనాలున్నాయి. వర్షపు నీరు నిల్వ ఉండి భూమిలోకి ఇంకడం మొదటిది. గట్టుమీద వుండే చెట్లవేర్లు ఏటవాలుగా పోయేట్లు చేసి, ఆ చెట్ల వేర్ల ప్రభావం పక్కనుండే పంటమీద పడకుండా చూడటం రెండోది. మూడోది, చెట్లకింది కొమ్మల్ని కొట్టి, కందకంలో వేయడం వల్ల ఆకు ఎరువు తయారవడమే కాకుండా చెట్టునీడ పంటమీద పడకుండా చేస్తుంది. బహుశ ప్రయోజనాలున్న ఈ చిన్న కందకాల వల్ల రైతులకు ఎంతో మేలు ఒనగూరుతుంది. భూగర్భ జలసంపదా పెరుగుతుంది.

ఎడతెగని కాంటూరు కందకం:

నిర్ణీత కొలతలున్న కందకాన్ని, కాంటూరులో నిర్ణయించిన ఏ స్థలంలోనైనా ఎడతెగని రీతిలో తవ్వాలి. సహజ అడ్డంకులున్నచోట దీన్ని నిలిపి, ఆ తరవాత పొడిగించాలి. 200 మీటర్ల దూరానికి ఒక కాంటూరు కందకం ఉండాలి. కొందరు రైతులు దీనికి మొదట్లో అభ్యంతరం చెప్పవచ్చు కానీ, అధికారులు వారికి పూర్తి అవగాహన కల్పించాలి. ప్రభుత్వమే డబ్బు ఖర్చుచేసి రైతుల పంటల్ని దుర్భిక్షం నుంచి ఎలా కాపాడుతుందో వివరించాలి.

కాంటూరు లేదా 'బౌండరీ' సమతల గట్లు:

కాంటూరులో గట్లు కట్టి, నేల కోతను నివారించి, నీటిని నిల్వ చేసుకోవాలన్నది ప్రభుత్వం ఇదివరకు తలపెట్టిన

ప్రక్రియ. దీనివల్ల పొలంలో ఖవిభజన' జరుగుతుందంటూ రైతులు తీవ్రంగా వ్యతిరేకిస్తున్నారు. పొలం బౌండరీ (సరిహద్దులో) గట్లు కట్టి లేదా ఉన్నవాటినే బలపరచి వాటినే 'కాంటూరు గట్లు' అంటున్నారు. బౌండరీల్లో వాలు వుంటుంది కనుక, పల్లపు ప్రాంతాల్లో ఈ గట్లు తెగిపోయి, నేలకోత ఇంకా ఎక్కువవుతోంది. ఇప్పటిదాకా చేసిన ఇటువంటి పనులు అందుకే నిష్ప్రయోజనమయ్యాయి. చతుర్విధ జలప్రక్రియలో వాలు ప్రాంతంలో గట్లు కట్టినా, వాటి గట్ల పొడవునా పైభాగం ఒకే మట్టంలో ఉంటుంది. లోతట్టు ప్రాంతంలో కట్ట ఎత్తు ఎక్కువగా, ఎత్తుప్రాంతంలో కట్ట ఎత్తు తక్కువగా ఉంటుంది. ఎక్కువ వర్షపు నీరు చేరితే పొర్లిపోయేందుకు అనువుగా, ఒక చివరన అతి చిన్న రాతి అలుగు ఉంటుంది. ఎంతటి వర్షంపడినా, కట్ట తెగే అవకాశమే లేదు.

క్రమం తప్పిన కందకాలు:

వాలు ఎక్కువగా ఉన్న పొలాల్లో ఈ కందకాల్ని తవ్వాలి. పది మీటర్ల పొడవుతో తవ్విన తరవాత పది మీటర్లు ఖాళీగా పెట్టి, ఇంకొక కందకం అదే మట్టంలో తవ్వకుంటూ పోవాలి. 15మీటర్ల దూరంలో ఒకదానికింద ఇంకొక కందకాల వరస తవ్వాలి. పైన ఖాళీలున్న ప్రాంతంకిందనే ఉండాలి. పైన ఖాళీలున్న చోట కిందిభాగంలో కందకం ఉంటుంది. పైన కందకం ఉన్నచోట కిందిభాగంలో ఖాళీలుంటాయి.

అడవి 'బౌండరీ ట్రెంచి':

ఇది మామూలు కందకం కంటే పెద్దదిగా ఉంటుంది. అడవి సరిహద్దుగా పనిచేస్తుంది. బౌండరీ లైనులో వాలుంటుంది కాబట్టి, కందకం పొడవునా 15మీటర్ల పొడవుకు ఒకటి వంతున ఒక మీటరు ఖాళీ (చప్పా) వదలాలి. ఇలా చేయకపోతే, కందకంలోని వర్షపునీరు కాలువలా కందకం పొడవునా ప్రవహిస్తుంది. కందకంలో నీరు నిల్వ వుండాలి కనుక ఈ ఖాళీలు (చప్పాలు) అవసరమవుతాయి.

వీటి వద్ద రాతి 'ఫెన్సింగు' ఏర్పాటు చేసుకోవాలి. పెద్దదైన ఈ కందకం వల్ల ఎక్కువ నీరు భూమిలోకి ఇంకుతుంది. దీని దిగువన ఉండే పంటపొలాలకు, కరవు రోజుల్లోనూ ఎటువంటి నీటికొరతా రానివ్వదు!

కాంటూరు ప్రకారం పొలం దున్నితే, ఎంతలేదన్నా పాతిక శాతం వర్షపునీరు నేలలోకి ఇంకుతుంది. కందకాల వల్ల కూడా వర్షపునీరు నిల్వ ఉండి, భూమిలోకి ఇంకడం సాధ్యపడుతుంది. అంతేకాక, గట్టుమీద ఉండే చెట్ల వేర్ల ప్రభావం పక్కన ఉండే పంట మీద పడకుండా చేస్తుంది. చెట్లకింది కొమ్మల్ని కొట్టి కందకంలో వేస్తే, ఆకు ఎరువు తయారవుతుంది. కందకాల వల్ల భూగర్భ జలసంపద సైతం పెరుగుతుంది. వాలు ఎక్కువగా వున్న పొలాల్లో, కందకాల వరస ప్రయోజనకరంగా వుంటుంది. సాధారణం కంటే పెద్దదిగా వుండే కందకం, అడవి సరిహద్దుగానూ పని చేస్తుంది. ఫలితంగా నీరు భూమిలోకి ఇంకి, దాని దిగువన ఉండే పంట పొలాలకూ ఉపకరిస్తుంది.

సూక్ష్మ కుంటలు:

పొలంలోని లోతట్టు ప్రాంతంలో ఇంకుడు గుంతలకు బదులు ఒక సూక్ష్మ కుంటను, పాతిక ఎకరా ముంపు వుండేలా కట్టాలి. చతుర్విధ జలప్రక్రియలో ఒక భాగమైన ఈ అతి చిన్న కుంట వల్ల, ఒక గుంత కంటే దాదాపు 40 రెట్లు ఎక్కువ నీరు ఇంకుతుంది. తక్కువ ఖర్చుతో రైతులు ఈ పని చేయవచ్చు. లోతట్టులోని పొలం గట్ల ఎత్తు రెండు మీటర్ల దాకా పెంచాలి. కట్ట చివరన తగినంత ఎత్తు పెట్టి, అదే ప్రాంతంలో చిన్న రాతితో అలుగు నిర్మించాలి. వర్షాలు నిలిచిన తరువాత, ముంపు ప్రాంతమైన పావు ఎకరంలో సేద్యం చేసుకోవచ్చు. దీని వల్ల, రైతు తన భూమిని ముంపు వల్ల కోల్పోయే పరిస్థితి రాదు. వర్షపు నీరు గణనీయంగా 'రీఛార్జ్' అవుతుంది. అందుకే ఈ తరహా కట్టడానికి జలప్రక్రియలో ప్రాముఖ్యముంది.

కుంటలు:

వీటిని మొదటి లేదా రెండో అతి చిన్న వంకల్లో కట్టాలి. సూక్ష్మకుంటలు కట్టేందుకు ఈ వంకల అవసరం లేదు. పొలంలోని గుంత ప్రాంతం చాలు. ఈ కుంటల్ని వంకల పైనే కట్టాల్సి ఉంటుంది. ఎక్కువగా రైతు పొలంలోనే ఇది కట్టాలి కాబట్టి, వారి సహకారం తప్పకుండా ఉండాలి. ప్రభుత్వ భూమి అయితే, ఏ ఇబ్బందీ లేకుండా కట్టవచ్చు. రైతులు మొదట దీనిని అంగీకరించకపోవచ్చు. ప్రభుత్వ అధికారుల వల్ల పూర్తిగా అవగాహన కలిగిన తరువాత, వారే సమ్మతిస్తారు.

గల్లిలో ఇంకుడు గుంతలు:

ఇదొక నూతన విధానం. కోన ప్రాంతంలో చిన్న వంక అడుగు ప్రాంతం భూగర్భ జలమట్టానికి దగ్గరగా ఉంటుంది. ఈ ప్రాంతంలో ఇంకుడు గుంతలు కడితే, నీళ్లు భూగర్భ జల మట్టానికి చేరుకుంటాయి. మొదటి, రెండో వరస వంకలో మాత్రమే ఈ ఇంకుడు గుంతలు నిర్మించాలి. పెద్ద వాగుల్లో ఇసుక మన్నుతో ఇవి పూడిపోతాయి. అందువల్ల అక్కడ కట్టకూడదు. కుంట దిగువ భాగం నుంచి వరసగా 10 లేదా 15 ఇంకుడు గుంతలు కట్టవచ్చు. వీటి వల్ల ఎక్కువ వర్షపునీరు త్వరగా భూగర్భ జలమట్టానికి చేరుతుంది.

బావులు, బోర్ల 'రీఛార్జ్'

దిగుడు బావులు, తవ్విన బావులను వర్షపు నీటి ద్వారా 'రీఛార్జ్' చేసే పద్ధతి చాలా సులువైనది. మంచి ఫలితమిచ్చే చౌక పని ఇది. వర్షపునీటిని ఒక 'పంపు' ద్వారా తేటపరచి, పైపు ద్వారా బావిలోని నీటిలోకి నేరుగా పడేట్లు చేయాలి. ఇదే పద్ధతిలో బోరుబావికీ చేయవచ్చు. ఇంత కంటే బాగా పనిచేసే విధంగా చతుర్విధ జలప్రక్రియలో ఒక 'నమూనా' ఉంది. దీని ఖరీదు రూ. 2000 లోపే. ఈ కొత్త పద్ధతిలో ప్రస్తుతమున్న తవ్విన బావులు, బోర్లు అన్నింటినీ రీఛార్జ్ చేస్తే భూగర్భ జలం గణనీయంగా పెరుగుతుంది.

బోర్లు:

బోరు బావులది ఓ సమస్య. మనకు ఎక్కువ బోర్లు, గ్రానైటు రాయితో వున్నాయి. గట్టి రాయిలో నీరుండదు కానీ, రాతి పగుళ్ల బీటల్లో స్వల్పంగా నీరుంటుంది. దీన్ని తోడేస్తూ ఉంటే, భూగర్భ జలమట్టం గణనీయంగా పడిపోతుంది. మట్టి ప్రాంతంలో నీటి నిల్వ పరిమాణం గట్టిరాయి లోని నీటినిల్వ పరిమాణం కంటే 100-200 రెట్లు ఉంటుంది. అటువంటి మట్టి ప్రాంతంలోని నీటిని బోరులోకి రాకుండా కేసింగు పైపుతో మూసి, రాతిలోని నీటిని బోర్ల ద్వారా తోడతారు. అంటే, ఎక్కువగా లభ్యమయ్యే నీటిని వదిలేసి, అతి తక్కువగా లభ్యమయ్యే నీటిని పెద్ద మొత్తంలో తోడటం! కొన్ని చోట్ల కేసింగు పైపులకు కన్నాలు వేసి, మట్టిలో నుంచి నీరు వచ్చేలా చేస్తారు. ఈ కన్నాలు మూసుకుపోయి ఆ తరువాత సరిగ్గా పనిచేయవు. తాగు నీటి అవసరాల కోసం, దుర్భిక్ష సంవత్సరాల్లోనూ నమ్మకంగా లభించే నీరు కావాలంటే - బోర్లను ఎంచుకోవాలి. ఎక్కువ శాతం నీరు సేద్యానికి కావాలి కాబట్టి, ఇదంతా దిగుడు బావుల ద్వారానే సాధించాలి. దిగుడు బావులు ఎండిపోతున్నాయని, బోర్లను ఎంచుకోవడం ఒక రకంగా పొరపాటే. దిగుడు బావుల్లో భూమికి ఒక మీటరు లోతులో నీటిని లభ్యమయ్యేట్లు చేసి, వాటర్ షెడ్ పనులు సాగించాలి. విస్తారంగా నీరు లభ్యమయ్యే ఈ వసతిని వదులుకోకూడదు. చతుర్విధ జల విధానం అవలంబించి రూపొందించిన వాటర్ షెడ్లలోని దిగుడు బావుల్లో, భూగర్భ జలం భూమికి ఒక మీటరు లోతుకు చేరుతుంది. ఈ దిగుడు బావుల్లో ఒక్కొక్క బావికి, మూడు పంపులు పెట్టి వేసవి కాలంలోనూ రోజంతా తోడినా ఇంకా నీరు మిగిలే ఉంటుంది.

కొన్ని గ్రామాల్లో బోర్లను నిషేధించి దిగుడు బావుల ద్వారానే వారి సాగు నీటి అవసరాలకు వాడుకుంటున్నారు. అక్కడ బోర్లు ఎండినా, దిగుడు బావుల్లో ఎంతో కొంత నీరుంటుంది. బోర్లు పంటల కాలంలో ఎండిపోవడం వల్ల చాలా అనర్థాలు వాటిల్లుతున్నాయి. ముఖ్యంగా రైతుల ఆత్మహత్యలకు ఇదొక కారణం. ఎంతో ఖర్చుపెట్టి ఎన్ని బోర్లు వేసినా, నీరు

రాకపోవడం వల్ల చాలా మంది రైతులు ఆర్థికంగా దెబ్బతిన్నారు. దీనికంతటికీ ఒక్కటే పరిష్కారం.. వాటర్ షెడ్లలో బోర్లకు బదులు దిగుడుబావులను నిర్మించుకొని, సాగునీటి అవసరాలకు వాడాలి. అప్పుడు దుర్భిక్ష సంవత్సరాలల్లో, వేసవి కాలంలోనూ నీటి లభ్యత ఉంటుంది. భూగర్భద్యాములు అవసరమున్న చోట్ల కట్టు కోవాలి కానీ, అన్ని చోట్లా విధిగా కట్టనవసరం లేదు.

వృక్ష సంబంధ పనులు:

వాటర్ షెడ్లలో వృక్ష సంబంధ పనులు ముఖ్యంగా నాలుగు రకాలు. ఇవన్నీ సరిగ్గా చేస్తే, పది రకాల కట్టడ నిర్మాణ పనుల వల్ల కలిగే సత్ఫలితాలతో దాదాపు సమానంగా ఉంటాయి.

ఆకు ఎరువు పంట:

ఖరీఫ్ సీజను పంటకు ముందు, తక్కువ కాలంలో పెరిగే ఆకు ఎరువు పంటను వేసుకోవాలి. మే నెలలో కురిసే తొలకరి వానల్లో జనుము, జీలుగ విత్తనాలు జల్లి, దాని తరువాత 45 రోజులకు పూత పూసే దశలో ఈ ఆకు ఎరువు పంటను భూమిలోకి దున్నేయాలి. ఇది సేంద్రియ ఎరువుగా మారి ఖరీఫ్ పంటకు పోషకాలతో సత్ఫలితాలనిస్తుంది. అంతే కాకుండా ఆకు ఎరువు మట్టిలో కలసినప్పుడు, నేల గుల్లబారి, నీటి నిల్వ సామర్థ్యాన్ని గణనీయంగా పెంచుతుంది. జులై నెలలో అసలు ఖరీఫ్ పంటను ప్రారంభించి, సెప్టెంబరు చివరికి కోతకు తెచ్చుకోవచ్చు. అనంతరం నేల పరువు పంట వేయాలి. వాటర్ షెడ్ అంతటికీ ఇదే అసలైన కీలకమైన పని.

నేల పరువు పంట:

ఈ పంటను మధ్య అమెరికా దేశాల్లో విరివిగా వేస్తున్నారు. మనదేశంలో ఇది కొన్ని ప్రాంతాల్లోనే ఉంది. ఖరీఫ్ సీజన్ లో పంటలు లేని చోట్ల, వేసవిలో పంట లేని చోట్ల కూడా ఈ నేల పరువు పంటను విధిగా వేస్తే, నేలలోని తేమ ఆవిరి కావడం గణనీయంగా తగ్గుతుంది. వరసగా రెండో లేదా మూడు సంవత్సరానికి ఈ నేల పరువు పంట దట్టంగా పెరుగుతుంది. ప్రతి సంవత్సరమూ రెండు ఆకు ఎరువు పంటల ద్వారా సేంద్రియ ఎరువు లభ్యమవుతుంది.

భూగర్భజలానికి రీఛార్జ్ గణనీయంగా స్వల్ప ఖర్చుతోనే పెరిగే ప్రక్రియ ఇది. వాటర్ షెడ్లలో విధిగా అమలు చేయాలి.

పాలం గట్లమీద చెట్లు:

గట్టుమీద రైతు కోరిక ప్రకారం రకరకాల చెట్లను ఖాళీలు లేకుండా దట్టంగా పెంచాలి. ప్రత్యేక పద్ధతుల ద్వారా పంటల దిగుబడి బాగా పెరుగుతుంది. ఇరువైపులా కండకాలుండడం వల్ల, పక్కనుండే పంటకు వీటి వల్ల ఏ నష్టమూ ఉండదు.

గట్లలు, వంకల 'వాలు'లో చేయాల్సినవి:

ఇక్కడ నేల కోతకు గురి కాకుండా కలబంద జాతి మొక్కలను పెంచి, నేల మీద పాకే తీగజాతి మొక్కలను పెట్టాలి. ఈ నాలుగు వృక్షసంబంధ పనులు నేలను కోతకు గురికాకుండా చూసి, వర్షపునీరు స్వచ్ఛంగా వచ్చేట్లు చేస్తాయి. భూగర్భ నీటి రీఛార్జ్ ని మూడు రెట్లు పెంచుతాయి.

వరదల ముంపు నివారణ:

చతుర్విధ జల ప్రక్రియ ద్వారా పనులు చేస్తే, ఎంతటి భారీ వర్షాలు వచ్చినా సేద్యపు భూముల నుంచి నీటి ప్రవాహం నదులకు చేరదు. నీరంతా సేద్యపు భూముల్లోనే వినియోగమవుతుంది. కొండలు, గుట్టలు, బీళ్లు, అడవుల

నుంచి వచ్చే వర్షపు నీటి వల్ల నదుల్లో కూడా నీటి లభ్యత బాగుంటుంది. భవిష్యత్తులో భారీ వరదల వల్ల పెద్ద నదుల ప్రాంతాల్లో వచ్చే తీవ్ర నష్టాల్ని నివారించాలి. చతుర్విధ ప్రక్రియ ద్వారా, వాటర్ షెడ్ల వల్లనే ఇది సాధ్యమవుతుంది.

కురిసిన వర్షమంతా బాగా భూమిలోకి ఇంకి, భూగర్భ జలం దాదాపు నేలమట్టం వరకు వస్తుంది. భూగర్భ జలం ద్వారా సంవత్సరం పొడవునా మూడు పంటలు సాగుచేస్తున్నారు. ఈ భాగ్యమంతా చతుర్విధ జలప్రక్రియ వల్లనే! భారీ నీటిపారుదల ప్రాజెక్టుల ద్వారా ఒక వర్షాధార పంట కాలంలోనే నీరందిస్తారు. రబీ పంటకు లేదా వేసవి పంటకు నీరుండదు. భారీ ప్రాజెక్టులకిప్పుడు హెక్టారుకు ఎనిమిది లక్షల రూపాయల దాకా ఖర్చవుతుంది. పోల్చిచూస్తే, చతుర్విధ జల పనులకు, హెక్టారుకు రూ. 12,000 మాత్రమే ఖర్చు అవుతుంది. భారీ ప్రాజెక్టుల నిర్వహణ పెరిగి, ఇప్పుడు హెక్టారుకు రూ. 50,000 కావాల్సి వస్తోంది. వాటికంటే, అతి స్వల్ప ఖర్చుతో మూడు పంటలకు నీరిచ్చే చతుర్విధ జలప్రక్రియ పనులే మేలు. వీటితో తెలుగు రాష్ట్రాల మెట్ట ప్రాంతాలనన్నింటినీ అనతికాలంలోనే సస్యశ్యామలం చేయవచ్చు.

రచనలు పంపండి

- రసాయనిక పురుగు మందులు, ఎరువులు వాడకుండా వ్యవసాయం చేస్తున్న రైతుసోదరులు వారి అనుభవాలను, సాధించిన ఫలితాలను 'తొలకరి'కి రాసి పంపండి. మీ అనుభవాలు ఇతర రైతులకు ఉపయోగపడతాయి.
- సుస్థిర వ్యవసాయ పద్ధతులలో వ్యవసాయం చేసేందుకు రైతులను ప్రోత్సహిస్తున్న సంస్థలు కూడా వారి అనుభవాలను, రైతులకు అందించవలసిన సూచనలను 'తొలకరి'కి రాసి పంపండి.
- సస్యరక్షణలో, అంతరకృషిలో, నీటి యాజమాన్యంలో, అనుసరిస్తున్న నూతన పద్ధతులనూ, నూతన ఆవిష్కరణలనూ ఇతర రైతులకు అందించేందుకు తగిన సమాచారాన్ని 'తొలకరి'కి రాసి పంపండి.

సంపాదక: పంపించే చిరునామా: తొలకరి, పంపించే చిరునామా: 500001, హైదరాబాద్-500001, 302, 33, www.olakan.com

రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు నిస్పృహ చెందవద్దు - రైతు స్వరాజ్య వేదిక పిలుపు

తెలంగాణ రాష్ట్రం విపరీతమైన కరువు ఎదుర్కొంటున్న సమయంలో గ్రామాలలో రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు, పశువుల పరిస్థితి కూడా అతి దుర్భరంగా వుంది. రాష్ట్ర స్థాయిలో రైతులు వేల కోట్ల పంట నష్టం వలన అప్పుల భారం పెరిగిపోయింది. ప్రభుత్వం 231 కరువు మండలాలు నవంబరులోనే ప్రకటించినా, గత అయిదు నెలల్లో అవసరమైన చర్యలు తీసుకోలేదు. 2016లో మొదటి మూడు నెలల్లో దాదాపు 250 మంది రైతులు ఆత్మహత్య చేసుకున్నారు. ఏప్రిల్, మే నెలల్లో ఈ సంఖ్య మరింత పెరగకూడదని మేమంతా ఆందోళన చెందుతున్నాము.

**రైతు స్వరాజ్య వేదిక కరువు పర్యటనలో తేలిన
వాస్తవాలు**

- ✦ సగటున ఎకరానికి 10 క్వింటాళ్ళు పత్తి పండే రేగడి నేలల్లో ఈసారి 3-4 క్వింటాళ్ళు మాత్రమే వచ్చింది, చాలా మంది రైతులకు ఆ మాత్రం కూడా రాలేదు. మొక్కజొన్న ఎకరానికి 20 నుండి 25 క్వింటాళ్ళు పండే చోట 6-7 క్వింటాళ్ళు మాత్రమే పండింది.
- ✦ ఇంత నష్టం జరిగినా గత 5 సంవత్సరాల అనుభవం చూస్తే పంటబీమా నుండి రైతులకు ఏ మాత్రం చెల్లింపులు వచ్చే అవకాశం లేదు. ఇప్పటి దాకా ప్రభుత్వం నుండి కరువు నష్ట పరిహారం (ఇన్పుట్ సబ్సిడీ) అందలేదు. మరింత అప్పుల ఊబిలో కూరుకు పోతున్నామన్న ఆందోళనలో రైతులు వున్నారు.
- ✦ మూడు బర్రెలు వున్న రైతు ఒక బర్రెను అమ్ముకుంటే తప్ప మిగిలిన రెండు బర్రెలకు మేత పెట్టలేని పరిస్థితి వుంది. నెల రోజుల తర్వాత మరొక బర్రెను కూడా అమ్ముకోవలసి వస్తుందని భయం. నవంబరులో 50 జతల ఎడ్లు వున్న పల్లెలో ఏప్రిల్లో 20 జతలే మిగిలాయి. చాలా గ్రామాలలోను పశువుల మేత లేక బయట నుంచి వేలకు వేలు పెట్టి కొనుక్కోవలసి

ಕಂಪು ಗಮನಿಸು. ರೆಡ್, ಅಲ್ಟ್ರಾ ರೆಡ್, ಬ್ಲೂ, ಫಿನ್, ರೆಡ್

రత్న స్వరాజ్య వేదిక సహాయ కేంద్రం

ఫోన్ 8500-98-3300

వస్తోంది. నవంబరులో కరువు మండలాలు ప్రకటించిన ప్రభుత్వం ప్రతి గ్రామంలో పశువుల మేత ఏర్పాట్లు చెయ్యక పోవడం దారుణం.

- ◆ కరువు కాలంలో గ్రామాలలో ఉపాధి హామీ పని ఒక్కటే ఆసరా. అయితే ఉపాధి హామీ వేతనాలు నాలుగు వారాలు పైగా పెండింగ్‌లో పెట్టడంతో ప్రజల చాలా ఇబ్బందికి గురి అవుతున్నారు. ఇంకుడు గుంటలు పనులకు రెండు నెలలు బకాయిలు పెట్టడంతో ఆ పనులనే గ్రామస్తులు ఆపి వెయ్యడం జరిగింది. ఎండా కాలంలో ఉపాధి హామీ పని స్థలాల్లో టెంట్లు, త్రాగు నీటి వసతులు సరిగ్గా కల్పించడం లేదు.

1. **పంట నష్టం:** పంట నష్టపోయిన రైతుల జాబితా తయారు చేసి, వారందరికీ ఇన్సుల్ సబ్సిడీ రూపంలో మద్దతు అందించాలి.
2. **ఉపాధి పనులు:** కరువు మండలంలో అవసరమైనన్ని ఉపాధి పనిదినాలు తప్పని సరిగా కల్పించాలి. జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి హామీ పథకం కింద పని దినాలను పెంచి అవసరమైతే ఇతర పథకాల కింద పనులు కల్పించాలి. తగినన్ని పనులు కల్పించడం, వేతనాలు సకాలంలో చెల్లించడం, సాంకేతిక మద్దతు, వంటి అంశాలపై ప్రతి వారం కలెక్టరు స్థాయిలో సమీక్ష చేసి సమస్యలు తక్షణం పరిష్కరించాలి. ఇంకుడు గుంటలు, ఫారం పాండ్, బావులు తవ్వడం వంటి పనులు చేపట్టాలి.
3. **పశువులు, జీవాలు:** పశువులను, మేకలు, గొర్రెలను కాపాడటం ప్రభుత్వం అత్యవసర బాధ్యత. అక్టోబర్ నెల నుంచే వేసవిలో అవసరమయ్యే మేత కోసం తగు ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి. పశుగ్రాసం రైతుల చేత

పండించడం, లేనిచో పెద్ద ఎత్తున సరఫరా చెయ్యడం, అడవుల నుండి గడ్డి తెప్పించడం, పశువుల కొట్టాలు, మేత డిపోలు ఏర్పాటు చెయ్యడం, పాలిచ్చే పశువులకు “ఫీడ్” సరఫరా చెయ్యడం, ఇవన్నీ కరువు మండలం ప్రకటించగానే ప్రణాళికా బద్ధంగా చెయ్యాలి.

4. **బ్యాంకు రుణాలు:** రైతుల పంట రుణాలను రీ-షెడ్యూల్ చేసి, బ్యాంకులకు వెంటనే కట్టవలెనన్న వత్తిడి లేకుండా చేయాలి.
5. **త్రాగునీరు:** గ్రామాలలో త్రాగునీటి ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి. అవసరమైతే ట్యాంకర్లు, బండ్లతో త్రాగు నీటిని సరఫరా చెయ్యాలి.
6. **ఆహారం:** పిల్లలకు మధ్యాహ్న భోజన పథకం, అంగన్ వాడీల ద్వారా ఆహారం ఇవ్వాలి. గ్రామంలో అంబలి కేంద్రాలు, సామూహిక వంటశాలలు ఏర్పాటు చేసి, నిస్సహాయులైన వృద్ధులు, గర్భిణీ స్త్రీలు, ఒంటరి మహిళలు, వికలాంగులకు ఆహారం అందజేయాలి.

కరువుపై తక్షణ చర్యలకు రైతు స్వరాజ్య వేదిక డిమాండ్లు

ఒక పెద్ద భూకంపం గానీ, సునామి కానీ వస్తే ప్రభుత్వంలోని అన్ని విభాగాలు కలిసి యుద్ధ ప్రాతిపదికన చర్యలు తీసుకుంటాయి. అదే విధంగా ఈ వరుస సంవత్సరాల కరువును ఒక అత్యవసర ఎమర్జెన్సీ స్థితిగా గుర్తించి ప్రభుత్వ విభాగాలు తమ చర్యలను కరువుపై కేంద్రీకరించాలి. ఆషామాషీగా వ్యవహరించే విధానాన్ని మానుకోవాలి. కరువు మండలంగా ప్రకటించిన తర్వాత ప్రభుత్వం ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోవాలి అన్న అవగాహన కల్పించుకొని గ్రామ స్థాయి కార్యకర్తలు, సర్పంచ్ వంటి వారు అధికారులపై వత్తిడి తీసుకురావాలి.

- ✦ ప్రతి గ్రామంలో పశువులకు సరిపడే మేత, నీరు అందుబాటులో వుంచాలి. బయటి నుండి మేత, ఫీడ్

అవసరమైన గ్రామాలలో ప్రభుత్వమే సరఫరా చేసే బాధ్యత తీసుకోవాలి. పశువులకు నీటి తొట్టెలు ప్రతి గ్రామంలో తగినన్ని వెంటనే నిర్మించాలి. అవసరమైన చోట్ల పశువుల కొట్టాలు, మేత డిపోలు ఏర్పాటు చెయ్యాలి.

- ✦ త్రాగునీరు కరువైన చోట్ల, ముఖ్యంగా దళితవాడల్లో, ఆదివాసీ తాండాలలో ప్రభుత్వమే సరఫరా చెయ్యాలి.
- ✦ గ్రామాలలో అంబలి కేంద్రాలు నెలకొల్పి, ముఖ్యంగా వృద్ధులు, ఒంటరి మహిళలు, నిస్సహాయులకు ఆహార భద్రత కల్పించాలి.
- ✦ ఉపాధి హామీ పనులు ప్రతి గ్రామంలో ప్రతి రోజూ

కల్పించాలి. వేతనాలు వారంలోగా తప్పక చెల్లించాలి. కేంద్రం నుండి విడుదలైన 650 కోట్ల నిధులతో పాత బకాయిలను వెంటనే కూలీలకు చెల్లించాలి. ఇంకుడు గుంటలు, పొలం చెరువులు, వాటర్‌షెడ్ పనులకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి. మండు వేసవిలో పని స్థలాల్లో టెంట్లు, నీటి సరఫరా, మెడికల్ కిట్లు వగైరా తప్పక ఏర్పాటు చెయ్యాలి.

- ◆ కరువు వల్ల పంట నష్టపోయిన రైతులందరిలో ఎకరానికి 10,000 రూపాయల చొప్పున నష్ట పరిహారం ఇన్‌పుట్ సబ్సిడీగా చెల్లించాలి. కేంద్ర ప్రభుత్వం మార్గదర్శకాలు ఎకరానికి 4,000 రూపాయలు మాత్రమే అని సూచించినప్పటికీ రైతుల వాస్తవ సాగు ఖర్చులు ఎకరానికి 20,000 పైగా వుండటంతో ఇది ఏ మాత్రం సరిపోదు. గత సంవత్సరం హర్యానా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఎకరానికి 12,000 రూపాయలు, ఢిల్లీ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం

ఎకరానికి 20,000 రూపాయలు పంట నష్టానికి చెల్లించాయి. తెలంగాణా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తమ నిధులలోంచి అదనపు నష్ట పరిహారం చెల్లించాలి.

- ◆ కౌలు రైతులు పంట సాగు చేసి నష్టపోయిన భూముల్లో నష్ట పరిహారం సదురు కౌలు రైతులకే లభించే విధంగా వారిని ఇన్‌పుట్ సబ్సిడీ జాబితాలో పొందుపరచాలి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కౌలు రైతులకు రుణ అర్హత కార్డులు ఇవ్వడంలో గత సంవత్సరం పూర్తిగా నిర్లక్ష్యం చేసినందు వలన, ఆ కార్డులు లేని కౌలు రైతులకు కూడా ఈ నష్ట పరిహారం వర్తింప జేయాలి.
- ◆ పంట బీమా పథకం అమలును ప్రభుత్వం పర్యవేక్షించి, నష్టపోయిన రైతులకు బీమా చెల్లింపులు వచ్చే విధంగా చర్యలు తీసుకోవాలి.

చిరుత్తూరిక పరిష్కారాలపై దృష్టి పెట్టాలి

మారుతున్న వాతావరణ పరిస్థితుల్లో కరువు అనేది ఈ సంవత్సరమే కాదు, తరచుగా వచ్చే అవకాశం వుంది. తక్షణ చర్యలే కాకుండా కరువును తట్టుకునే పరిష్కారాల వైపు ప్రభుత్వం దృష్టి పెట్టాలి. మెట్ట ప్రాంతపు ఆహార పంటలకు ప్రోత్సాహకాలు, గిట్టుబాటు ధర, మార్కెటింగ్ కల్పించడం, పశువులు, జీవాలకు పటిష్టమైన మద్దతు వ్యవస్థ, సహజ వనరులతో చేసే సేంద్రియ వ్యవసాయానికి రైతులను పెద్ద ఎత్తున మళ్ళించడం, పంట బీమాలో సమూలమైన మార్పులు, వ్యవసాయదారులకు కనీస ఆదాయాన్ని గ్యారంటీ చేసే వ్యవస్థ - ఈ దిశలో ప్రభుత్వం పెద్ద మార్పులు తీసుకురావాలి.

పత్తి మంట నుండి మారడానికి మార్గం చూపించాలి

పత్తి నుండి ఇతర పంటలకు మారాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చిన పిలుపును స్వాగతిస్తున్నాం. పత్తికి అనువుగా లేని భూమిలో కూడా విత్తన కంపెనీల ప్రచారం, ఇతర కారణాల వలన బీటీ పత్తి సాగు విపరీతంగా పెరగడం ఇప్పటి సంగక్షోభానికి ఒక ముఖ్య కారణం. అయితే ప్రభుత్వం మరింత బాధ్యత తీసుకొని పప్పుధాన్యాలు, జొన్న, కొర్ర వంటి చిరుధాన్యాలకు సరైన మార్కెట్ కల్పించి గ్రామాల వద్దే కొనుగోలు వ్యవస్థ, గిట్టుబాటు ధరలు కల్పించాలి. లక్షల ఎకరాలలో ప్రత్యామ్నాయ పంటలు పండించాలంటే, దానికి అవసరమైన విత్తనాలను సిద్ధం చేసి సరఫరా చెయ్యాలి. అంతేగాక, అడవి పందులు, కోతులు వంటి జంతువుల బెడద నుండి ఆహార పంటలకు రక్షణ కల్పించే చర్యలు తీసుకోవాలి.

రైతు స్వయం సహాయక మండలి వివరాల కోసం ఈ క్రింది నాంబర్ నంబర్ చేయండి:

మెదక్ జిల్లా: 9908821412 (చందు), వరంగల్ జిల్లా: 9490112426 (బీరం రాములు),
 ఆదిలాబాద్ జిల్లా: 8106318135 (బొర్రన్న)
 రాష్ట్ర స్థాయి: నవీన్ - 9160309301, బి.కొండల్ - 9948897734

స్వచ్ఛమైన

శుభ్రమైన

వర్తి కంపౌండ్

40 కిలోల సంచి 260/- రూపాయి

బ్యాగు హమాలిత్ కలిపి

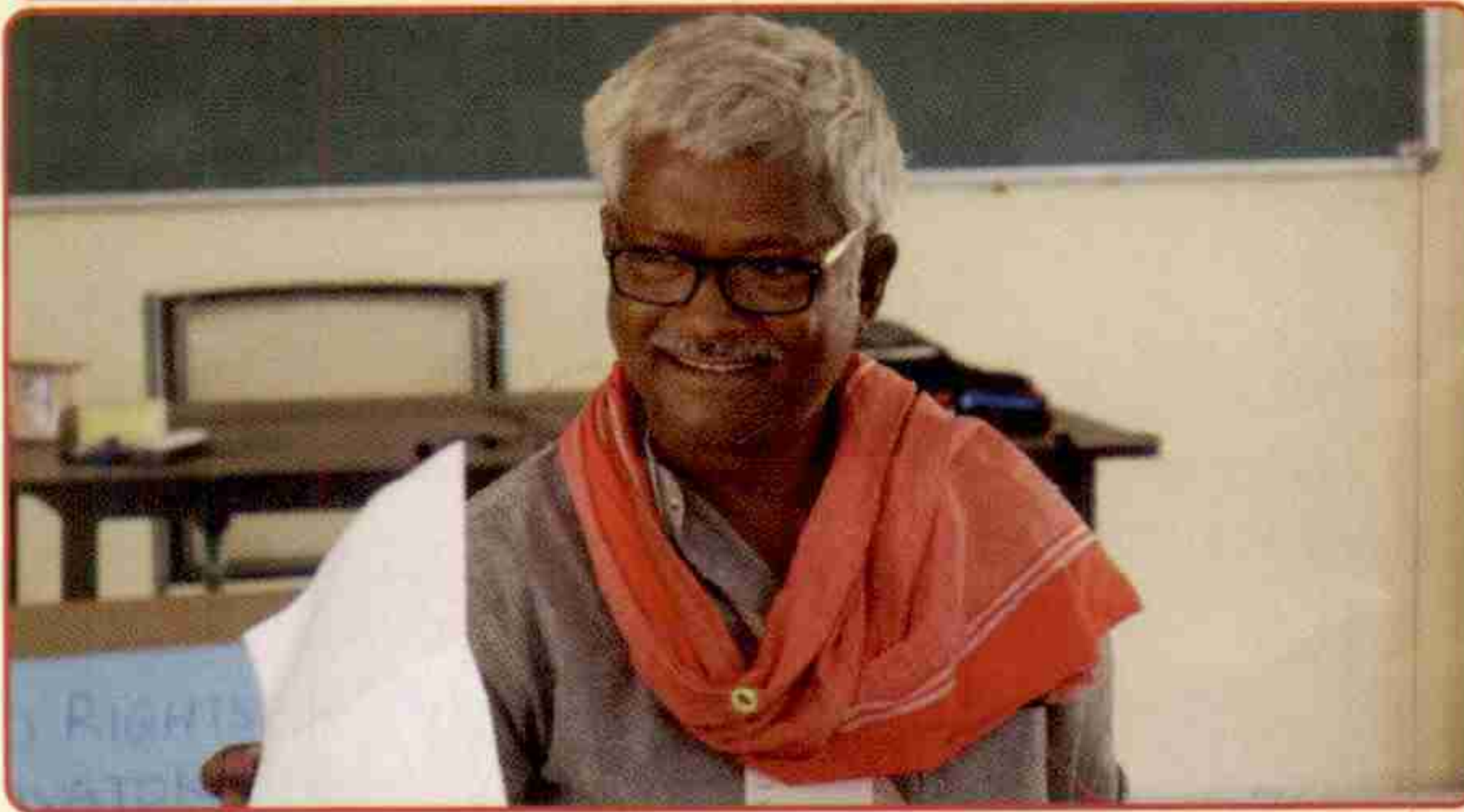
కావలసినవారు సంప్రదించండి.

స్నేహధైరీ ఫామ్ అండ్ వర్తి కంపౌండ్స్
బివ్యానగర్

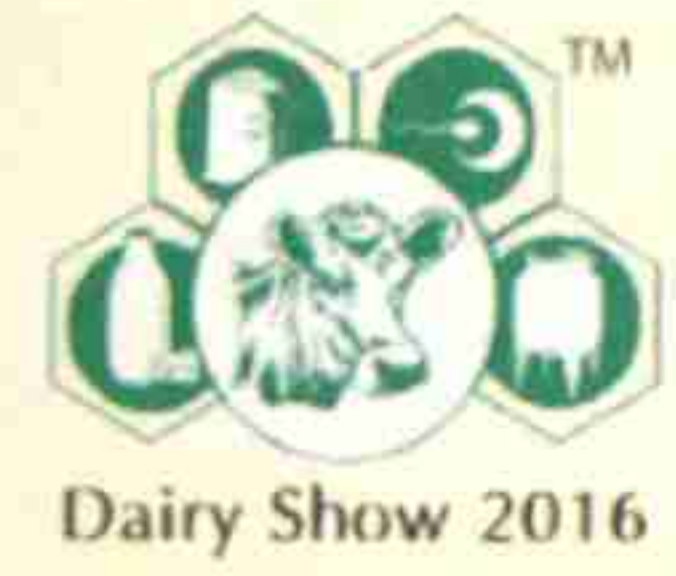
**హైదరాబాద్ నుండి వరంగల్ రోడ్డులో 16వ కి.మీ,
నారపల్లి దగ్గర, ఘట్ కేసర్ నుండలం, రంగారెడ్డి జిల్లా
తెలంగాణ రాష్ట్రం, పిన్ కోడ్ - 500088.**

**ఫోన్లు = 9346422675, 9392184265,
08415-255183, 9346422669**

'కిసాన్ స్వరాజ్' సమ్మేళనం - హైదరాబాద్ - 2016 ఏప్రిల్ 1, 2, 3

వాసిలోనూ, రాసిలోనూ విస్తారమైన మీ
వ్యాపార సువర్ణావకాశాలను సుసంపన్నం
చేసేందుకు సంసిద్ధమైన సువిశాలమైన వేదిక
అగ్రిటెక్స్ 2016. ఏకకాలంలో కస్తమర్లతో
ప్రత్యక్ష సంబంధాలు; పరిశ్రమకు చెందిన
అతి కీలకమైన వ్యక్తులతో, నిర్ణాయక
శక్తులతో విలువైన విషయాలపై
సంప్రదింపులు, సమావేశాలు; పోటీ
మార్కెట్లో మరింత దృఢంగా నిలబడి
పురోగతిని పెంచుకునే వ్యూహ
నిర్మాణావకాశాలు; మీ అభివృద్ధి కి అందమైన
సోపానాలను సమకూర్చే సంగమ స్థలం
అగ్రిటెక్స్ 2016.

వ్యవసాయానికి వినూత్న తేజం పాడి పరిశ్రమకి మహాసోపానం

వ్యవసాయం - పాడి పరిశ్రమల అంతర్జాతీయ మహా ప్రదర్శన
సెప్టెంబర్ 8,9,10 తేదీలలో
హైటెక్స్ ఎగ్జిబిషన్ సెంటర్, హైదరాబాద్

రైతులు, ఎగ్జిబిటర్ల ప్రయోజనాలే ప్రధాన లక్ష్యంగా, వ్యవసాయం, పశు
సంవర్ధన, పాడి పరిశ్రమకి సంబంధించిన సమకాలీన సాంకేతిక
పరిజ్ఞానాలు, అధునాతన మైన పద్ధతులను అందుబాటులోకి తెచ్చేందుకు
తలపెట్టిన మహా సంకల్పానికి ఆచరణ రూపమే అగ్రిటెక్స్ 2016 అనే
ఆలోచన. నలుగురూ మెచ్చేలా నాలుగోసారి నిర్వహించబోతున్న ఈ
మహా ప్రదర్శన కు ముహూర్తం సెప్టెంబర్ 8, 9, 10 తేదీలు. పంటల
పరిరక్షణ, ఆహార భద్రత వంటి అనేక కీలకమైన అంశాలపై మనల్ని జ్ఞాన
సంపన్నులను చేసే విలువైన సమాచార, విజ్ఞాన సదస్సులు;

అందుబాటులో వున్న సాంకేతిక పరిగ్గానాలు; అధునాతన మైన
అన్వేషణలను గురించి అంతర్జాతీయ స్థాయికి చెందిన వివిధ దేశాల
వ్యవసాయ నిపుణులు, శాస్త్రవేత్తలు, పరిశ్రమ ప్రముఖులు ఈ సదస్సులో
పాల్గొనటం ఒక ప్రత్యేక విశేషం.

వ్యవసాయం, పాడి పరిశ్రమాభివృద్ధి రంగాల్లో ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వస్తూన్న
విప్లవాత్మకమైన మార్పుల్ని మీ స్వంతం చేసి, మీ అభివృద్ధి క్రమాన్ని మరింత
వేగవంతం చేసేందుకు తీర్చిదిద్దిన ప్రత్యేక ప్రదర్శనారూపమే అగ్రిటెక్స్
2016.

Organized by:

Supported by:

In Association with:

Media Partners:

Pradeep Bandari, Exhibition Manager | +91 779 902 8687 | pradeepb@kenes-exhibitions.com

Level 3, Trade Fair Office Building, HITEX Exhibition Center, Izzat Nagar, Hyderabad 500 084 Telangana, India
+91 040 6522 1616 | www.kenesexhibitions.com

PRINTED, PUBLISHED and OWNED BY M.LEELA PRASAD, PRINTED AT M/S NAVYA PRINTERS,
RAJBHAVAN ROAD, SOMAJIGUDA, HYDERABAD, PUBLISHED AT 16-11-741/1/A/3,
MOOSARAM BAGH, HYDERABAD-500 036. EDITOR : Dr. G.V. RAMANJANEYULU

పుస్తకం సంఖ్య	KLVA102M274
పుస్తకం పేరు	పాఠకం
తారీఖు	07 February 2025
మొందు లెద్ద	yes
వెనుక లెద్ద	yes
మొత్తం పేజీలు	41
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భారీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినవరి	SK sharmila
పేజీలు విడదీసినవరి	SK. sharmila
స్కాన్ చేసినవరి	7/2/2025
పరీక్ష చేసినవరి	
పేజీలు పరిశోధించినవరి	HEMA
ప్రింటింగు చేసినవరి	
ప్యాకింగు చేసినవరి	
పరిష్కరి	అంబ